

STOWARZYSZENIE „LOKALNA GRUPA
DZIAŁANIA POWIATU OPATOWSKIEGO”

**STRATEGIA ROZWOJU LOKALNEGO
KIEROWANEGO PRZEZ
SPOŁECZNOŚĆ (LSR)**

objęta Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich
na lata 2014-2020

Czerwiec, 2021

Spis treści

I.	Charakterystyka Stowarzyszenia LGD Powiatu Opatowskiego	5
I.1	Forma prawna i nazwa stowarzyszenia.....	5
I.2	Obszar	5
I.3	Potencjał LGD	7
I.3.1	Opis sposobu powstania i doświadczenie Stowarzyszenie LGD Powiatu Opatowskiego.....	7
I.3.2	Doświadczenie LGD.....	8
I.3.3	Reprezentatywność LGD	9
I.3.4	Doświadczenie partnerów LGD.....	10
I.3.5	Władze Lokalnej Grupy Działania.....	11
I.3.6	Biuro LGD	12
I.3.7	Zasady funkcjonowania LGD	13
I.3.7	Potencjał ludzki biura LGD	13
II.	Partycypacyjny charakter LSR	14
II.1	Opis etapów przygotowania LSR:	17
II.1.1	Diagnoza i analiza SWOT	17
II.1.2	Określanie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania	17
II.1.3	Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów wyboru.....	17
II.1.4	Opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji	18
II.1.5	Przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR	18
II.2	Opis metod angażowania społeczności lokalnej w proces realizacji strategii z określeniem grup docelowych, do których metody te są skierowane	18
II.3	Wskazanie i zwięzła charakterystyka planowanych metod animacji społeczności lokalnej.....	19
Analiza wniosków opracowanych na podstawie konsultacji społecznych		20
III	Diagnoza obszaru działania Stowarzyszenia LGD Powiatu Opatowskiego	20
III.1.	Charakterystyka ogólna.....	20
III.2.	Grupy szczególnie istotne	22
III.3.	Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości	23
III.4.	Rynek pracy.....	25
III.5.	Działalność sektora społecznego.....	27
III.6.	Problemy na obszarze działania LGD	27
III.7.	Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze	29

III.8. Produkty lokalne i sztandarowe imprezy z obszaru LGD.....	29
IV. Analiza SWOT obszaru Lokalnej Grupy Działania Powiatu Opatowskiego.....	32
V. Cele i wskaźniki	34
Cel ogólny 1 – Społeczeństwo terenu LGD Powiatu Opatowskiego rozwijające się ekonomicznie	34
Cel szczegółowy 1.1 Wzmocnienie kapitału ludzkiego mieszkańców obszaru LGD	35
Cel szczegółowy 1.2 Tworzenie i utrzymanie miejsc pracy	36
Cel ogólny 2 - Obszar LGD atrakcyjny turystycznie	36
Cel szczegółowy 2.1 Poprawa infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej obszaru LGD.....	36
Cel szczegółowy 2.2 Opracowanie narzędzi i promocja obszaru LGD.....	37
Cel ogólny 3 Społeczeństwo obszaru LGD aktywne i zintegrowane	37
Cel szczegółowy 3.1 Integracja społeczna mieszkańców	37
Cel szczegółowy 3.2 Poprawa oferty spędzania czasu wolnego.....	37
VI. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru	49
Szczegółowy opis powiązania kryteriów z diagnozą LGD.....	49
Innowacyjność.....	50
Lokalne kryteria wyboru operacji.	51
Zasady ustalania lub zmiany kryteriów.....	52
VII. Plan działania.....	52
VIII. Budżet.....	52
IX. Plan komunikacji.....	53
IX.1 Główne cele działań komunikacyjnych wynikające z przeprowadzonej analizy potrzeb/problemów komunikacyjnych	53
IX.2 Działania komunikacyjne oraz odpowiadające im środki przekazu	54
IX.3 Główni adresaci działań komunikacyjnych (grupy docelowe)	54
IX.4 Zakładane wskaźniki realizacji działań komunikacyjnych	55
IX.5 Analiza efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych i środków przekazu	55
IX.5 Opis wniosków/opinii zebranych podczas działań komunikacyjnych, sposobu ich wykorzystania w procesie realizacji LSR	56
IX.6 Całkowity budżet przewidziany na działania komunikacyjne	56
X. Zintegrowanie.....	56
X.1 Zintegrowanie poziome.....	56
X.2 Zintegrowanie pionowe	59
XI. Monitoring i ewaluacja	60

XII. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko.....	61
Wykaz wykorzystanej literatury.....	62
Załącznik nr 1 – Procedura aktualizacji LSR.....	62
Załącznik nr 2 – Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu.....	66
Załącznik nr 3 – Plan działania	66
Załącznik nr 4 – Budżet LGD Powiatu Opatowskiego	76
Załącznik nr 5 – Plan komunikacji.....	77

I. Charakterystyka Stowarzyszenia LGD Powiatu Opatowskiego

I.1 Forma prawna i nazwa stowarzyszenia

- a) pełna oficjalna nazwa brzmi następująco:
Lokalna Grupa Działania Powiatu Opatowskiego
- b) Lokalna Grupa Działania posiada statut **STOWARZYSZENIA SPECJALNEGO** (zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 marca 2007r., o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, Dz. U. z 2013 r., poz. 173 j.t.)
NIP - 863 - 166 - 70 - 60,
REGON - 260218921
- c) Stowarzyszenie zostało zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym postanowieniem Sądu Rejonowego w Kielcach - X Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego w dniu 26.03.2008r. pod nr **KRS 0000302063**.

I.2 Obszar

W skład Lokalnej Grupy Działania wchodzi 5 gmin, są to: - Miasto i Gmina Opatów, - Miasto i Gmina Ożarów, - Gmina Wojciechowice, - Gmina Tarłów, - Gmina Sadowie.

Wszystkie gminy przedstawiły uchwały Rad Gmin o przystąpieniu do Lokalnej Grupy Działania Powiatu Opatowskiego. Należy również dodać, że żadna z gmin nie jest członkiem ani partnerem innej Lokalnej Grupy Działania.

Miasto i Gmina Opatów - Opatów to miasto powiatowe liczące 6767 mieszkańców (dane dla faktycznego miejsca zamieszkania na XII 2013 roku). Miasto i gmina zajmują powierzchnię 114 km², z czego na miasto przypada 9,36 km². Łącznie na terenie gminy mieszka 12227 osób (w mieście 6767, na wsi 5460), w tym 6338 kobiet, a 5889 mężczyzn. Liczba działających na obszarze NGO wynosi 46. Na obszarze działa 8 placówek oświatowych gminnych oraz 3 placówki medyczne.

Miasto i Gmina Ożarów - Gmina położona na północny-wschód od Opatowa. Ożarów jest drugim, co do wielkości, tuż po Opatowie, ośrodkiem gospodarczym i handlowym powiatu. Miasto Ożarów leży w odległości 23 km od Opatowa. Jest ważnym węzłem komunikacyjnym tras wiodących z Kielc do Lublina i z Warszawy do Sandomierza. Gmina ma charakter rolniczo-przemysłowy. Zajmuje powierzchnię 183 km². W jej skład wchodzi 34 sołectwa i 46 miejscowości. Gmina liczy 11080 mieszkańców faktycznie zamieszkałych (2013), w tym miasto Ożarów liczy 4730 mieszkańców. Wśród zamieszkujących omawiany obszar liczba kobiet wynosi 5596, natomiast liczba mężczyzn 5484. Liczba działających na obszarze NGO wynosi 33. Na obszarze działa 10 placówek oświatowych. Na omawianym obszarze zlokalizowane są 2 placówki medyczne.

Gmina Wojciechowice – Gmina Wojciechowice położona jest w środkowej części powiatu opatowskiego w pętli dróg krajowych: Kielce – Lublin, Rzeszów – Radom – Warszawa. Jest to gmina typowo rolnicza. Powierzchnia ogólna gminy wynosi 86 km². Liczba ludności wynosi 4253 osób (liczba faktycznie zamieszkałych osób na rok 2013). Liczba kobiet i mężczyzn zamieszkujących gminę jest niemal równa i wynosi 2126 kobiet i 2127. W skład gminy wchodzi 20 sołectw i 20 miejscowości. Liczba działających na obszarze NGO wynosi 21. Na obszarze działa 8 placówek oświatowych gminnych oraz 5 powiatowych. Odnośnie placówek medycznych, na omawianym obszarze zlokalizowane są 2 placówki. Na obszarze działają 4 placówki oświatowe oraz jedna placówka medyczna.

Gmina Sadowie – Gmina Sadowie zlokalizowana jest w powiecie opatowskim, we wschodniej części województwa świętokrzyskiego przy drodze krajowej międzyregionalnej nr 9 Radom – Ostrowiec –

Opatów – Rzeszów. Powierzchnia gminy Sadowie wynosi 82 km². Liczba mieszkańców gminy stale maleje i w 2013 roku wyniosła 4126 osób w tym 2019 kobiet i 2017 mężczyzn. Liczba działających na obszarze NGO wynosi 15. Na obszarze działają 4 placówki oświatowe oraz jedna placówka medyczna.

Gmina Tarłów – Gmina Tarłów jest najdalej na północ wysuniętą gminą w powiecie opatowskim. Jest to gmina typowo rolnicza. W jej skład wchodzi 33 sołectwa i 37 miejscowości. Powierzchnia ogólna wynosi 164 km², z czego użytki rolne stanowią ponad 11 tys. ha. W gminie zamieszkuje 5442 osób, w tym 2763 kobiet i 2679 mężczyzn. Liczba działających na obszarze NGO wynosi 25. Na obszarze działają dwie placówki oświatowe, 3 szkoły stowarzyszeniowe oraz 2 niepubliczne Zakłady Opieki Zdrowotnej. Dodatkowo działa również powiatowy Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy oraz 4 jednostki pomocnicze (ZGKiM, OPS, biblioteka, Środowiskowy Dom Samopomocy).

Obszar	Powierzchnia (km ²)	Liczba ludności (wg danych GUS 31.12.2013r.)	Dochód na 1 mieszkańca gminy	Liczba bezrobotnych (2014)	Ludność w wieku produkcyjnym (2014)
Miasto i Gmina Opatów	114	12 227	3 468,28	1 064	7 981
Miasto i Gmina Ożarów	183	11 080	3 162,69	928	7 361
Gmina Wojciechowice	86	4 253	4 283,01	355	2 726
Gmina Tarłów	164	5 442	2 978,27	498	3 553
Gmina Sadowie	82	4 126	3 165,46	324	2 670
SUMA	629	37 128	2 768,12	3 169	24 291

Liczba mieszkańców obszaru LGD jest mniejsza niż średnia liczba mieszkańców objętych LSR/LSROR w latach 2007-2013 w województwie, która wyniosła 51 588.

Liczba bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym na obszarze działania LGD wynosi 0,13, natomiast dla województwa ten sam wskaźnik przyjmuje poziom 0,09.

Zasięg terytorialny terenu działania LGD Powiatu Opatowskiego wynosi 629 km², natomiast łączna liczba ludności wynosi 37 128 mieszkańców. Granice administracyjne obrazuje poniższa mapa.

Średni dochód podatkowy gmin wchodzących w skład LGD w przeliczeniu na jednego mieszkańca wynosi 584,37 zł (dochody własne - dochody podatkowe ustalone i pobierane na podstawie odrębnych ustaw – dane BDL) natomiast dla województwa ten sam wskaźnik wynosi 495,99 zł (BDL, 2014), co oznacza, że jego wartość jest wyższa dla obszaru LGD niż dla województwa.

I.3 Potencjał LGD

I.3.1 Opis sposobu powstania i doświadczenie Stowarzyszenie LGD Powiatu Opatowskiego

Inicjatorem powstania LGD Powiatu Opatowskiego był Bogusław Włodarczyk. Naczelną ideą przyświecającą zarówno inicjatorowi założenia Lokalnej Grupy Działania, jak i całego komitetu Założycielskiego Stowarzyszenia był szeroko rozumiany rozwój obszarów wiejskich, w tym szczególnie promocja dziedzictwa kulturowego regionu, adaptacja obszarów wiejskich do zmieniających się warunków ekonomicznych w Polsce, a także poprawa jakości życia społeczności lokalnej i wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych w zrównoważonym rozwoju społeczno-gospodarczym.

Zebranie założycielskie Stowarzyszenia odbyło się w dniu 2 sierpnia 2008 roku w Opatowie. W zebraniu uczestniczyło 32 członków założycieli, którzy reprezentowali trzy sektory: publiczny, społeczny i gospodarczy. Uchwałą nr 3/2007 z dnia 2 sierpnia 2007r. ustanowiono Statut Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania Powiatu Opatowskiego”.

Komitet Założycielski Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania Powiatu Opatowskiego” został powołany Uchwałą Nr 2/2007 Zebrania Założycielskiego w dniu 2 sierpnia 2007r.. w następującym składzie: Bogusław Włodarczyk, Zbigniew Walas, Henryk Szymczyk, Robert Kasiński, Andrzej Galicki. Następnie Komitet Założycielski przekształcił się Uchwałą Nr 5/2007 z dnia 2 sierpnia 2007r. w Zarząd Stowarzyszenia w wyżej podanym składzie.

Powyższe daty jednoznacznie wskazują, że LGD Powiatu Opatowskiego jest Stowarzyszeniem, które w minionym okresie programowania realizowała Lokalną Strategię Rozwoju.

W minionym okresie programowania Stowarzyszenie również skupiało pięć gmin, jednak po realizacji LSR 2007-2013, jedna z gmin (Gmina Iwaniska) wchodzących w skład Stowarzyszenia przeszła do innej Lokalnej Grupy Działania. Kluczowym motywem tej decyzji była większa integracja i spójność z innym obszarem. W ramach zmian, jakie zaszły w obszarze działania LGD nadmienić należy również, że jedna gmina przystąpiła do LGD Powiatu Opatowskiego (Gmina Sadowie).

Doświadczenia zebrane w ramach wdrażania LSR 2007-2013 są niewątpliwie dużym atutem Stowarzyszenia. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że ewaluacja mająca na celu ocenę pracy zarówno biura, jak i poszczególnych organów LGD Powiatu Opatowskiego, przeprowadzona przez zewnętrzny zespół ekspercki w pierwszej połowie 2015r. jednoznacznie wskazała na dobrą i bardzo dobrą realizację swoich zadań. Oprócz bieżących obowiązków zwraca uwagę fakt, że zarówno pracownicy jak i członkowie organów LGD podejmowali wysiłki, aby podwyższyć swoje kompetencje. Wykaz podejmowanych szkoleń w minionym okresie programowania przedstawia tabela stanowiąca załącznik nr 19 do wniosku o wybór Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność. Zakres odbytych szkoleń był bardzo szeroki i obejmował zarówno zagadnienia stricte związane z wdrażaniem i funkcjonowaniem LSR, ale również bardziej ogólne szkolenia specjalistyczne np. z zarządzania organizacją, komunikacją interpersonalną, księgowością, marketingiem.

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność, objęta Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, którą LGD będzie wdrażało jest kontynuacją minionej strategii. Prowadzone konsultacje społeczne, spotkania eksperckie, a także diagnoza i analiza SWOT wykazały, że cele, które były realizowane w minionym okresie programowania nie zdezaktualizowały się. Potwierdzeniem tego faktu są również opracowywane dokumenty strategiczne w latach 2013-2015 (dokumenty gminne, powiatowe, wojewódzkie), które również wskazują na podobne kierunki działań rozwojowych. Oznacza to, że przyjęty przez LGD Powiatu Opatowskiego schemat działań strategicznych w momencie rozpoczynania działalności Stowarzyszenia był dobrze opracowany i sensownie wyznaczał kierunki rozwoju obszaru. Kontynuacja działań w ramach podobnych celów ogólnych i szczegółowych, niewątpliwie powoduje, że pracownicy i kadra LGD będą sprawnie realizować kolejne zadania Stowarzyszenia. To przełoży się może nie tylko na wysoki standard obsługi beneficjentów, ale także na skuteczne wdrażanie Strategii.

I.3.2 Doświadczenie LGD

W latach 2007-2013 LGD otrzymała środki finansowe na realizację Lokalnej Strategii Rozwoju. Budżet na poszczególne działania przedstawiał się następująco: małe projekty – **1 435 562,37 zł**; odnowa i rozwój wsi – **2 795 511,56 zł**; tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw – **327 328,00 zł**; różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej – **242 324,00 zł**. Łączna kwota środków otrzymanych na realizację LSR – **4 800 725,93 zł**.

Ponadto LGD Powiatu Opatowskiego wspólnie z LGD „Beskid Gorlicki” oraz MAS Partnerstwo Bachureń o.z. realizowała międzynarodowy projekt współpracy „Poznaj region z audioprzewodnikiem”, w ramach którego opracowano i nagrano 10 audioprzewodników w 3 wersjach językowych (polskiej, słowackiej i angielskiej), oprowadzających po zakątkach/obiektach związanych z kulturą ludową, historią i przyrodą obszarów partnerskich LGD.

LGD w latach 2007 – 2013 otrzymała również dofinansowanie na realizację szeregu projektów z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na łączną kwotę ponad 2 000 000 zł. Zakres i tematyka szkoleń wpisuje się w działania, które LGD planuje wdrożyć w ramach LSR na lata 2014-2020.

Wpływ operacji realizowanych przez LGD oraz podmioty tworzące nową LGD na sytuację na obszarze działania LGD jest doniosły, o czym świadczą między innymi wyniki badań prowadzonych

w ramach ewaluacji wdrażania LSR 2007-2013r., które wskazują, że mieszkańcy dostrzegają realne zmiany w niemal każdym obszarze, o który byli pytani. Największa część respondentów uznała, że zmiany w ostatnich pięciu latach zaszły w obszarach: poprawy estetyki przestrzeni publicznej (87%), infrastruktury technicznej (85%), poprawy stanu zabytków (84%) oraz zmian w strukturze zatrudnienia w rolnictwie – większej ilości osób, które znajdowały zatrudnienie poza rolnictwem (79%) oraz zakładania większej ilości firm niezwiązanych z rolnictwem (75%).

W minionym okresie programowania LGD Powiatu Opatowskiego wybrała 103 operacje do realizacji w ramach małych projektów, 22 operacje w ramach odnowy i rozwoju wsi, 5 operacji z tworzenia i rozwoju mikroprzedsiębiorstw oraz 6 operacji z różnicowania w kierunku działalności nierolniczej.

	Liczba złożonych wniosków	Liczba wybranych operacji
Małe projekty	119	103
Odnowa i rozwój wsi	25	22
Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	6	5
Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	6	6

Jak pokazuje powyższa tabela, liczba złożonych wniosków niewiele różni się od liczby wybranych operacji. Zaplanowane w Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2007-2013 cele ogólne i szczegółowe zostały zrealizowane w 100%.

Dzięki zrealizowanym operacjom zostało odbudowanych i odrestaurowanych wiele zabytków, m.in. obiekty sakralne i ich otoczenie. Wyremontowane zostały również świetlice wiejskie oraz budynki użyteczności publicznej. Dofinansowano działalność turystyczną, rekreacyjną oraz kultywującą tradycje wiejskie, ludowe i historyczne. LGD wsparła także lokalnych przedsiębiorców i rolników.

Jak zostało zaznaczone, cele ogólne i szczegółowe w LSR 2014-2020 dla LGD Powiatu Opatowskiego, stanowią niejako kontynuację działań już podejmowanych. Wypracowane w minionym okresie programowania efekty będą sprzyjały realizacji nowych przedsięwzięć. Po pierwsze, w latach 2007-2013 LGD Powiatu Opatowskiego wypracowała rozpoznawalną i dobrze kojarzącą się markę wśród mieszkańców obszaru działania. Dzięki temu, łatwiej będzie dotrzeć LGD do potencjalnych beneficjentów oraz do uczestników realizowanych projektów. Łatwiejsze będzie pozyskanie beneficjentów na realizację operacji zapisanych w Strategii. Po drugie, dzięki spójności celów minionej Strategii i LSR na lata 2014-2020, możliwe było bardziej precyzyjne zaplanowanie działań, pod kątem preferencji mieszkańców. Pracownicy oraz kadra LGD mają doświadczenia z różnymi formami komunikacji, organizacją wielu wydarzeń i wiedzą, które z obowiązujących metod i form się sprawdzały, a które nie. Po trzecie, w minionym okresie programowania przedsięwzięto również szereg działań inwestycyjnych. Powstałe w ten sposób miejsca oraz zakupione przedmioty są nadal wykorzystywane przez beneficjentów na obszarze działania LGD, w związku z czym wypracowano bogaty potencjał materialny, dzięki któremu w nowej perspektywie można postawić „krok naprzód” i zaspokajać dalsze potrzeby mieszkańców, doposażać aktywnie działających beneficjentów, aby rozwijać ich możliwości aktywizacyjne, integracyjne oraz przedsiębiorcze.

I.3.3 Reprezentatywność LGD

Obecną strukturę partnerstwa obrazuje tabela stanowiąca załącznik nr 20 do wniosku o wybór Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność. Warto jednak zaznaczyć, że proces

budowania i poszerzania partnerstwa nie został zakończony, gdyż LGD jest dynamicznie zmieniającym się podmiotem dostosowującym się do specyfiki lokalnej.

Liczba członków partnerstwa LGD wynosi 48. Wśród członków znajdują się przedstawiciele wszystkich sektorów wchodzących w skład partnerstwa trójsektorowego, tj. sektora publicznego, społecznego oraz gospodarczego. Liczba członków z poszczególnych sektorów zaprezentowana została w poniżej tabeli.

L.p.	Sektor	Liczba	%
1.	Publiczny	6	12,50
2.	Gospodarczy	9	18,75
3.	Społeczny	33	68,75
	SUMA	48	100%

Taki skład partnerstwa doskonale koreluje z założoną wizją rozwoju obszaru i przyjętymi celami do realizacji w ramach wdrażania LSR. Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2014-2020 jest skoncentrowana wokół rozwiązywania problemów związanych z lokalnym rynkiem pracy i rolnictwem, aktywnością społeczną, promocją turystyki oraz pracy z grupami defaworyzowanymi. W związku z tak zaplanowanymi kierunkami działań, ważne było, aby wśród członków LGD znaleźli się zarówno reprezentanci świata biznesu (przedsiębiorcy), świata organizacji pozarządowych (NGO) oraz świata publicznego (instytucje) i mieszkańców.

I.3.4 Doświadczenie partnerów LGD

Najważniejsze projekty realizowane przez partnerów LGD, które odpowiadają działaniom podejmowanym przez LGD w ramach Strategii na lata 2014-2020 zostały zawarte w załączniku nr 21 do wniosku o wybór Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność. Każda z gmin wchodzących w skład LGD Powiatu Opatowskiego realizowała szereg działań finansowanych w ramach PROW 2007-2013, RPO oraz POKL. Należy podkreślić, że znaczna część z tych działań jest zbieżnych z możliwościami, jakie daje okres programowania 2014-2020, dlatego doświadczenie partnerów w tych zakresach będzie cenne.

Dzięki obecności wszystkich sektorów w partnerstwie LGD możliwa będzie realizacja wyzwań związanych z podejmowanymi operacjami w ramach wszystkich celów ogólnych. Sektor gospodarczy niewątpliwie będzie miał w nowym okresie programowania największą rolę do spełnienia, gdyż to na barkach przedsiębiorców leży odpowiedzialność za poprawę sytuacji na rynku pracy, przeciwdziałaniu ubóstwu i wzrost zatrudnienia. W związku z tym, przystępujący do LGD reprezentanci sektora gospodarczego będą podejmowali wyzwania informacyjne oraz będą odpowiedzialni za dialog z sektorem publicznym, którego działania na poziomie samorządowym mogą realnie wpłynąć na poprawę lokalnego rynku pracy. Mieszkańcy, sektor publiczny i społeczny będzie natomiast dbał o dialog i informowanie na temat realizowanej polityki rozwojowej wszystkich mieszkańców zainteresowanych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym, rozwojem swojej aktywności społecznej oraz komunikacji z grupami defaworyzowanymi, określonymi na podstawie analizy SWOT, a które w diagnozie LSR 2014-2020 LGD Powiatu Opatowskiego określono jako osoby bezrobotne (głównie osoby młode do 40 roku życia) oraz osoby powyżej 50 roku życia. Tak określone grupy defaworyzowane są odzwierciedlone wśród członków partnerstwa.

Planowane w ramach LSR 2014-2020 LGD Powiatu Opatowskiego operacje kierowane do osób bezrobotnych dotyczą: zakładania własnych działalności gospodarczych (tworzenia miejsc

pracy), rozszerzania prowadzonych działalności gospodarczych (tworzenia miejsc pracy), organizacji szkoleń oraz tworzenia „Kreatora Przedsiębiorczości”.

Drugą zdefiniowaną w analizie SWOT grupą defaworyzowaną są osoby powyżej 50 roku życia. Tak jak w przypadku pierwszej z wymienionych grup, tak i w tym przypadku do podstawowych kanałów komunikacyjnych zaliczyć należy komunikację poprzez instytucje i organizacje zajmujące się osobami starszymi, Internet, a także lokalne media.

Planowane w ramach LSR 2014-2020 LGD Powiatu Opatowskiego operacje kierowane do osób powyżej 50 roku życia dotyczą utworzenia oferty spędzania czasu wolnego oraz promocji aktywności i integracji społecznej.

I.3.5 Władze Lokalnej Grupy Działania

Walne Zebranie Członków

Statut określa, że Członek Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia może być członkiem nie więcej niż jeszcze jednego z organów LGD. Zebranie Członków jest zwoływane przez Zarząd, co najmniej raz w roku lub na pisemny wniosek Komisji Rewizyjnej, bądź Rady. Do najważniejszych kompetencji Walnego Zebrania Członków należy wyróżnić ustalanie liczby członków Rady, Zarządu i Komisji Rewizyjnej (z zastrzeżeniem § 17 ust. 2, Statutu), wybór i odwołanie członków wspomnianych organów, udzielanie absolutorium Zarządowi, podejmowanie uchwały w sprawie rozwiązania LGD, rozpatrywanie odwołań od uchwał Zarządu, uchwalanie regulaminu obrad Walnego Zebrania Członków, przyjmowanie rocznych sprawozdań z działalności Zarządu, ustalanie wysokości składek członkowskich.

Rada

Rada Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania Powiatu Opatowskiego” została powołana Uchwałą Nr XI/2015 Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania Powiatu Opatowskiego” z dnia 15.12.2015r. w składzie przedstawionym w załączniku nr 4 do wniosku o wybór Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność. Żadna z osób będąca w składzie organu decyzyjnego nie łączy funkcji w tym organie z funkcją w Zarządzie ani w organie kontrolnym, czyli Komisji Rewizyjnej. Żadna z tych osób nie jest zatrudniona w biurze LGD.

Wyboru Rady dokonano zgodnie z zapisami Statutu, gdzie zabezpieczono ponad połowę miejsc dla partnerów z sektora gospodarczego i społecznego. Rada liczy 14 członków. Wszyscy członkowie Rady są mieszkańcami terenu objętego LSR.

Żaden z sektorów, ani żadna pojedyncza grupa interesu nie ma więcej niż 49,00% praw głosu w podejmowaniu decyzji przez Radę. Procentowy udział w radzie dla sektora publicznego to 28,57%, sektora społecznego 42,86%, a dla gospodarczego 28,57%.

Zasady pracy organu decyzyjnego Stowarzyszenia określa Regulamin Pracy Rady, który został przyjęty Uchwałą Zarządu Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania Powiatu Opatowskiego” nr XIV/2015 z dnia 10.12.2015. Proces decyzyjny w Radzie regulowany jest procedurą wyboru i oceny operacji w ramach wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 oraz procedurą wyboru i oceny grantobiorców w ramach wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020. Obie procedury zostały przyjęte Uchwałą Zarządu Stowarzyszenia w dniu 10.12.2015r. W w/w dokumentach zapewnione jest stosowanie zasad takich jak: bezstronność, jawność, zachowanie parytetów oraz możliwość złożenia protestu przez wnioskodawcę.

W ramach poprawy jakości pracy członków Rady opracowano również plan szkoleń dla członków organu decyzyjnego, który stanowi załącznik nr 14 do wniosku o wybór Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność. W ramach szkoleń, każdy członek Rady będzie musiał odbyć szkolenie z zakresu kompetencji organu decyzyjnego, procedur wyboru i oceny operacji oraz

projektów grantowych a także kryteriów wyboru operacji oraz grantobiorców w ramach LSR. Szkolenie będzie również okazją do dyskusji członków organu decyzyjnego nad koniecznością wprowadzenia potencjalnych zmian w celu zwiększenia efektywności pracy Rady.

Do kompetencji Rady należy wybór operacji ustalanie kwot wsparcia zgodnie z art. 34 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dn. 17 grudnia 2013r.

Wybór operacji jest dokonywany w formie uchwał Rady, które mogą być przyjmowane zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej połowy członków uprawnionych do głosowania.

Zarząd

Zarząd jest powoływany spośród członków LGD i składa się z Prezesa, dwóch Wiceprezesów, Skarbnika i Sekretarza. Organem, który wybiera i odwołuje Zarząd jest Walne Zebranie Członków. Do najważniejszych kompetencji Zarządu należy reprezentowanie Stowarzyszenia na zewnątrz i działanie w jego imieniu, kierowanie bieżącą pracą Stowarzyszenia, zwoływanie Walnego Zebrania Członków, powoływanie i odwoływanie kierownika Biura LGD oraz zatrudnianie innych pracowników tego Biura, ustalanie wielkości zatrudnienia i zasad wynagradzania pracowników biura LGD, ustalanie regulaminu Biura LGD, opracowywanie LSR oraz innych wymaganych przepisami PROW dokumentów celem przystąpienia do konkursu na realizację LSR, przygotowanie wniosku o dofinansowanie realizacji LSR i przystąpienie do konkursu na jej dofinansowanie, zgodnie z przepisami PROW, realizacja LSR zgodnie z zasadami wynikającymi z przepisów PROW w tym ogłaszanie konkursów na projekty, ich przyjmowanie i przedkładanie Radzie, celem dokonania wyboru projektów do realizacji w ramach strategii, opracowanie wniosków i innych dokumentów w celu pozyskania środków na realizację celów z innych programów pomocowych, wykonywanie innych działań wymaganych przepisami związanymi z realizacją LSR, uchwalanie kierunków i programu działania LGD, uchwalanie zmian statutu, podejmowanie uchwał w sprawie przystąpienia LGD do innych organizacji, przyjmowanie i odwoływanie członków LGD.

Komisja Rewizyjna

Komisja Rewizyjna składa się z Przewodniczącego, wiceprzewodniczącego oraz od 1 do 3 członków wybieranych i odwoływanych przez Walne Zebranie Członków. Statut Stowarzyszenia ustala kto może być członkiem Komisji Rewizyjnej, do której zadań należy kontrola bieżącej pracy LGD, składanie wniosków w przedmiocie absolutorium Zarządu na Walnym Zebraniu Członków, występowanie z wnioskiem o zwołanie Walnego Zebrania Członków oraz dokonywanie wyboru podmiotu mającego zbadać sprawozdanie finansowe LGD zgodnie z przepisami rachunkowości.

I.3.6 Biuro LGD

Biuro LGD funkcjonuje na podstawie przyjętego Regulaminu pracy biura. Regulamin przewiduje stanowisko Dyrektora Biura Stowarzyszenia oraz Koordynatora ds. LSR i promocji, którego zadaniem jest również animacja społeczności lokalnej oraz prowadzenie doradztwa w godzinach pracy biura. Regulamin dokładnie opisuje uprawnienia osób na obu stanowiskach, a także podstawę prawną do określania zasad ich wyboru (Regulamin Zatrudniania Pracowników) i wynagradzania (Regulamin Wynagradzania Pracowników).

Warto zauważyć, że regulamin pracy biura przewiduje pomiar efektywności prowadzonego doradztwa. Prowadzone badania ankietowe wśród osób korzystających z doradztwa obejmą co najmniej 20% usługobiorców i będą przeprowadzane po przeprowadzeniu usługi doradczej. Specjalnie przygotowane arkusze do wypełnienia przez usługobiorcę będą następnie analizowane przez pracowników LGD, aby podnieść jakość świadczonego doradztwa.

Stowarzyszenie zatrudnia w ramach umowy zlecenie księgowego oraz informatyka.

I.3.7 Zasady funkcjonowania LGD

Do podstawowych dokumentów regulujących zasady funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania Powiatu Opatowskiego należy wymienić:

- a) Statut Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania Powiatu Opatowskiego” przyjęty Uchwałą Zarządu Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania Powiatu Opatowskiego” Nr X/2015 z dnia 16.11.2015. W Statucie znajdują się zapisy regulujące podstawowe kwestie wynikające z ustawy prawo o stowarzyszeniach oraz ustawy o rozwoju lokalnym, zasady działania LGD, członkostwo LGD, władz LGD oraz kwestie związane z majątkiem i rozwiązaniem LGD. Zmiany i uchwalanie statutu leży w kompetencji Zarządu, natomiast Dyrektor biura opracowuje projekty zmian w statucie.
- b) Regulamin pracy biura przyjęty Uchwałą Zarządu Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania Powiatu Opatowskiego” nr XIII/2015 z dnia 10.12.2015r., który określa zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników, uprawnienia Dyrektora Biura, uprawnienia koordynatora ds. LSR i promocji, zasady dostępności do informacji będących w dyspozycji LGD, zasady świadczenia doradztwa w biurze LGD oraz badanie efektywności świadczonych usług doradczych. Zmiana i uchwalanie Regulaminu pracy biura leży w kompetencji Zarządu, natomiast Dyrektor biura opracowuje projekty jego aktualizacji.
- c) Regulamin Pracy Rady przyjęty Uchwałą Zarządu Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania Powiatu Opatowskiego” nr XIV/2014 z dnia 10.12.2015r., który określa zasady wyboru Rady, kadencyjność rady, zasady ustalania składu Rady, kompetencje Rady i Przewodniczącego Rady, zasady zwoływania Posiedzeń i ich przebiegu, zasady uchwalania uchwał, trybu elektronicznego posiedzeń, wymaganych oświadczeń od członków Rady, procedury postępowania w przypadku problemów pracy Rady oraz głosowania. Zmiana i uchwalanie Regulaminu Pracy Rady leży w kompetencji Zarządu, natomiast Dyrektor biura opracowuje projekty jego aktualizacji.
- d) Procedura wyboru i oceny operacji w ramach wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 przyjęta Uchwałą Zarządu Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania Powiatu Opatowskiego” nr XV/2015 z dnia 10.12.2015, które określają zasady, formę i podstawę prawną prowadzenia naborów o udzielenie wsparcia na operacje w ramach wdrażania LSR, kompetencje Zarządu w sprawie przyjęcia Regulaminu naboru, zasad postępowania Rady w sprawie dokonania wyboru operacji, prowadzenia konsultacji przed zakończeniem naborów, procedury przyjęcia wniosków i ich oceny, zasad prowadzenia elektronicznych Posiedzeń, zasad przydzielania punktów i oceny zgodności operacji z LSR, informowania wnioskodawców o wynikach naborów, zasadach procedury odwoławczej (protestu), wzory dokumentów.
- e) Procedura wyboru i oceny grantobiorców w ramach wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 przyjęta Uchwałą Zarządu Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania Powiatu Opatowskiego” nr XVI/2015 z dnia 10.12.2015, która określa tryb i przepisy przeprowadzania konkursów grantowych, wyboru wniosków grantowych, zasad postępowania Członków Rady w ramach oceny wniosków, elektronicznej możliwości odbywania posiedzeń i oceny, informowania grantobiorców o wynikach wyborów, wymaganych oświadczeń, procedury odwoławczej, przystępowania do umowy i realizacji grantu, powinnościach grantobiorców oraz wzory dokumentów. Zmiana i uchwalanie Procedury wyboru i oceny operacji oraz grantobiorców leży w kompetencji Zarządu, natomiast Dyrektor biura opracowuje projekty ich aktualizacji.

Wyżej opisane dokumenty stanowią załączniki nr 3, 9, 10 i 15 do wniosku o wybór Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność.

I.3.7 Potencjał ludzki biura LGD

W Stowarzyszeniu zatrudniony jest Dyrektor Biura i Koordynator ds. LSR i promocji na umowę o pracę oraz Księgowy w ramach umowy zlecenie.

Dyrektor Biura posiada wykształcenie wyższe. Ukończył Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie. Posiada 7-letnie doświadczenie w zakresie koordynacji realizacji programu LEADER w okresie programowania 2007-2013 oraz innych programów pomocowych. Uczestniczył w licznych szkoleniach specjalistycznych, m.in. w zakresie funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania, nabywania umiejętności i aktywizacji, wdrażania projektów współpracy, pozyskiwania funduszy na działalność NGO, zarządzania finansami i rozliczania działalności wiejskich organizacji pozarządowych, nowoczesnego marketingu, przywództwa w grupie, zarządzania organizacją, promocji ekonomii społecznej i zatrudnienia w sektorze ekonomii społecznej, zarządzania finansami i rozliczania działalności wiejskich organizacji pozarządowych, zarządzania dla liderów, psychologii dla liderów, profesjonalnego prowadzenia spotkań a także cyklu szkoleń z zakresu tworzenia lokalnych strategii rozwoju (LSR), przygotowania strategii komunikacyjnej lokalnej grupy działania (LGD) i angażowania społeczności lokalnych w przygotowanie i realizację LSR, ,

Koordinator ds. LSR i promocji posiada wykształcenie wyższe. Ukończył Akademię Ekonomiczną w Krakowie. Posiada 5-letnie doświadczenie w realizacji programu LEADER w okresie programowania 2007-2013 w zakresie opracowywania dokumentacji aplikacyjnej, analizy dokumentów merytorycznych, obsługi związanej z naborem wniosków zgłaszanych w ramach LSR, aktualizacji LSR, monitorowania realizacji umów, przygotowywania sprawozdań z realizacji LSR, nadzorowania nad realizacją rzeczą przedsięwzięć oraz kontroli wypłat środków z tytułu realizacji umów, koordynacji projektów współpracy a także przygotowywania materiałów promocyjnych i informacyjnych dotyczących LGD. Udział w licznych szkoleniach specjalistycznych. Uczestniczyła w licznych szkoleniach specjalistycznych, m. in. z cyklu tworzenia lokalnych strategii rozwoju (LSR), przygotowania strategii komunikacyjnej lokalnej grupy działania (LGD) i angażowania społeczności lokalnych w przygotowanie i realizację LSR, Internet jako skuteczne narzędzie promocji, Kreowanie wizerunku regionu turystycznego, Skuteczne raportowanie i rozliczanie projektów, Wdrażanie projektów współpracy, Tworzenie partnerstw na rzecz rozwoju, Wdrażanie osi 4 Leader w ramach PROW 2007-2013, obejmujące warunki i zasady przyznania pomocy oraz kryteria wyboru projektów w ramach działania 421 Wdrażanie projektów współpracy oraz warunki i zasady przyznawania pomocy w ramach działania 413 Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju dla operacji, które odpowiadają warunkom przyznania pomocy w ramach działań 311 Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej oraz 312 Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw.

Księgowy posiada wykształcenie wyższe, ukończył Wyższą Szkołę Handlową w Kielcach na kierunku ekonomia w zakresie zarządzania organizacjami gospodarczymi. Ukończył także studia podyplomowe w zakresie Ekonomii o specjalności Rachunkowość. Posiada Certyfikat Księgowy Nr 18267/2007 wydany przez Ministra Finansów RP uprawniający do usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych. Ma 7-letnie doświadczenie w zakresie prowadzenia pełnej księgowości Lokalnej Grupy Działania, zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz ustawą o księgowości, prowadzenia całości spraw związanych z rachunkowością, zobowiązaniami podatkowymi pracowników, ubezpieczeniami i płacami, sporządzania sprawozdań finansowych oraz bilansów do organu prowadzącego oraz innych instytucji, sprawowania kontroli formalno-prawnej, merytorycznej i rachunkowej wszystkich dowodów księgowych.

II. Partycypacyjny charakter LSR

Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia LGD Powiatu Opatowskiego została opracowana przy aktywnym udziale społeczności lokalnej. W ramach zastosowanych metod i technik pracy na każdym etapie przygotowywania dokumentu strategicznego należy wyróżnić zarówno metody reaktywne jak i niereaktywne. Dzięki zastosowanej metodologii, stopień partycypacyjności, czyli udziału społeczności lokalnej w tworzeniu dokumentu strategicznego należy sklasyfikować

na najwyższym szczeblu definiowania stopnia włączenia społeczności lokalnej w podejmowaniu decyzji co do zawartości Strategii, czyli jako współdecydowanie rozumiane jako wypracowanie dokumentu na zasadach współpracy wielu stron posiadających różne motywacje i interesy, z zastrzeżeniem, że każda ze stron ma realny (nie ograniczony przez pozostałe podmioty) wpływ na podejmowane decyzje.

Zastosowanie triangulacji w wyborze poszczególnych metod i technik miało na celu nie tylko dotarcie do możliwie jak największej liczby mieszkańców, ale również możliwie jak największe zróżnicowanie osób, które będą chciały się wypowiedzieć w kwestiach tworzenia Strategii. W związku z tym, w pierwszej kolejności przeprowadzono badanie na reprezentatywnej próbie dla analizowanego obszaru. Należy podkreślić, że reprezentatywne badania społeczne, przy zastosowaniu zasad metodologii badań społecznych odzwierciedlają zróżnicowanie strukturalne badanej populacji. Dzięki temu uzyskane w badaniu dane reprezentują zdanie osób charakteryzujących się zróżnicowanymi cechami demograficznymi ze względu m.in na płeć, wiek, wykształcenie, zamożność.

Po każdym etapie prowadzenia konsultacji, pracownicy LGD wraz z Zarządem dokonywali analizy przyjęcia i odrzucenia wniosków z konsultacji. Zbierane materiały były poddawane ocenie pod względem realności, efektywności, spójności, trafności oraz możliwości finansowych do realizacji zadań. Pracownicy LGD w dalszej kolejności przystępowali do pisania kolejnych rozdziałów LSR.

Zastosowane metody włączenia społeczności lokalnej do budowy Strategii zostały przygotowane po uprzedniej analizie społeczności lokalnej pod względem jej składu, rozpoznania głównych aktorów oraz doboru właściwych technik komunikacyjnych. W wyniku tego zastosowano następujące metody i techniki:

Badania ankietowe – w ramach metody przeprowadzono reprezentatywne dla całego obszaru badania ankietowe (350 osób). Dzięki temu udało się zebrać niezbędne dane do projektowania kolejnych metod włączenia społecznego oraz opracowania kolejnych rozdziałów LSR. Dzięki zastosowanej metodzie, możliwość wypowiedzi mieli potencjalnie wszyscy mieszkańcy obszaru LGD, a reprezentatywne i losowe badania zapewniły możliwość generalizacji wniosków z 350 osób, na cały obszar działania LGD. Informacje o prowadzonych badaniach były dostępne na stronach LGD oraz Urzędów Gmin. Dodatkowo przeprowadzono badania wśród uczniów szkół gimnazjalnych (łącznie 98 ankiet), oraz badania ewaluacyjne, w których udział wzięli wszyscy pracownicy biura LGD, organy LGD oraz wnioskodawcy okresu programowania 2007-2013. Zebrane w ten sposób dane z badań własnych i ewaluacyjnych posłużyły do opracowania podstaw kryteriów wyboru i oceny operacji, procedur monitoringu i ewaluacji, a także form i sposobu komunikacji oraz diagnozy obszaru, problemów i budowy wskaźników.

Kwestionariusze tabelaryczne – w ramach prowadzonych spotkań w poszczególnych gminach wykorzystane były narzędzia tabelaryczne, które wypełniali uczestnicy spotkań. W zależności od zadania, prace przebiegały indywidualnie lub grupowo. Wykorzystanie przygotowanych wcześniej tabel ułatwiło syntezę informacji, które mieszkańcy mieli do zapisania.

Konsultacje społeczne – w ramach konsultacji społecznych przeprowadzono po jednym spotkaniu w każdej gminie wchodzącej w skład LGD (w dniu 13.08.2015r. w Opatowie, w dniu 14.08.2015r. w Ożarowie, w dniu 15.08.2015r. w Wojciechowicach, w dniu 16.08.2015r. w Tarłowie oraz w dniu 22.08.2015r. w Sadowiu). W spotkaniach wzięli udział przedstawiciele wszystkich sektorów partnerstwa LGD, a także „zwykli” mieszkańcy. Dzięki kolejnym zadaniom (burza mózgów, dyskusja sokratejska, hierarchizacja, narzędzia diagnostyczne w formie tabeli) udało się zebrać szereg informacji niezbędnych do opracowania kolejnych części LSR. O konsultacjach mieszkańcy byli

informowani poprzez ogłoszenia na stronach Internetowych, Urzędów Gmin, a także telefonicznie i metodą bezpośrednich kontaktów przez członków i pracowników LGD. W spotkaniach wzięło udział łącznie ponad 100 osób.

Wywiady indywidualne (IDI) – w ramach zbierania informacji na temat obszaru LGD przeprowadzono również wywiady indywidualne z pracownikami biura LGD. W ramach wywiadu udało się zebrać informacje na temat wdrażania LSR 2009-2013 i wyciągnąć konstruktywne wnioski na przyszłość. Dodatkowo, należy wskazać, że pracownicy LGD są również mieszkańcami gmin wchodzących w skład obszaru LGD posiadającymi jednak wyjątkową wiedzę z zakresu rozwoju obszarów wiejskich. Wywiady należy zatem potraktować zarówno jako wywiady eksperckie jak i ze „zwykłym” mieszkańcem dobrze orientującym się w otoczeniu lokalnym. Był to element badań własnych, ewaluacyjnych. Przeprowadzono 3 wywiady indywidualne.

Wywiady grupowe (FGI) – tak jak w przypadku wywiadów indywidualnych, tak i tutaj wywiady przeprowadzone były ze specyficzną grupą mieszkańców gmin wchodzących w skład obszaru LGD, mianowicie z członkami Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej. W ramach wywiadów zebrano pogłębione informacje na temat obszaru, działalności LGD, a także wypracowano szereg informacji dotyczących kolejnych rozdziałów LSR 2014-2020. Należy uznać, że spotkania miały charakter ekspercki, ale z udziałem mieszkańców. Był to element badań własnych, ewaluacyjnych.

Badania ankietowe Internetowe – w ramach badań ankietowych (ankiety zamieszczone były na specjalnym portalu; informacje o możliwości wypełnienia ankiety zamieszczone były na stronie LGD) mieszkańcy, którzy nie mieli możliwości wzięcia udziału w konsultacjach społecznych i badaniach ankietowych w terenie, mogli wyrazić swoje zdanie na temat problemów, celów, wskaźników, działań, a także planu komunikacyjnego oraz monitoringu i ewaluacji LSR. Dzięki zastosowaniu narzędzi Internetowych, ułatwiona została możliwość włączenia się mieszkańców w pisanie LSR 2014-2020. Informacje o ankietach były natomiast dystrybuowane drogą telefoniczną, poprzez bezpośrednie kontakty z mieszkańcami i przedstawicielami różnych instytucji i organizacji. Łącznie w badaniu wzięły udział 32 osoby.

Fiszki problemowe – w ramach włączenia jak najszerszego grona aktorów do opracowywania LSR, instytucje JST, NGO, a także samorządy i przedsiębiorcy (obecni i potencjalni), a także osoby defaworyzowane miały możliwość zgłaszania fiszek do biura LGD (w formie papierowej bądź elektronicznej), na których mogli opisywać problemy gminy, potrzeby oraz działania, które chcieliby podjąć w przyszłości. Dzięki temu zebrano ważne dane wskazujące jakie działania w ramach LSR będą chętnie podejmowane przez beneficjentów. Łącznie zebrano 20 fiszek.

Konsultacje Internetowe – konsultacje były przeprowadzone po wypracowaniu kolejnych elementów LSR, tak aby przedostatnia wersja wypracowana na podstawie zebranych danych z innych metod konsultacyjnych oraz pracy eksperckiej, była również poddana ocenie przed złożeniem LSR w konkursie na jej wybór. Dzięki temu, możliwe było zebranie uwag do dokumentów już opracowanych i stworzenie w pełni uspołecznionej Strategii. Łącznie w konsultacjach udział wzięło 14 osób. W ramach konsultacji zamieszczane były w sieci kolejno wypracowane materiały do LSR. W przypadku konsultacji zbierano informacje o wypracowanych elementach, natomiast w przypadku ankiet i ankiet online, pytania były zadane tak, aby zebrać niezbędne informacje do stworzenia kolejnych rozdziałów LSR. W ramach tak prowadzonych konsultacji uczestnicy mogli w dowolnej przez siebie formie informować biuro LGD o swoich spostrzeżeniach i uwagach.

Ponadto należy zaznaczyć, że przez cały okres wsparcia przygotowawczego otwarte było biuro LGD. Dzięki temu, przez cały okres tworzenia dokumentu strategicznego, osoby, które chciały skorzystać z pomocy, uzyskać informacje lub wziąć udział w tworzeniu LSR w inny sposób, mogły to

uczynić za pośrednictwem telefonu, maila i/lub wizytując siedzibę LGD. Dzięki temu, zainteresowane strony mogły z powodzeniem wybrać jak najbardziej optymalną dla siebie metodę zaangażowania się w pisanie LSR 2014-2020.

II.1 Opis etapów przygotowania LSR:

II.1.1 Diagnoza i analiza SWOT

1. Rodzaj podjętych działań: badania ankietowe, spotkania konsultacyjne, wywiady indywidualne, wywiady grupowe, fiszki problemowe, ankieta Internetowa, konsultacje Internetowe, kwestionariusze tabelaryczne
2. Opis podjętych działań:

W ramach diagnozy i analizy SWOT zebrano informacje poprzez zastosowanie wielu metod i technik. Dzięki temu uwzględniono zdanie wszystkich sektorów partnerstwa LGD, a także „zwykłych mieszkańców” i osób defaworyzowanych. W pierwszej kolejności przeprowadzono badania ankietowe, wywiady IDI i FGI. W dalszej kolejności przeprowadzono spotkania konsultacyjne, kwestionariusze tabelaryczne, oraz rozesłano fiszki projektowe i ankietę Internetową. Ostatnim etapem były konsultacje internetowe.

3. Grupa docelowa podjętych działań: sektor gospodarczy, sektor publiczny, sektor społeczny, mieszkańcy obszaru LGD, w spotkaniach konsultacyjnych wzięli udział reprezentanci grup defaworyzowanych ze względu na rynek pracy oraz wiek.

II.1.2 Określanie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania

1. Rodzaj podjętych działań: badania ankietowe, spotkania konsultacyjne, wywiady indywidualne, wywiady grupowe, fiszki problemowe, ankieta Internetowa, konsultacje Internetowe, kwestionariusze tabelaryczne
2. Opis podjętych działań:

W ramach określenia celów i wskaźników i opracowania planu działania zebrano informacje poprzez zastosowanie wielu metod i technik. Dzięki temu uwzględniono zdanie wszystkich sektorów partnerstwa LGD, a także „zwykłych mieszkańców” i osób defaworyzowanych. W pierwszej kolejności przeprowadzono badania ankietowe, wywiady IDI i FGI. W dalszej kolejności przeprowadzono spotkania konsultacyjne (tutaj wykorzystano technikę przekształcania drzewa problemów w drzewo celów oraz technikę hierarchizacji celów), kwestionariusze tabelaryczne oraz rozesłano fiszki projektowe i ankietę Internetową. Ostatnim etapem były konsultacje internetowe.

3. Grupa docelowa podjętych działań: sektor gospodarczy, sektor publiczny, sektor społeczny, mieszkańcy obszaru LGD, w spotkaniach konsultacyjnych wzięli udział reprezentanci grup defaworyzowanych ze względu na rynek pracy oraz wiek.

II.1.3 Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów wyboru

1. Rodzaj podjętych działań: badania ankietowe, konsultacje społeczne, ankieta Internetowa, konsultacje Internetowe, badania IDI i FGI
2. Opis podjętych działań:

W pierwszej kolejności przeprowadzono konsultacje społeczne (do budowy scenariusza wykorzystano ustalenia wypracowane w badaniach ankietowych i ewaluacyjnych), w ramach których udało się otrzymać opinie mieszkańców na temat zasad sprawiedliwej oceny i wyboru operacji. Na spotkaniach obecni byli przedstawiciele wszystkich sektorów partnerstwa LGD. Należy również

zaznaczyć, że wśród uczestników były osoby które składały wnioski w minionym okresie programowania, co pozwoliło na przeprowadzenie konstruktywnej dyskusji na temat wad i zalet zasad i kryteriów w minionym okresie programowania. W dalszej kolejności przeprowadzono ankietę Internetową, w której mieszkańcy mogli zaproponować własne zasady i kryteria oceny. Ostateczna wersja uwzględniała uwagi zgłaszane w trakcie konsultacji Internetowych.

3. Grupa docelowa podjętych działań: sektor gospodarczy, sektor publiczny, sektor społeczny, wszyscy mieszkańcy, grupy defaworyzowane: osoby starsze, osoby wykluczone ze względu na rynek pracy.

II.1.4 Opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji

1. Rodzaj podjętych działań: badania ankietowe, konsultacje społeczne, ankietę Internetowa, konsultacje Internetowe, badania FGI i IDI
2. Opis podjętych działań:
W ramach podjętych działań wykorzystano szereg metod angażowania społeczność lokalną. W pierwszej kolejności przeprowadzono konsultacje społeczne (do budowy scenariusza wykorzystano ustalenia wypracowane w badaniach ankietowych i ewaluacyjnych), na których uczestnicy mogli określić sposób i zakres swojego zaangażowania w monitorowanie i ewaluację wdrażanej LSR. Mieszkańcy nieobecni na spotkaniach, mogli ponadto wziąć udział w ankiecie Internetowej, gdzie również znalazły się kwestie dotyczące tej części partycypacyjnego charakteru LSR. Ostatnim etapem prac nad określeniem zasad monitorowania i ewaluacji były konsultacje Internetowe wypracowanego dokumentu zamieszczonego na stronach LGD.
3. Grupa docelowa podjętych działań: Sektor gospodarczy, Sektor publiczny, Sektor społeczny, Wszyscy mieszkańcy, Grupy defaworyzowane: osoby starsze, osoby wykluczone ze względu na rynek pracy.

II.1.5 Przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR

1. Rodzaj podjętych działań: badanie ankietowe, wywiady indywidualne, ankiety Internetowe, konsultacje społeczne
2. Opis podjętych działań:
Głównymi metodami, jakie zostały wykorzystane przy opracowaniu planu komunikacyjnego były kolejno: badania ankietowe, w których respondenci mieli możliwość wypowiedzi na temat preferowanych form komunikacji oraz chęci brania udziału w różnego rodzaju działaniach LGD; wywiady indywidualne, w ramach których zebrano wiedzę na temat doświadczeń LGD realizacji działań komunikacyjnych w latach 2009-2013; ankiety Internetowe, w ramach których mieszkańcy mogli wypowiedzieć się na temat preferowanych form komunikacji oraz chęci brania udziału w różnego rodzaju działaniach LGD; konsultacje społeczne w ramach których poddano ocenie wypracowany plan komunikacyjny, a zebrane uwagi uwzględniono w dokumencie ostatecznym.
3. Grupa docelowa podjętych działań: sektor gospodarczy, sektor publiczny, sektor społeczny, wszyscy mieszkańcy, grupy defaworyzowane: osoby starsze, osoby wykluczone ze względu na rynek pracy.

II.2 Opis metod angażowania społeczności lokalnej w proces realizacji strategii z określeniem grup docelowych, do których metody te są skierowane

Oprócz działań mających na celu uspołecznienie Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na etapie jej tworzenia, zaprojektowano również szereg metod, dzięki którym mieszkańcy obszaru LGD będą mogli brać udział w jej wdrażaniu. Wynikiem tego opracowano metodykę uspołeczniania LSR w różnych momentach jej wdrażania. Poniżej zaprezentowano metody

wraz z grupą docelową włączenia społecznego (opisy poszczególnych metod znajdują się w pierwszej części niniejszego rozdziału). Głównymi założeniami zastosowanej metodyki są:

1. Udział wszystkich sektorów partnerstwa (w tym mieszkańców) w proces uspołeczniania wdrażania LSR
2. Zróżnicowanie metod i technik umożliwiające włączenie się społeczności lokalnej we wdrażanie LSR bez przeszkód i przy wykorzystaniu najbardziej komfortowej formy udziału
3. Możliwość stałego oraz incydentalnego włączenia społeczności lokalnej we wdrażanie LSR w zależności od etapu jej realizacji

Wdrażanie LSR	Metody	Grupa docelowa
Monitorowanie i ocena realizacji strategii	<ol style="list-style-type: none"> 1. Badania ankietowe 2. Badania IDI/FGI 3. Spotkania konsultacyjne 4. Fiszki problemowe 5. Konsultacje Internetowe 6. Ankieta Internetowa 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mieszkańcy terenu objętego LSR 2. Liderzy społeczności lokalnej 3. Pracownicy i wybrani członkowie LGD 4. Grupy defaworyzowane uwzględnione w działaniach Strategii, przedstawiciele trzech sektorów partnerstwa LGD
Aktualizacja strategii	<ol style="list-style-type: none"> 1. Badania ankietowe 2. Fiszki problemowe 3. Konsultacje Internetowe 4. Ankieta Internetowa 	
Opracowanie i zmiany lokalnych kryteriów wyboru	<ol style="list-style-type: none"> 1. Badania ankietowe 2. Fiszki problemowe 3. Konsultacje Internetowe 4. Ankieta Internetowa 	

Badania ankietowe, Badania IDI/FGI, spotkania konsultacyjne, (metody incydentalne) – zostaną przeprowadzone w ramach prowadzonych badań ewaluacyjnych (zgodnie z rozdziałem XI). W ramach badań zebrana zostanie wiedza wskazująca na konieczność aktualizacji/wprowadzania zmian.

Fiszki problemowe, konsultacje Internetowe, ankieta Internetowa (metody stałego włączenia) – opracowane narzędzia będą dostępne przez cały okres wdrażania LSR na stronie internetowej LGD Powiatu Opatowskiego. Dzięki temu, każdy mieszkaniec, który będzie chciał wyrazić swoją opinię dotyczącą zmian/aktualizacji i/lub inną uwagę na temat działania LGD będzie mógł to zrobić w każdym momencie. Wnioski, które w ten sposób wpłyną do LGD będą każdorazowo dyskutowane przez Zarząd LGD i w uzasadnionych wypadkach będą stanowiły podstawę do podjęcia Uchwały w sprawie aktualizacji/zmiany LSR.

II.3 Wskazanie i zwięzła charakterystyka planowanych metod animacji społeczności lokalnej

Szerszy opis planowanych działań i kampanii mających na celu włączenie społeczności lokalnej, jej animację oraz większe upodmiotowienie znajduje się w rozdziale Plan komunikacyjny niniejszej Strategii. Warto jednak wskazać, że LGD Powiatu Opatowskiego LGD przez cały okres wdrażania LSR 2014-2020 będzie podejmował działania mające na celu:

1. podniesienie jakości realizowanych operacji i składanych wniosków,
2. pomoc osobom, które z różnych przyczyn nie są w stanie samodzielnie starać się o wsparcie z wdrażania LSR i/lub innych konkursów,
3. bieżącą analizę, identyfikację oraz motywowanie środowisk, które potencjalnie mogą być zainteresowane realizacją operacji z zakresu rozwoju lokalnego

4. aktywizację mieszkańców do włączenia się w szeroko rozumiany rozwój lokalny

Powyższe działania będą realizowane poprzez:

1. bieżący monitoring i analizę osób, które składają wnioski, uczestniczą w doradztwie i/lub są zainteresowane wdrażaniem LSR – na podstawie prowadzonego monitoringu możliwe będzie rozpoznanie osób i grup, które nie włączają się we wdrażanie LSR i zaplanowanie podejmowania działań aktywizacyjnych
2. prowadzenie stałego doradztwa w biurze LGD i spotkań informacyjno-konsultacyjnych
3. prowadzenie szkoleń dla potencjalnych beneficjentów i spotkań informacyjnych na temat wdrażania LSR, naborów, wniosków oraz realizowanych operacji
4. stały kontakt ze wszystkimi sektorami partnerstwa i mieszkańcami poprzez spotkania bezpośrednie (przy okazji organizowanych wydarzeń, w biurze), możliwość kontaktu telefonicznego, mailowego w sprawach związanych z wdrażaniem LSR i realizowaniem operacji
5. organizowanie wydarzeń promocyjnych i informacyjnych dla mieszkańców całego obszaru LGD

Analiza wniosków opracowanych na podstawie konsultacji społecznych

Społeczność lokalna najczęściej wskazywała na następujące problemy: bezrobocie, brak nowych miejsc pracy, starzenie się społeczeństwa (wraz z następstwami), zaniedbania infrastrukturalne, brak przetwórstwa rolno-spożywczego, brak integracji społecznej, słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna, niewystarczający dostęp do służby zdrowia, życie na kredyt, problemy finansowe, słaba promocja gmin. Niektóre postulaty uznano za wykraczające poza możliwe obszary interwencji w LSR określone przepisami prawa, m.in. związane z zaniedbaniami infrastrukturalnymi w zakresie instalacji wodociągowych i budową dróg oraz dostępem do służby zdrowia. Krytyczna analiza wniosków z konsultacji pozwoliła na skoncentrowanie się w LSR na zagadnieniach związanych z rozwojem gospodarczym oraz podniesieniem aktywności i integracją mieszkańców.

III Diagnoza obszaru działania Stowarzyszenia LGD Powiatu Opatowskiego

Prezentowana diagnoza opiera się o dane zastane, dane przedstawione przez Główny Urząd Statystyczny, przeprowadzone spotkania konsultacyjne oraz o badania przeprowadzone wśród mieszkańców gmin wchodzących w skład Lokalnej Grupy Działania. Dodatkowo, mieszkańcy mieli możliwość wzięcia udziału w konsultacjach online.

III.1. Charakterystyka ogólna

Lokalna Grupa Działania Powiatu Opatowskiego swoim zasięgiem obejmuje pięć gmin części powiatu opatowskiego. W skład LGD wchodzi: Miasto i Gmina Opatów, Miasto i Gmina Ożarów, Gmina Sadowie, Gmina Tarłów, Gmina Wojciechowice. Obszar ten jest spójny pod względem przyrodniczym, społecznym jak i historycznym. Do głównych atutów obszaru Lokalnej Grupy Działania zaliczyć należy:

1. korzystne położenie geograficzne,
2. sprzyjające warunki środowiska naturalnego,
3. dużą dostępność terenów pod inwestycje,
4. korzystny układ komunikacyjny,
5. dobrze rozwiniętą infrastrukturę telekomunikacyjną,
6. liczne i cenne zabytki historyczne,
7. istnienie wielu organizacji społecznych, w tym klubów sportowych, zespołów artystycznych i folklorystycznych,

8. duży kapitał społeczny.

Gminy z terenu LGD są gminami o charakterze rolniczym. Jednak zauważalne jest duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych. Tereny Lokalnej Grupy Działania mają korzystne położenie geograficzne. Dzięki sieci dróg krajowych istnieje dobre połączenie komunikacyjne z Rzeszowem, Lublinem, Kielcami i Warszawą. Region działania LGD to również bogactwo i zróżnicowane zasoby środowiska przyrodniczego, czyste powietrze i środowisko naturalne, a także korzystne warunki przyrodnicze dla rozwoju turystyki (w tym agroturystyki). Warto jednak zwrócić uwagę na krótką charakterystykę każdej z gmin uwzględniającą położenie geograficzne, liczbę ludności oraz sieć komunikacyjną.

- Gmina Wojciechowice

Położenie: położona jest w środkowej części powiatu opatowskiego w pętli dróg krajowych: Kielce - Lublin, Rzeszów - Radom - Warszawa.

Jest to gmina typowo rolnicza. Powierzchnia ogólna gminy wynosi 8637 ha, w tym użytki rolne wynoszą 7990 ha.

Liczba ludności: wynosi 4864 osób. W skład gminy wchodzi 20 sołectw.

Gleby: gleby występujące na terenie gminy to gleby lessowe (95% powierzchni gminy), jedne z najlepszych w Polsce. 80% ogólnej powierzchni użytków rolnych stanowią gleby klas I,II,III. Są tu korzystne warunki do rozwoju rolnictwa. Uprawia się głównie pszenicę, jęczmień, buraki cukrowe, rzepak, rozwija się sadownictwo. Z rolnictwa utrzymuje się 81 % mieszkańców gminy. Średnia wielkość gospodarstwa wynosi 7,4 ha. Obserwuje się tendencję do zwiększania liczby gospodarstw obszarowo większych.

- Gmina Sadowie

Położenie: gmina położona jest we wschodniej części województwa świętokrzyskiego przy drodze krajowej międzyregionalnej nr 9 Radom - Ostrowiec - Opatów; Rzeszów obsługującej środkową część gminy. Teren gminy położony jest w dorzeczu rzeki Wisły w granicach zlewni jej lewobrzeżnych dopływów rzeki Kamiennej i Opatówki. Pod względem fizyczno-geograficznym teren gminy znajduje się na pograniczu dwóch odmiennych krain geograficznych - Gór Świętokrzyskich i Wyżyny Sandomierskiej. Powierzchnia: gmina zajmuje powierzchnię 8.171 ha, podzieloną na 22 sołectwa. Pod względem powierzchni gmina znajduje się na 7 miejscu w powiecie (wśród 8 gmin) oraz 81 miejscu w województwie (wśród 102 gmin). Liczba ludności: pod względem liczby ludności gmina jest na 8 miejscu w powiecie oraz 91 miejscu w województwie. Gmina Sadowie ma obszar 81,71 km², w tym użytki rolne to 86% i użytki leśne: 9%. Gmina stanowi 8,96% powierzchni powiatu.

- Gmina Tarłów

Położenie: jest to gmina najdalej na północ wysuniętą w powiecie opatowskim. Gmina typowo rolnicza. W jej skład wchodzi 33 sołectwa. Powierzchnia: powierzchnia ogólna wynosi 164 km², z czego użytki rolne stanowią ponad 11 tys. ha. Lasy zajmują ponad 3,5 tys. ha. W gminie zamieszkuje 6122 osoby. Gmina Tarłów posiada 17 km dróg krajowych, 4 km dróg wojewódzkich, 64 km dróg powiatowych (w tym 36 km o nawierzchni bitumicznej), 117 km dróg gminnych (2 km o nawierzchni bitumicznej). Ponadto na terenie gminy znajdują się drogi transportu rolniczego o łącznej długości 216 km (w tym 198 km o nawierzchni gruntowej). W skład gminy wchodzi 32 sołectw. Liczba ludności: 5966 osób. Daje to gęstość zaludnienia około 38 osób/km² Gleby są tu zróżnicowane pod względem jakości. W dolinie Wisły, która wyznacza wschodnią granicę gminy leżą urodzajne mady wiślane oraz rędziny. Gleby te wykorzystywane są pod intensywne uprawy rolnicze (głównie buraki cukrowe), uprawy sadownicze i warzywnicze. Słabe gleby wykorzystywane są pod

tradycyjne uprawy rolnicze. Rejony Słupi Nadbrzeżnej i Wesołówki znane są z uprawy wiśni, szczególnie wiśni lokalnej odmiany zwanej "Nadwiślanka".

- Gmina Ożarów

Położenie: gmina jest położona na północny wschód od Opatowa. Ożarów jest drugim co do wielkości, tuż po Opatowie, ośrodkiem gospodarczym i handlowym powiatu. Miasto Ożarów leży w odległości 23 km od Opatowa. Jest ważnym węzłem komunikacyjnym tras wiodących z Kielc do Lublina i z Warszawy do Sandomierza. Gmina ma charakter rolniczo - przemysłowy. Zajmuje powierzchnię 179 km². W jej skład wchodzi 37 sołectw. Liczba ludności: gmina liczy 12 646 mieszkańców (miasto Ożarów 5 500). Gleby: Użytki rolne zajmują 13 141 ha. Lasy 3 460 ha. Gleby są w przeważającej mierze niższych klas bonitacyjnych. Dominuje uprawa zbóż i okopowych. W coraz większym stopniu rośnie zainteresowanie rolników uprawami sadowniczymi i warzywniczymi. Działalność gospodarczą prowadzi ponad 400 podmiotów (głównie w handlu, transporcie, budownictwie). Łączna ilość gospodarstw rolnych wynosi 1778. Największą grupę gospodarstw stanowią gospodarstwa o pow. 5-10 ha (582).

- Gmina Opatów (miasto powiatowe Opatów i gmina Opatów)

Położenie: zajmuje powierzchnię 113,3 km², z czego na miasto przypada 9,36 km². Mieszka tu 13 272 osoby. W skład gminy wchodzi 28 sołectw, zaś liczba gospodarstw rolnych wynosi ogółem 1496. Łączna długość dróg kołowych wynosi 198 km, w tym miejskich 14 km. Sieć dróg gminnych wynosi 88 km, długość dróg powiatowych 64,3 km, wojewódzkich 9 km, krajowych 21,7 km.

Generalnie wszystkie wsie posiadają dobre połączenia drogowe z Opatowem. Liczba ludności: 12 635.

Gleby: użytki rolne zajmują 10 406 ha, co stanowi ok. 90% ogólnej powierzchni. Dominuje uprawa zbóż (pszenica, jęczmień), buraków cukrowych, sadownictwo.

Opieka zdrowotna i pomoc społeczna

Na terenie powiatu opatowskiego znajduje się 19 przychodni (w całym województwie jest 557 przychodni). Porady podstawowej opieki zdrowotne udzielone na jednego mieszkańca w roku 2013 wyniosły 4,2. Na terenie powiatu opatowskiego znajduje się 6 placówek pomocy społecznej, w których dostępnych jest 374 miejsc (w 2013 roku wykorzystanych było 370 miejsc).

III.2. Grupy szczególnie istotne

Na podstawie przeprowadzonych badań społecznych za grupę defaworyzowaną wśród mieszkańców gmin wchodzących w skład LGD należy uznać:

Grupę bezrobotnych młodych ludzi do 40 r. ż., która nie może znaleźć zatrudnienia. Zdiagnozowany problem bezrobocia ma swoje konsekwencje zarówno ekonomiczne jak i społeczne. Fakt, że głównie ludzie młodzi pozostają bez pracy często powoduje także wyludnienie, które bezpośrednio związane jest z ich wyjazdem za granicę.

Uśredniony odsetek osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym od 2011 roku stale wzrastał w latach 2011-2012 na obszarze działania LGD. W latach 2011-2013 wyniósł odpowiednio 13,9%, 14,7% oraz 15,3%. W roku 2014 obniżył się do poziomu 13,7%, jednak nie ma danych świadczących o przełamaniu trendu. W związku z tym, za grupę defaworyzowaną uznano osoby bezrobotne. Tak duży odsetek bezrobotnych powoduje szereg negatywnych następstw i problemów jak migracje, patologie i ubożenie społeczeństwa, dlatego aby wpłynąć na rozwój obszaru jako całości, niewątpliwie należy zadbać o poprawę sytuacji na rynku pracy. Szczególnie istotną grupą wiekową, która wymaga wsparcia w tym zakresie są ludzie w wieku do 40 roku życia. Udział osób w wieku produkcyjnym do 44 roku życia jest wyraźnie wyższy niż w pozostałych przedziałach wiekowych. Łączna liczba osób bezrobotnych w wieku 18-44 wyniosła w 2014 roku

3625, natomiast liczba osób w wieku 45 i więcej 1365. Tak duża dysproporcja nakazuje szczególne wsparcie dla osób w pierwszej grupie wiekowej. Dodatkowo, należy zauważyć, że jest to grupa, która z racji wieku może znacząco się rozwijać, dlatego inwestycje w kapitał tych osób mogą okazać się niezwykle przyszłościowe. Z racji przyjętych kategorii przez GUS, omawiana grupa to przedział wiekowy do 44 roku życia. Wyraźnie jednak widać, że im wyższy wiek, tym problem jest mniejszy, dlatego w ramach działań LGD, przewidziane wsparcie będzie dla osób do 40 r.ż. Dzięki temu wsparcie będzie zintensyfikowane dla grupy, która szczególnie potrzebuje wsparcia. Zakres wsparcia przewidziany dla osób z tej grupy defaworyzowanej obejmuje przedsięwzięcia z zakresu szkoleń, tworzenia "Kreatora Przedsiębiorczości", a także tworzenia i rozwijania działalności gospodarczej. Dzięki tak kompleksowej pomocy, gdzie grupa defaworyzowana będzie dodatkowo oceniana podczas wyborów operacji (kryteria wyboru) możliwe będzie kompleksowe wpłynięcie na rynek pracy. Dzięki przedsięwzięciom zwiększy się zatrudnienie, ale również sama przedsiębiorczość osób defaworyzowanych, gdyż w ramach szkoleń i projektu współpracy "Kreator Przedsiębiorczości" uczestnicy będą nabywali wiedzę z zakresu zarządzania, marketingu, ekonomii. Dodatkowo, udział w przedsięwzięciu będzie umożliwiał również przyglądanie się dobrym praktykom działania firm, co niewątpliwie może też podnieść innowacyjność operacji.

Grupa osób starszych (50+). Opracowana przez GUS prognoza ludności na lata 2008 – 2035 pokazuje, że w najbliższych latach rosnąć będzie liczba najstarszych. Szacuje się, że w roku 2030 liczba osób w wieku 85 lat i więcej może sięgać prawie 800 tysięcy. a samym obszarze działania LGD, grupa osób w wieku 50+ utrzymuje się na niemal na niezmiennym poziomie. Szczególną dynamikę wzrostu odnotowuje się w przedziale wiekowym 65-69 lat. Jak pokazują dane GUS łączna liczba osób w wieku 50+ na obszarze działań LGD wyniosła w latach 2012-2014 odpowiednio 14 633 (2012), 14 615 (2013) oraz 14 611 (2014), co w odniesieniu do liczby ludności w danym roku (37 509 - 2012, 37 128 - 2013, 36 893 - 2014) wskazuje, że udział osób starszych w ogólnej liczbie ludności wzrasta. Oprócz demograficznego problemu związanego ze starzejącym się społeczeństwem obszaru działania LGD, zdiagnozowano również niską aktywność społeczną mieszkańców starszych oraz ich dezintegracji. Zjawiska te w wielu przypadkach prowadzą do wykluczenia społecznego, dlatego należy szczególnie przeciwdziałać następstwom wskazanych problemów. W ramach planowanego wsparcia przygotowano specjalne kryteria wyboru operacji, które premiować będą te działania, które pośrednio lub bezpośrednio będą wpływały na poprawę sytuacji osób starszych, czyli na ich jakość i komfort życia, włączenie społeczne oraz poczucie "bycia potrzebnym". Dodatkowo, w ramach zadań planu komunikacyjnego, szczególnie uwzględniono osoby starsze, gdyż jest to specyficzna grupa docelowa, z którą (do której) należy dostosować kanały i formy komunikacji. Wsparcie dla włączenia w życie społeczności lokalnej będzie zatem zapewnione poprzez realizację poszczególnych projektów aktywizacyjnych, integracyjnych i promocyjnych, a efekt będzie dodatkowo wzmocniony poprzez dostosowane formy informowania i zbierania informacji od opisywanej grupy.

Na rzecz osób starszych i ich aktywizacji prowadzono różne projekty na terenie gmin wchodzących w skład LGD z wykorzystaniem finansowania unijnego i rządowego (ASOS, FIO). Aktualnie w latach 2015 – 2020 powiat opatowski realizował będzie projekt „Senior Wigor” oraz ruszył kolejny projekt Aktywny senior - kompleksowy program aktywizacji społecznej osób w wieku 50+ w powiecie opatowskim". W zakresie wdrażania LSR przewidziano interwencje poprzez działania promocji aktywnego spędzania czasu wolnego. Dodatkowo, przewidziano możliwość składania wniosków na własne działania, w których premiowane będą te, skierowane do grupy 50+, co przełoży się na ich włączenie społeczne i zaangażowanie w sprawy lokalne.

III.3. Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości

Na terenie gmin wchodzących w skład LGD działa 3237 podmiotów gospodarczych, zajmujących się głównie handlem, usługami, działalnością produkcyjną, budownictwem, usługami transportowymi. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na koniec 2015 roku

wyniosła 4184409, natomiast dla województwa 105611, co pokazuje, że obszar charakteryzuje się małą przedsiębiorczością. Wspomniane branże uznaje się za kluczowe dla rozwoju obszaru, gdyż jeden z ważniejszych wniosków wynikających z prowadzonych konsultacji społecznych wskazywał na konieczność wykorzystania lokalnych zasobów. Mieszkańcy obszaru posiadają „know how” oraz narzędzia do wykonywania zawodów we wspomnianych branżach, dlatego warto inwestować właśnie w nich. Dzięki doświadczeniu w prowadzeniu tego typu działalności, lokalni przedsiębiorcy zdobywają przewagę konkurencyjną na regionalnym i narodowym rynku, co w konsekwencji będzie prowadzić do rozwoju tych branż, a przez to zwiększenia miejsc pracy. W poszczególnych gminach należących do LGD przedstawia się to w następujący sposób:

Gmina Opatów – łączna ilość podmiotów gospodarki narodowej wynosi 1045 z czego 36 w sektorze rolniczym, 64 w sektorze przemysłowym i 85 w sektorze budowlanym. Na 10 tysięcy ludności na terenie gminy przypada 855 podmiotów gospodarki narodowej i 636 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tysięcy ludności.

Gmina Ożarów – łączna ilość podmiotów gospodarki narodowej wynosi 691 z czego 41 w sektorze rolniczym, 73 w sektorze przemysłowym i 69 w sektorze budowlanym. Na 10 tysięcy ludności na terenie gminy przypada 624 podmioty gospodarki narodowej i 463 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tysięcy ludności.

Gmina Sadowie – łączna ilość podmiotów gospodarki narodowej wynosi 254 w tym 20 w sektorze rolniczym, 25 w sektorze przemysłowym i 35 w sektorze budowlanym. Na 10 tysięcy ludności na terenie gminy przypada 616 podmioty gospodarki narodowej i 492 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tysięcy ludności.

Gmina Tarłów – łączna ilość podmiotów gospodarki narodowej to 277, w tym w sektorze rolniczym to 12, w sektorze przemysłowym 22 i w sektorze budowlanym 39.

Na 10 tysięcy ludności na terenie gminy przypada 509 podmioty gospodarki narodowej i 395 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tysięcy ludności.

Gmina Wojciechowice – 201 zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej, w tym 25 w sektorze rolniczym, 19 w sektorze przemysłowym, 10 w sektorze budowlanym. Na 10 tysięcy ludności na terenie gminy przypada 473 podmioty gospodarki narodowej i 315 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tysięcy ludności. Kluczowe znaczenie dla rozwoju terenu gmin należących do LGD ma funkcjonowanie branży rolniczej ze względu na charakter rolniczy obszaru jednak ważnym ogniwem jest także sektor budowlany, w którym funkcjonuje sporo podmiotów gospodarki narodowej.

Dodatkowo teren działania LGD charakteryzuje się dużym bogactwem i różnorodnością zasobów kopalin mineralnych. Podstawowe znaczenie w przemyśle wydobywczym posiadają eksploatowane dla wielu gałęzi przemysłu takie kopaliny jak: wapień, dolomity, margle, kwarcyty, piaskowce, kruszywo naturalne oraz piaski budowlane. Duża część z udokumentowanych złóż nie jest obecnie eksploatowana.

Na terenie LGD występuje małe zainteresowanie wśród inwestorów zewnętrznych (w tym zagranicznych), mimo faktu, że na terenie LGD jest bogata oferta terenów inwestycyjnych. Zauważalnym problemem w obszarze przedsiębiorczości jest także niewystarczający poziom wdrażania nowoczesnych technologii/innowacji w przedsiębiorstwach. Mimo możliwości technicznych i coraz to nowocześniejszych technologii niewielka ilość przedsiębiorców decyduje się na ich wdrażanie. Może to wskazywać na niewystarczającą liczbę instrumentów wspierających małych i średnich przedsiębiorców lokalnych, którzy mogliby podejmować nowe wyzwania

inwestycyjne i rozwojowe. W przeprowadzonych badaniach podczas ewaluacji minionej strategii respondenci zauważyli, że konieczne są zmiany w strukturze zatrudnienia. Ich zdaniem należy odchodzić od zatrudnienia w branży rolniczej. Zasadne wydaje się zatem wsparcie pozarolniczej działalności gospodarczej, tworzenie atrakcyjnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości, wykorzystanie surowców znajdujących się na terenie regionu do rozwoju przedsiębiorczości, nawiązanie współpracy partnerskiej na terenie kraju i za granicą oraz wykorzystanie zewnętrznych środków finansowych na rozwój przedsiębiorczości i tworzenie nowych miejsc pracy.

Warto również zwrócić uwagę, że pomimo sporych obszarów rolnych na terenie obszaru działania LGD nie funkcjonują przedsiębiorstwa przetwórstwa rolno-spożywczego. Powstanie takiego przedsiębiorstwa jest jednak trudne ze względu na niskie ceny płodów rolnych, co zniechęca do uprawy lokalnych rolników. Taki stan rzeczy, w połączeniu z wysokimi kosztami produkcji skutkuje dezagraryzacją omawianego obszaru, dlatego inwestycja w przedsiębiorstwo przetwórcze jest obciążone sporym ryzykiem.

Jako elementy zewnętrzne, które stanowią zagrożenia dla rozwoju gospodarczego omawianego obszaru, mieszkańcy podczas prowadzonych konsultacji wskazali dodatkowo brak nowych miejsc pracy, utrata rynków zbytu na produkt rolne, zalanie rynku przez tanie produkty oraz zbiurokratyzowany system prawny.

III.4. Rynek pracy

Poniższa tabela prezentuje liczbę bezrobotnych zarejestrowanych wg wieku na analizowanym obszarze w ujęciu dynamicznym.

	24 i mniej	25 i więcej	25-34	35-44	45-54	55 i więcej	SUMA
2011	1451	3846	1677	922	802	445	5297
2012	1452	4131	1802	983	837	509	5583
2013	1424	4251	1772	1039	887	553	5675
2014	1127	3863	1539	959	808	557	4990
SUMA	5454	16091	6790	3903	3334	2064	

Uśredniony odsetek osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym od 2011 roku stale wzrastał. W latach 2011-2013 wyniósł odpowiednio 13,9%, 14,7% oraz 15,3%. W roku 2014 obniżył się do poziomu 13,7%, jednak nie ma danych świadczących o przełamaniu trendu. W związku z tym, za grupę defaworyzowaną uznano osoby bezrobotne. Tak duży odsetek bezrobotnych powoduje szereg negatywnych następstw i problemów jak migracje, patologie i ubożenie społeczeństwa, dlatego aby wpłynąć na rozwój obszaru jako całości, niewątpliwie należy zadbać o poprawę sytuacji na rynku pracy. Szczególnie istotną grupą wiekową, która wymaga wsparcia w tym zakresie są ludzie w wieku do 40 roku życia. Udział osób w wieku produkcyjnym do 44 roku życia jest wyraźnie wyższy niż w pozostałych przedziałach wiekowych. Łączna liczba osób bezrobotnych w wieku 18-44 wyniosła w 2014 roku 3625, natomiast liczba osób w wieku 45 i więcej 1365. Tak duża dysproporcja nakazuje szczególne wsparcie dla osób w pierwszej grupie wiekowej. Dodatkowo należy zauważyć, że jest to grupa, która z racji wieku może znacząco się rozwijać, dlatego inwestycje w kapitał tych osób mogą okazać się niezwykle przyszłościowe. Z racji przyjętych kategorii przez GUS, omawiana grupa to przedział wiekowy do 44 roku życia. Wyraźnie jednak widać, że im wyższy wiek, tym problem jest mniejszy, dlatego w ramach działań LGD, przewidziane wsparcie będzie dla osób do 40 r.ż. Dzięki temu wsparcie będzie zintensyfikowane dla grupy, która szczególnie potrzebuje wsparcia. Zakres wsparcia

przewidziany dla osób z tej grupy defaworyzowanej obejmuje przedsięwzięcia z zakresu szkoleń, tworzenia "Kreatora Przedsiębiorczości", a także tworzenia i rozwijania działalności gospodarczej. Dzięki tak kompleksowej pomocy, gdzie grupa defaworyzowana będzie dodatkowo oceniana na podczas wyborów operacji (kryteria wyboru) możliwe będzie kompleksowe wpłynięcie na rynek pracy. Dzięki przedsięwzięciom zwiększy się zatrudnienie, ale również sama przedsiębiorczość osób defaworyzowanych, gdyż w ramach szkoleń i projektu współpracy "Kreator Przedsiębiorczości" uczestnicy będą nabywali wiedzę z zakresu zarządzania, marketingu, ekonomii. Dodatkowo, udział w przedsięwzięciu będzie umożliwiał również przyglądanie się dobrym praktykom działania firm, co niewątpliwie może też podnieść innowacyjności operacji.

W 2013 roku bez pracy (osób zarejestrowanych) pozostawało 5675 (na terenie całego województwa świętokrzyskiego 90124). 46,9% stanowiły kobiety, 25,1% to osoby poniżej 25 roku życia, 49,4% to osoby pozostające bez pracy dłużej niż jeden rok.

W poszczególnych gminach wchodzących w skład LGD dane dotyczące rynku pracy przedstawiają się następująco:

Gmina Opatów – Osoby zarejestrowane jako bezrobotni 1216 w tym 45,4% to kobiety. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym stanowi 15,9%. Udział bezrobotnych zarejestrowanych kobiet w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym stanowi 15,5%.

Gmina Ożarów – Osoby zarejestrowane jako bezrobotne 1048 z czego większość to kobiety – 54,4%. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym stanowi 14,8%. Udział bezrobotnych zarejestrowanych kobiet w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym stanowi 17,4%.

Gmina Sadowie – Osoby zarejestrowane jako bezrobotne 344 w tym 49,7% stanowią kobiety. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym stanowi 13,3%. Udział bezrobotnych zarejestrowanych kobiet w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym stanowi 14,5%.

Gmina Tarłów – Osoby zarejestrowane bezrobotne to 570 w tym 46,3% to kobiety. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym stanowi 16,8%. Udział bezrobotnych zarejestrowanych kobiet w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym stanowi 17,5%.

Gmina Wojciechowice – Osoby zarejestrowane bezrobotne to 409, w tym 45,7% to kobiety. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym stanowi 15,7%. Udział bezrobotnych zarejestrowanych kobiet w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym stanowi 16,2%.

Trzy przedstawione poniżej sektory stanowią miejsce zatrudnienia dla większej części mieszkańców powiatu opatowskiego.

W sektorze rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo zatrudnionych jest 62,4% kobiet i 67,1% mężczyzn. W sektorze przemysł i budownictwo 4,5% kobiet i 17,3% mężczyzn. W sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) zatrudnionych jest 4,6% kobiet i 5,2% mężczyzn. Wśród mieszkańców powiatu opatowskiego 17,3% stanowią osoby w wieku przedprodukcyjnym (<18 lat) w tym 16,7% kobiety (w wieku przedprodukcyjnym) i 18,0% mężczyźni (w wieku przedprodukcyjnym). 62,8% mieszkańców jest w wieku produkcyjnym. 56,3% to kobiety (18-59 lat), a 69,5% mężczyźni (18-64 lata). 19,8% mieszkańców powiatu opatowskiego jest w wieku poprodukcyjnym. 27,1% kobiety (59+ lat) i 12,5% mężczyźni (64+ lata)

W powiecie opatowskim w I kwartale 2015 roku zawodem maksymalnie deficytowym był układacz towarów na półkach, kierownicy do spraw obsługi biznesu i zarządzania gdzie indziej

niesklasyfikowani oraz agenci sprzedaży bezpośredniej. Zawodem nadwyżkowym był operator maszyn i urządzeń do produkcji wyrobów spożywczych i pokrewni, a zawodem maksymalnie nadwyżkowym byli blacharze, monterzy izolacji, pracownicy biur informacji, operatorzy aparatury medycznej, drukarze, monterzy sprzętu elektronicznego, policjanci.

Rzadko podejmowane są działania przedsiębiorców nawiązujące współpracę z dyrekcjami szkół. W świetle przedstawionych powyżej danych ważnym jest dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy. Praca z młodzieżą przygotowująca do obejmowania stanowisk na które rynek pracy ma zapotrzebowanie, a nie szkolenie w stronę zawodów, w których nie można znaleźć miejsc pracy.

W województwie świętokrzyskim dominowały osoby pozostające bez pracy przynajmniej 12 miesięcy (38,2% populacji bezrobotnych na koniec 2013 r., co oznacza wzrost o 6,5 p.proc. w relacji do stanu na koniec 2009 r.). W szczególnie trudnej sytuacji byli pod tym względem mieszkańcy powiatu opatowskiego, gdzie odsetek osób bezrobotnych pozostających bez pracy co najmniej rok przekroczył 49%.

III.5. Działalność sektora społecznego

Na terenie działania LGD funkcjonują 132 organizacje pozarządowe, co należy uznać za sporą liczbę. Są to zarówno kluby sportowe, koła gospodyń wiejskich, ochotnicze straże pożarne oraz stowarzyszenia i fundacje. Dodatkowo, na terenie obszaru znajduje się też relatywnie spora liczba obiektów edukacyjnych, kulturalnych i sportowych podległych gminom oraz starostwu powiatowemu. Ich istnienie i aktywność mogą być wykorzystywane do budowy społeczeństwa obywatelskiego.

W wyniku przeprowadzonych badań można stwierdzić, że zaangażowanie społeczeństwa nie jest wysokie i brak jest otwartości mieszkańców na aktywizację i integrację społeczną. Analizując dane zastane można powiedzieć o niewielkiej ilości projektów realizowanych na rzecz aktywności mieszkańców. Głównie to Lokalna Grupa Działania Powiatu Opatowskiego dbała o prowadzenia działań w tym obszarze. Zgodnie z poprzednią Strategią Rozwoju Lokalnej Grupy Działania przeznaczono środki na aktywność społeczną mieszkańców z uwzględnieniem promocji i organizacji lokalnej twórczości kulturalnej lub aktywnego trybu życia, promocji lokalnej przedsiębiorczości i remontów połączonych z modernizacją lub wyposażeniem istniejących świetlic wiejskich oraz innych obiektów, pełniących ich funkcję, oraz zagospodarowanie terenu przylegającego do tych obiektów.

Realizowany był projekt pn. Ośrodek Wspierania Ekonomii Społecznej na obszarze Subregionu Południowo – Wschodniego województwa świętokrzyskiego na rzecz podmiotów ekonomii społecznej oraz na terenie powiatu opatowskiego funkcjonował program „Działaj Lokalnie”, dający możliwość uzyskania dofinansowania na rzecz podniesienia poziomu aktywności mieszkańców. Mieszkańcy niechętnie angażują się w działalność społeczną. Istnieją jednak warunki sprzyjające działalności i aktywności mieszkańców. Na terenie LGD działają świetlice wiejskie, biblioteki, gminne ośrodki kultury. Duża jest liczba organizowanych imprez kulturalnych i rekreacyjnych, jednak mimo wszystko oferta kulturalna nie jest bogata. Nie trafia do wszystkich grup wiekowych. Mała jest liczba inicjatyw podejmowanych na rzecz dzieci, młodzieży oraz osób starszych. Na podkreślenie zasługuje również fakt, że Jednostki Samorządu Terytorialnego wchodzące w skład Lokalnej Grupy Działania, a także lokalni przedsiębiorcy i organizacje pozarządowe aktywnie pozyskują środki zewnętrzne. Nadal należy podejmować działania wspierające dla organizacji pozarządowych i grup nieformalnych

III.6. Problemy na obszarze działania LGD

W wyniku przeprowadzonych badań wśród mieszkańców gmin wchodzących w skład LGD zdecydowanie najważniejszym problemem jest sytuacja na rynku pracy. Podczas prowadzonego

badania mieszkańcy widzieli ten obszar wielowymiarowo i wskazywali między innymi na niewystarczającą ilość projektów mających na celu przeprowadzenie szkoleń dla bezrobotnych oraz pobudzające przedsiębiorczość, małą liczbę dużych zakładów pracy oraz brak pomocy ze strony Urzędu Gminy. Bardzo częstą grupą osób wymienianych jako osoby szczególnie narażone na bezrobocie byli młodzi ludzie, którzy wyjeżdżają ze swoich rodzinnych stron do dużych ośrodków miejskich w poszukiwaniu pracy (często za granicą). Konsekwencją tego problemu będzie drugi problem czyli ubóstwo. Brak miejsc pracy, rosnące bezrobocie będzie skutkowałoubożeniem społeczeństwa. Ubożenie ludności i uzależnienie od pomocy zewnętrznej staje się coraz bardziej powszechnym zjawiskiem.

W oparciu o dane Głównego Urzędu Statystycznego w 2013 roku na pomoc społeczną i wydatki związane z polityką społeczną wydano 5976,3 tysięcy złotych w gminie Opatów, z pomocy społecznej (względem ilości mieszkańców gminy ogółem) skorzystało 8% mieszkańców. W gminie Ożarów wydatki na te cele wyniosły 6833,1 tysięcy złotych, a z pomocy społecznej skorzystało 13% mieszkańców. W gminie Sadowe przeznaczono 1931,2 tysięcy złotych, a z pomocy społecznej skorzystało 12% mieszkańców. W gminie Tarłów przeznaczona kwota wyniosła 2846,5 tysięcy złotych, a z pomocy społecznej skorzystało 10% mieszkańców. Na terenie gminy Wojciechowice z pomocy społecznej skorzystało 13% mieszkańców, a na cele związane z polityką społeczną przeznaczono 2159,3 tysięcy złotych. Pośrednio powiązany jest z tym także kolejny problem jakim jest wzrost patologii i osłabienie tożsamości kulturowej wywołany liberalizacją obyczajów, brakiem możliwości zagospodarowania czasu wolnego młodzieży.

Kolejnym ważnym problemem na który zwrócili uwagę respondenci jest niewystarczająca oferta turystyczna. To zagadnienie należy roznieć zarówno jako niewystarczającą infrastrukturę turystyczną (słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna taka jak miejsca noclegowe, gastronomia, atrakcje turystyczne), jak i działania mające na celu poprawę oferty turystycznej oraz rozwój usług turystycznych. Słabo rozbudowana jest także sieć lokalnych szlaków turystycznych oraz brak jest sieci i punktów informacji turystycznej. Na uwagę zasługują także słaba promocja atrakcji turystycznych. W 2013 r. liczba osób korzystających z noclegów w przeliczeniu na 1000 ludności w powiecie opatowskim wyniosła 58,1 (w skali województwa świętokrzyskiego w przeliczeniu na 1000 ludności wyniosła 353,2). W powiecie opatowskim liczba ta jest najmniejsza w porównaniu do pozostałych powiatów województwa świętokrzyskiego. Najwyższy wskaźnik odnotowano w powiecie buskim (906,7), mieście Kielce (554,3) oraz w powiecie sandomierskim (483,5). Natomiast najmniejszą liczbą korzystających z noclegów w przeliczeniu na 1000 ludności charakteryzowały się powiaty: opatowski (58,1), kazimierski (73,0) oraz jędrzejowski (75,8). W powiecie Opatowskim liczba ta w latach ubiegłych przedstawiała się następująco: 2009 - 46,9; 2010 - 41,0; 2011 - 39,7; 2012 - 33,5. Warto zwrócić również uwagę, że mieszkańcy biorący udział w konsultacjach, za duży problem uznali małą liczbę gospodarstw agroturystycznych, które mogłyby być bazą noclegową dla przybyłych turystów oraz stanowić swego rodzaju pierwsze „biuro informacji turystycznej”, gdzie przyjezdny mógłby dowiedzieć się, gdzie może spędzić ciekawe czas wolny.

Kolejnym ważnym obszarem problemowym jest zdaniem respondentów niewystarczająca oferta spędzania czasu wolnego skierowana do mieszkańców. Co prawda, w wypowiedziach widać wyraźny podział na działania kierowane do turystów i mieszkańców, jednak wydaje się, że zagwarantowanie mieszkańcom różnicowanej i ciekawej oferty spędzania czasu wolnego korzystnie wpływa również na możliwości, z jakich mogą korzystać turyści. Wśród tych działań mieszkańcy mieli na myśli wzbogacenie oferty instytucji, które zajmują się animacją czasu wolnego, powstanie dyskotek, kawiarni oraz stworzenie innych miejsc, gdzie mieszkańcy mogliby się spotyka.

III.7. Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze

Ziemia Opatowska to jedna z najstarszych części Polski. Miejscowości położone w obrębie dzisiejszego Powiatu Opatowskiego od wieków przejawiały naturalne dążenie ekonomiczne ku silniejszym i zamożniejszym ośrodkom. Obszar ten i samo miasto Opatów znajdowało się na szlaku handlowym, biegnącym przez Sandomierz na Ruś Halicką, a na jarmarki opatowskie przyjeżdżało wielu zagranicznych kupców. Ponadto Opatów był siedzibą sejmików ziemskich, co wpłynęło na prestiż i dochody miasta, które było drugim co do wielkości ośrodkiem miejskim w ówczesnym województwie sandomierskim.

Bogata i długa historia Ziemi Opatowskiej powoduje, że na jej terenie znajduje się wiele dóbr kultury. Teren naszego działania to zabytki Opatowa z Kolegiatą i Bramą Warszawską, Podziemia i zasoby archeologiczne związane z Kulturą Mierzanowicką (gmina Wojciechowice). Z czasów dawnych przetrwało wiele obrzędów, obyczajów zwłaszcza kultury ludowej, które są kultywowane przez Ośrodki Kultury, zespoły ludowe na terenie każdej z gmin wchodzącej w skład LGD Powiatu Opatowskiego. Powiat opatowski leży na Wyżynie Sandomierskiej. Stanowi ona geologiczne przedłużenie Gór Świętokrzyskich. Jest to kraina wyżynna, porożcinana przez lewobrzeżne dopływy Wisły: Opatówkę i Koprzywiankę. W mało odpornych na erozję lessach wytworzyły się liczne malownicze wąwozy i parowy. Wraz z łagodnie pofalowanymi wzgórzami stanowią oryginalną cechę krajobrazu.

Zróznicowanie stopnia wilgotności i nasłonecznienia powoduje występowanie bogatej flory. Spotkać tu można zarówno roślinność siedlisk wilgotnych /bagny zwyczajne, kalina koralowa, pełnik europejski, lilia złotogłów, jak również reliktową, kserotermiczną charakterystyczną dla stepów /wisienka karłowa, ostnica, miłek wiosenny, rojnik/.Swoistą wartość kulturowo – przyrodniczą stanowią w większości już nieczynne kamieniołomy.

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości naukowej, kulturowej, historyczno-pamiątkowej i krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami wyróżniającymi je wśród innych tworów, w szczególności sędziwe i okazałe drzewa i krzewy gatunków rodzinnych lub obcych, źródła, wodospady, wywietrzyska, skałki, jary, głazy narzutowe, jaskinie. Na terenie LGD jest duża grupa lokalnych artystów i twórców. Ich twórczość nie jest wystarczająco promowana i nadal pozostają oni często anonimowymi. Warto położyć nacisk na promocje ich działalności, która mogłaby się stać między innymi dodatkową atrakcją kulturalną – turystyczną zarówno dla mieszkańców jak i turystów.

III.8. Produkty lokalne i sztandarowe imprezy z obszaru LGD

Na terenie LGD znajduje się 9 produktów tradycyjnych. Warto w tym miejscu podkreślić, że produkty lokalne nie są odpowiednio promowane zarówno na obszarze działania LGD, jak i poza nim, a co za tym idzie nie są znane na terenie województwa oraz kraju. Poniżej znajduje się również opis najważniejszych imprez sztandarowych dla obszaru LGD. Imprezy te stanowią już pewnego rodzaju markę i przyciągają mieszkańców i turystów z całej polski. W związku z tym, tak jak o produkty lokalne, warto o nie dbać. Niewątpliwie stanowią one również lokalny zasób, którego wykorzystanie będzie dodatkowo premiowane punktami w ramach oceny operacji do realizacji LSR 2014-2020.

Produkty tradycyjne

KASZA JAGLANA GIERCZYCKA - wpisana na Listę Produktów Tradycyjnych w dniu 20 kwietnia 2007r. w kategorii orzechy, nasiona, zboża, warzywa i owoce. Ziarno prosa gierczyckiego stosuje się przede wszystkim do wytwarzania kaszy jaglanej z racji niepowtarzalnych walorów

dietetycznych i smakowych, która ma duże zastosowanie w żywieniu. Kasza jaglana jest obecnie u nas niemal zapomniana.

SER JABŁECZNY - wpisany na Listę Produktów Tradycyjnych w dniu 15 lutego 2007r. w kategorii orzechy, nasiona, zboża, warzywa i owoce. Sery jabłeczne są to przetwory słodzone o dużej wartości odżywczej i wyjątkowo długim okresie przechowywania ze względu na bardzo małą ilość wody w nich zawartą.

WIŚNIE SOKOWA NADWIŚLANKA - wpisane na Listę Produktów Tradycyjnych w dniu 6 września 2006 r. w kategorii orzechy, nasiona, zboża, warzywa i owoce. Wiśnia nadwiślanka jest lokalnym typem wiśni sokowej, znanej również pod nazwą słupska, słupianka lub słupiec od nazwy miejscowości Słupia Nadbrzeżna, w której po raz pierwszy na początku XX wieku pojawiły się pierwsze jej nasadzenia.

KRÓWKA OPATOWSKA - wpisana na Listę Produktów Tradycyjnych w dniu 7 lutego 2011r. w kategorii inne produkty. Historia krówki opatowskiej ma już 30 lat. Na początku roku 1980 rozpoczęła się ich produkcja w Spółdzielni Pracy Przemysłu Spożywczego w Opatowie, prostą metodą, gdzie większość czynności wykonywało się ręcznie.

PĄCZEK OPATOWSKI - wpisany na Listę Produktów Tradycyjnych w dniu 14 stycznia 2014r. w kategorii wyroby cukiernicze i piekarnicze. Pączek opatowski wypiekany jest od 1966 r. tą samą tradycyjną metodą, przy zastosowaniu naturalnych surowców najwyższej klasy.

KONFITURY Z JARZĘBINY - wpisane na Listę Produktów Tradycyjnych w dniu 20 marca 2007r. w kategorii orzechy, nasiona, zboża, warzywa i owoce. Konfitury z jarzębiny są pysznym i wyrafinowanym dodatkiem do różnych dań mięsnych, będąc alternatywą dla brusznic. Ich niepowtarzalny, pikantny, słodkavo-gorzki smak oraz charakterystyczna barwa silnie pobudzają zmysły konsumentów.

Konfitura z zielonych orzechów Wspólnoty Chleb Życia według receptury siostry Małgorzaty Chmielewskiej - to łódkowatego kształtu brązowo-czarne połówki orzecha włoskiego wysycone syropem cukrowym. Produkt otrzymuje się poprzez długi proces moczenia w wodzie zielonych orzechów włoskich, gotowanie ich a następnie zalewanie coraz bardziej nasyconym syropem aż do pełnego wysycenia cukrem.

Chrzan Świętokrzyski - jest produktem tradycyjnym ze względu na sposób produkcji, skład surowców, niezmienną walory smakowe oraz obecność na rynku od niepamiętnych czasów. Tradycja robienia chrzanu świętokrzyskiego w rodzinie Bojka jest bardzo stara, sięga czasów wojennych.

Barszcz jacentowski z kapustą - Gotowany był w rejonie opatowskim, w tym w Jacentowie jako zupa codzienna na bazie kapusty kiszzonej, która dawniej poza ziemniakami była podstawowym produktem żywieniowym, zwłaszcza w rodzinach chłopskich.

Imprezy sztandarowe

Święto Kwitnącej Wiśni to świetna okazja, by podnieść rangę wiśni Nadwiślanki, produktu, który ma nazwę prawnie chronioną. Impreza gromadzi społeczność sadowników, znakomicie integruje mieszkańców oraz sprzyja rozwojowi kultury ludowej (stoiska kiermaszowe rękodzieła, występy artystów ludowych).

Jarmark Opatowski to swoiste święto miasta i gminy Opatów odbywające się na przełomie maja i czerwca. Jest to impreza nawiązująca w swym charakterze do historycznych jarmarków odbywających się w Opatowie.

Dożynki Gminne w Lasocinie odbywają się już od kilku lat. Dożynki to wspaniałe święto rolników, pracowników rolnictwa i tych, którzy pracują na nasz codzienny bochen chleba. Święto plonów wieńczy całoroczny trud i wysiłek, by ziarno pod waszą opieką dało obfity plon.

Święto Chleba w Jacentowie. Święto Chleba to wspaniała okazja by spróbować prawdziwego, dobrego, polskiego chleba i znakomitych tradycyjnych produktów, czy poznać historię wypieku bochenka.

Podczas **Opatowskiej Wystawy Koni Zimnokrwistych** rywalizujące o miano championa konie wzbudzają ogromne zainteresowanie. Hodowcy z dumą prezentują najpiękniejsze okazy ze swoich stajni. Powiat Opatowski ma głębokie tradycje w hodowli tej rasy koni, stąd zrodził się pomysł zorganizowania tego typu wystawy.

Teren objęty Lokalną Strategią Rozwoju cechuje wysoki stopień spójności, którą należy rozpatrywać w odniesieniu do kryteriów takich jak: 1.Spójność administracyjna – cały obszar objęty LSR leży w granicach pięciu gmin: Opatów, Ożarów, Wojciechowice, Sadowie, Tarłów będących częścią powiatu opatowskiego. 2.Spójność geograficzna – cały obszar objęty LSR należy do obszaru Sandomierskiego Gór Świętokrzyskich, zwanego Wyżyną Opatowską. Obszar ten cechuje spójność cech geograficznych, z których najbardziej uwidacznia się ukształtowanie terenu – łagodnie pofałdowanych wzgórzach lessowych. 3.Spójność kulturowa - jedność kulturowa przejawia się między innymi tradycjami, zwyczajami i obrzędami lokalnej społeczności. Ważnym elementem spójności kulturowej jest dorobek historyczny oparty na tradycjach Opatowa jako ośrodka o dużym znaczeniu we wcześniejszych okresach. 4.Spójność turystyczna – jednolitość walorów turystycznych uwarunkowanych cechami geograficznymi i przyrodniczymi decyduje o spójności walorów turystycznych obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju. 5.Spójność demograficzna – ludność gminy w poszczególnych miejscowościach cechuje podobna struktura wieku, wykształcenia i płci. Na obszarze objętym LSR od wielu lat utrzymuje się ujemny przyrost naturalny oraz ujemne saldo migracji.

W związku z kwalifikowaniem się LGD do ubiegania się o podwyższenie wysokości środków finansowych na wsparcie realizacji operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, Zarząd Stowarzyszenia podjął decyzję o przeznaczeniu całej kwoty w wysokości 450 000,00 zł. na Przedsięwzięcie 1.2.2 Tworzenie miejsc pracy poprzez inwestycje w przedsiębiorstwach. Zarząd, biorąc pod uwagę dotychczasowe doświadczenie w realizacji projektów przez beneficjentów zdecydował o wsparciu firm, które istnieją na rynku, dobrze prosperują, chcą się rozwijać i nie ma co do nich obawy, że nie zrealizują zakładanych wskaźników.

W związku z możliwością ubiegania się o zwiększenie puli środków na wdrażanie strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność objętej PROW na lata 2014-2020, Zarząd Stowarzyszenia podjął decyzję o przeznaczeniu kwoty w wysokości 117 950,00 euro na przedsięwzięcie 1.2.1 Podejmowanie działalności gospodarczej oraz kwoty w wysokości 219 050 euro na przedsięwzięcie 3.2.2 Budowa lub modernizacja infrastruktury spędzania czasu wolnego. Zarząd przeznaczając środki kierował się przede wszystkim licznymi zapytaniami dotyczącymi realizacji zadań w zakresie powyższych przedsięwzięć przez beneficjentów z terenu działania LGD Powiatu Opatowskiego.

IV. Analiza SWOT obszaru Lokalnej Grupy Działania Powiatu Opatowskiego

Przedstawiona poniżej analiza jest wynikiem spotkań konsultacyjnych, które miały miejsce z mieszkańcami gmin wchodzących w skład LGD. Analiza konsultowana była z przedstawicielami sektora społecznego, publicznego, gospodarczego oraz mieszkańców. Przedstawione propozycje poszczególnych elementów analizy zostały uwzględnione w całości i stanowiły trzon całości analizy.

MOCNE STRONY	ODNIESIENIE DO DIAGNOZY	SŁABE STRONY	ODNIESIENIE DO DIAGNOZY
STREFA GOSPODARCZA			
Korzystne położenie geograficzne (Rzeszów, Lublin, Kielce, Warszawa)	III.1	Wysokie bezrobocie	III.4 III.2
Dobre połączenia drogowe	III.1	Brak miejsc pracy	III.4 III.2
Rozbudowana sieć dróg lokalnych	III.1	Duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych	III. 1
Bogata oferta terenów inwestycyjnych	III.1	Niewystarczający poziom wdrażania nowoczesnych technologii/innovacji w przedsiębiorstwach	III.3
Dobra infrastruktura telekomunikacyjna	III.1	Brak przetwórstwa rolno-spożywczego	III.3
Żyźne gleby	III.1	Niedostateczna liczba instrumentów wspierająca małą i średnią przedsiębiorczość.	III.3
Kopalnie mineralne	III.3	Małe zainteresowanie regionem wśród inwestorów zagranicznych	III.3
STREFA SPOŁECZNA			
Duża ilość organizacji pozarządowych	III.5	Mała aktywność społeczności lokalnej	III.5
Dziedzictwo historyczne i kulturowe	III.1 III.7	Słaba promocja produktów lokalnych	III.8
Produkty lokalne	III.8	Słaba promocja lokalnych artystów i twórców	III.7
Duża liczba obiektów kulturalnych (świetlice wiejskie, biblioteki, GOK)	III.5	Słaba oferta kulturalna	III.5
Duża liczba imprez kulturalno-rekreacyjnych	III.5	Starzenie się społeczeństwa	III.2
Aktywne pozyskiwanie środków zewnętrznych przez LGD	III.5	Mała liczba inicjatyw dla dzieci, młodzieży oraz osób starszych	III.5

TURYSTYKA			
Bogactwo i zróżnicowane zasoby środowiska przyrodniczego	III.1.	Słaba oferta turystyczna	III.6
Czyste powietrze i środowisko naturalne	III.1	Słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna	III.6
Korzystne warunki przyrodnicze dla rozwoju agroturystyki	III.1	Słabo rozbudowana sieć lokalnych szlaków turystycznych	III.6
Bogactwo produktów lokalnych i imprez sztandarowych	III.8	Słaba promocja atrakcji turystycznych	III.6
		Brak sieci i punktów informacji turystycznej	III.6
		Mała ilość podmiotów gospodarczych, w szczególności w branży agroturystycznej	III.6
SZANSE	ODNIESIENIE DO DIAGNOZY	ZAGROŻENIA	ODNIESIENIE DO DIAGNOZY
STREFA GOSPODARCZA			
Wykorzystanie zewnętrznych środków finansowych na rozwój przedsiębiorczości i tworzenie nowych miejsc pracy	III.3	Wysokie koszty produkcji	III.3
Wsparcie pozarolniczych działalności gospodarczych	III.3	Niskie ceny produktów rolnych	III.3
Tworzenie atrakcyjnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości	III.3	Utrata rynków zbytu na produkty rolne	III.3
Pojawienie się inwestorów zewnętrznych	III.3	Ograniczone środki finansowe na realizację różnego rodzaju przedsięwzięć	III.3
Wykorzystanie surowców regionu do rozwoju przedsiębiorczości	III.3	„zalanie” rynku przez tanie i słabej jakości produkty z państw wschodnich	III.3
Stworzenie inkubatora przedsiębiorczości	III.3	Zbiurokratyzowany system prawny i podatkowy hamujący realizację różnych działań	III.3
Nawiązanie współpracy partnerskiej na terenie kraju i za granicą	III.3		
STREFA SPOŁECZNA			
Rozwój infrastruktury kulturalnej i rekreacyjnej	III.6	Pogorszenie się sytuacji społecznej	III.6
Promocja produktów lokalnych	III.8	Wzrost patologii i osłabienie tożsamości kulturowej wywołany liberalizacją	III.6

		obyczajów, brakiem możliwości zagospodarowania czasu wolnego młodzieży	
Wsparcie organizacji pozarządowych i grup nieformalnych	III.5	Brak otwartości mieszkańców na aktywizację i integrację społeczną	III.5
Aktywizacja mieszkańców	III.5	Ubożenie ludności i uzależnienie od pomocy zewnętrznej	III.6
Zwiększone działania na rzecz dzieci i młodzieży oraz osób starszych	III.5		
Inwentaryzacja zasobów dziedzictwa historycznego, kulturowego i przyrodniczego regionu	III.7		
Dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy	III.4		
TURYSTYKA			
Rozwój infrastruktury turystycznej	III.6	Nieskuteczna promocja regionu	III.6
Rozwój usług turystycznych	III.6	Słaby rozwój infrastruktury turystycznej i około turystycznej	III.6
Wykorzystanie potencjału przyrodniczego dla rozwoju turystyki	III.1	Niewykorzystanie w pełni istniejącej infrastruktury kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej	III.6
Promocja turystyki w gminach	III.6		

V. Cele i wskaźniki

W wyniku przeprowadzonych działań partycypacyjnych (konsultacji społecznych, badań społecznych, konsultacji online), a także na podstawie przeprowadzonej diagnozy społecznej obszaru LGD, opracowano cele ogólne, szczegółowe oraz przedsięwzięcia, które odpowiadają zdiagnozowanym problemom, ich następstwom oraz przyczynom. Cele strategii będą finansowane z EFRROW w ramach PROW 2014-2020. Nie przewidziano finansowania z innych EFSI. Przyjęte cele są zgodne z EFRROW PROW na lata 2014-2020, z celem szczegółowym 6b wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich, w ramach priorytetu 6 wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich.

Dzięki takiemu podejściu, przedstawiona poniżej logika interwencji znajduje uzasadnienie nie tylko w danych statystycznych prezentowanych w rozdziale III (Diagnoza), ale także wśród oczekiwań i potrzeb mieszkańców, którzy wyrazili swoje zdanie w ramach prowadzonego procesu partycypacji społecznej w pisaniu LSR.

Cel ogólny 1 – Społeczeństwo terenu LGD Powiatu Opatowskiego rozwijające się ekonomicznie

Tak postawiony cel ogólny ma swoje uzasadnienie w związku z najbardziej doskwierającym problemem społeczności lokalnej, jakim niewątpliwie jest bezrobocie i pochodne niemu ubóstwo oraz wyludnianie się gmin. Jak zostało to przedstawione w rozdziale III, liczba bezrobotnych na terenie LGD wzrasta, co w połączeniu ze zdiagnozowanym spadkiem zatrudnienia w rolnictwie (oraz

wzrostem chęci różnicowania działalności gospodarczej w kierunku nierolniczym) sugeruje, że przyszłość rynku pracy tego regionu wymaga doinwestowania. Mieszkańcy nie zgromadzili zarówno środków finansowych, jak i wiedzy i doświadczenia niezbędnego do rozwoju przedsiębiorczości, która przełożyć się może na wzrost zatrudnienia (poprzez tworzenie miejsc pracy) oraz spadek ubóstwa, a przez to na zatrzymanie fali młodych ludzi, którzy opuszczają swoje miejsce zamieszkania w poszukiwaniu pracy. Można zatem powiedzieć, że poprzez realizację dalekosiężnego celu, jakim jest rozwój ekonomiczny społeczeństwa zamieszkującego obszar LGD Powiatu Opatowskiego, LGD chce oddziaływać pośrednio zarówno na negatywne jego skutki społeczne (związane z rozwojem patologii społecznych, wyludnieniem) oraz przyczyny: mała przedsiębiorczość mieszkańców wyrażona niskim odsetkiem osób prowadzących działalność gospodarki na 10 tys. mieszkańców, w każdej gminie; niski zgromadzony kapitał ekonomiczny uniemożliwiający inwestycje.

Dane GUS wskazują, że grupą defaworyzowaną, której należy szczególnie pomóc w realizacji przedsięwzięć związanych z osiągnięciem celu ogólnego są młodzi ludzie do 34 roku życia. W wyniku konsultacji społecznych uznano jednak, że na potrzeby realizacji LSR górna granica wieku, w którym osoby pozostające bez pracy będą uznawane za defaworyzowane, powinna być wyższa. Ze względu na specyfikę programu Leader, w którym, aby rozpocząć działalność gospodarczą lub zwiększyć zatrudnienie w już istniejącym przedsiębiorstwie należy posiadać wkład własny, granica wiekowa do 34 lat może istotnie przyczynić się do spadku zainteresowania mieszkańców, którzy rzeczywiście chcą rozpocząć/rozszerzyć działalność gospodarczą. Osoby w wieku 34-40 mają częściej środki ekonomiczne i wiedzę do tego, aby realizować operacje w ramach LSR, a tym samym to oni mogą przyczynić się w sposób doniosły do realizacji celów szczegółowych omawianego celu ogólnego, a przez to stać się „siłą napędową” lokalnej gospodarki. W ramach realizowanych operacji, szczególnie istotne będą tutaj te operacje, które będą miały w założeniu dotarcie do jednej z wyróżnionych grup defaworyzowanych, mianowicie osób młodych defaworyzowanych ze względu na położenie na rynku pracy. Wskaźnik oddziaływania celu ogólnego 1 został opracowany na podstawie danych GUS z roku 2014, gdyż dla roku 2015 nie były dostępne informacje.

Cel szczegółowy 1.1 Wzmocnienie kapitału ludzkiego mieszkańców obszaru LGD

Cel szczegółowy 1.1 odpowiada na zapotrzebowanie szkoleniowe i doradcze dla osób, które będą prowadziły lub już prowadzą działalność gospodarczą. Z uwagi na uwarunkowania lokalne, gospodarka obszaru LGD powinna się opierać w głównej mierze na mikroprzedsiębiorstwach. Przemawiają za tym zdiagnozowane zarówno uwarunkowania kulturowe, ekonomiczne i społeczne: brak tradycji przemysłowych, brak dużych zakładów pracy, chęć posiadania względnej autonomii i podmiotowości, brak zgromadzonych środków pod duże inwestycje. W związku z tym, działania LGD będą zmierzały do tego, aby wzmocnić mikroprzedsiębiorczość na swoim obszarze. Przedsięwzięcia mające przyczynić się do wzmocnienia kapitału ludzkiego, a więc podniesienia kompetencji i umiejętności oraz zdobycia doświadczenia w wykonywaniu określonych zawodów będą realizowane poprzez przedsięwzięcie 1.1.1 (projekt własny) - organizację szkoleń i doradztwa dla przedsiębiorców i potencjalnych przedsiębiorców oraz utworzenie „Kreatora Przedsiębiorczości” (przedsięwzięcie 1.1.2). Działania będą nakierowane nie tylko na pomoc już zdecydowanym przedsiębiorcom, ale także na pobudzenie przedsiębiorczości wśród tych, którzy do tej pory nie myśleli o możliwości samozatrudnienia i/lub rozwoju prowadzonych działalności.

W ramach przedsięwzięcia własnego, przewiduje się nie tylko teoretyczne i merytoryczne działania szkoleniowe i doradcze, ale również naukę poprzez praktykę. W ramach podejmowanych działań przewiduje się wyjazdy studyjne do przedsiębiorców, którzy z sukcesem prowadzą w zróżnicowanych warunkach swoje działalności.

Przedsięwzięcie 1.1.2 to międzynarodowy projekt współpracy, który zakłada partnerstwo 20 LGD i ma na celu zwiększenie przedsiębiorczości mieszkańców. W ramach projektu przewidziane są również działania dla młodzieży, gdyż praca z młodszymi mieszkańcami obszaru będzie owocowała za parę lat, co zapewni rozwój obszaru również po zakończeniu wdrażania LSR. Dzięki realizacji „Kreatora Przedsiębiorczości” zwiększona zostanie wiedza ekonomiczno-biznesowa wśród dzieci i młodzieży, a także pobudzony zostanie rozwój przedsiębiorczości na obszarze wdrażania LSR. Dodatkowym atutem, będzie stworzenie sieci współpracy między jednostkami gospodarczymi biorącymi udział w projekcie. W ramach projektu docelowo planuje się pozyskanie większych finansów niż przewidziane w budżecie. Całkowity koszt realizacji projektu to docelowo 120 000 zł.

Cel szczegółowy 1.2 Tworzenie i utrzymanie miejsc pracy

W ramach przedsięwzięć celu szczegółowego 1.2 mieszkańcy obszaru LGD będą mogli rozwijać (1.2.2) i zakładać nowe działalności gospodarcze (1.2.1). W połączeniu z celem szczegółowym 1.1 daje to zintegrowane podejście do rozwiązania problemu bezrobocia.

Dodatkowo, w ramach celu szczegółowego przewidziano realizację przedsięwzięcia 1.2.3. Realizacja przedsięwzięcia będzie odbywała się w ramach animacji społeczności lokalnej, a jego głównym celem jest wzrost zainteresowania i zaangażowania mieszkańców w realizację LSR.

Cel ogólny 2 - Obszar LGD atrakcyjny turystycznie

Obszar działania LGD Powiatu Opatowskiego jest bardzo interesujący turystycznie. Jak przedstawiono w diagnozie oraz analizie SWOT, można tu spotkać wiele atrakcji przyrodniczych, historycznych i kulturowych. Jest to niewątpliwie bogaty zasób zarówno dla turystów, ale również dla samych mieszkańców, którzy mogą czerpać z niego korzyści. Najbardziej pozytywną konsekwencją inwestycji w poprawę atrakcyjności turystycznej obszaru jest poprawa kondycji ekonomicznej jego mieszkańców. Poprzez inwestycje realizowane w ramach poprawy atrakcyjności turystycznej istnieje szansa na wzrost ruchu turystycznego, a zatem napływ gotówki wraz ze zwiedzającymi. Pojawienie się większej ilości turystów to szansa zarówno dla już istniejących usługodawców z branży turystycznej, jak i dla nowopowstałych. Turystyka jest zatem jedną z kluczowych branż, które będą wspierane w nowym okresie programowania. Innym wymiarem korzyści płynących z rozwoju turystyki na obszarze działania LGD jest wzmocnienie lokalnej tradycji, tożsamości i kultury. W kontekście zdiagnozowanego wyludniania się gmin, konieczności wyjazdów do innych miast i za granicę w poszukiwaniu pracy, a także niskiego zainteresowania lokalnością wśród młodzieży, działania mające na celu renowację zabytków, promocja dziedzictwa kulturowego oraz budowa obiektów rekreacyjnych z przeznaczeniem dla turystów będą przyczyniały się pośrednio również do wzrostu wiedzy na temat samych siebie oraz budowania więzi społecznych.

W ramach określania wskaźnika oddziaływania dla celu ogólnego (Odsetek ankietowanych mieszkańców woj. Świętokrzyskiego potrafiących wskazać charakterystyczny obiekt z terenu LGD z 8% w 2015r. do 15% w 2022r.), przeprowadzone zostaną badania ankietowe na grupie minimum 300 osób w miejscach dostępnych dla turystów, zgodnie z metodologią przyjętą dla badań wojewódzkich.

Cel szczegółowy 2.1 Poprawa infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej obszaru LGD

Poprzez realizowane przedsięwzięcie 2.1.1 „Marsz po zdrowie” powstaną nowe obiekty, które będą atrakcyjne dla turystów i mieszkańców. Podejmowane inicjatywy przyczynią się zatem do wzrostu ruchu turystycznego i zainteresowania obszarem objętym LSR.

Przedsięwzięcie 2.1.1 to projekt współpracy, który zakłada współpracę 8 LGD na rzecz zwiększenia mody na czynne spędzanie czasu wolnego przez mieszkańców, podniesienie jakości zajęć

rekreacyjnych oraz promocję turystyczną obszaru. Dzięki realizacji przedsięwzięcia wybudowane zostaną trasy Nordic Walking. Wyszukani instruktorzy będą organizować rajdy i animować zajęcia rekreacyjne dla mieszkańców obszaru LGD. Dzięki otwartemu cyklowi zajęć – „dla wszystkich” – projekt wpisuje się w cel ogólny pobudzania aktywności i integracji mieszkańców gmin.

Cel szczegółowy 2.2 Opracowanie narzędzi i promocja obszaru LGD

Jednym z ważniejszych działań mających na celu realizację celu ogólnego jest promocja już istniejących oraz nowopowstałych atrakcji turystycznych. W związku z tym, poprzez przedsięwzięcie 2.2.1 Czas na Świętokrzyskie – działania marketingowe realizowane będą działania mające na celu dotarcie do możliwie szerokiego grona odbiorców z informacjami na temat atrakcyjności obszaru LGD.

Przedsięwzięcie 2.2.1 to projekt współpracy 6 LGD, w którym podejmowane będą wspólne projekty marketingowe, dzięki czemu ich skuteczność i efektywność będzie większa. Wzajemna współpraca daje możliwości szerszego wykorzystania dostępnych kanałów komunikacyjnych. W ramach projektu docelowo planuje się pozyskanie większych finansów.

Cel ogólny 3 Społeczeństwo obszaru LGD aktywne i zintegrowane

Jak wynika z przeprowadzonej diagnozy, ważnym problemem do przezwyciężenia na obszarze działania LGD jest niski poziom aktywności społecznej mieszkańców mierzony zarówno liczbą organizacji zarejestrowanych organizacji pozarządowych, jak i działalnością/uczestnictwem mieszkańców w wydarzeniach organizowanych w miejscu ich zamieszkania. Dodatkowo, w związku ze zdiagnozowanym wyludnianiem się gmin i starzeniem się społeczeństwa, powstaje pewna luka (generation gap) pomiędzy pokoleniami, co prowadzi do społecznej dezintegracji, braku ciągłości przekazu kulturowego i tradycji. W związku z tym, operacje realizowane w ramach celu ogólnego 3, będą zachęcać do tworzenia i uczestnictwa we wspólnotach lokalnych, co oprócz budowania więzi społecznych, utrzymania tożsamości lokalnej, może mieć realne przełożenie na wzrost kapitału ekonomicznego. Zgodnie z koncepcją klasyka socjologii Colemana, konwersja kapitału społecznego w ekonomiczny jest możliwa, gdyż nawiązane sieci relacji wraz ze wzrostem wzajemnego zaufania prowadzą do częstszych interakcji wymiany, w tym ekonomicznej. W ramach realizowanych celów szczegółowych, szczególnie istotne będą tutaj te operacje, które będą miały w założeniu dotarcie do jednej z wyróżnionych grup defaworyzowanych, osób starszych wykluczonych społecznie i/lub osób niepełnosprawnych.

Cel szczegółowy 3.1 Integracja społeczna mieszkańców

Przedsięwzięcie 3.1.1 w ramach którego beneficjenci będą mogli tworzyć nowe cykliczne imprezy promujące LGD ma przyczynić się do stworzenia możliwości integracji i aktywizacji społecznej wokół planowanego wydarzenia. Dzięki grantowej formie operacji, możliwe będzie realizowanie działań również przez grupy nieformalne, co będzie powodowało, że ludzie sami będą mogli zacząć działać w ramach społeczności lokalnej, bez konieczności formalizacji tych działań. Postawienie na operacje, które mają realizować cykliczne wydarzenia ma sprzyjać dodatkowo podwyższeniu motywacji do działań i sprzyjać trwałości efektów interwencji.

Cel szczegółowy 3.2 Poprawa oferty spędzania czasu wolnego

W ramach poprawy oferty spędzania czasu wolnego zaplanowano przedsięwzięcie 3.2.1 Opracowanie nowych ofert spędzania czasu wolnego w trybie grantowym oraz przedsięwzięcie 3.2.2 Budowa lub modernizacja infrastruktury spędzania czasu wolnego. Operacje realizowane w ramach tego celu szczegółowego mają przyczynić się do wzbogacenia oferty spędzania czasu wolnego. Jest to zintegrowane działanie łączące zarówno cel szczegółowy 3.1, jak i cel ogólny 2, gdyż poprawa infrastruktury spędzania czasu wolnego z powodzeniem może być wykorzystywana również przez

turystów, tak samo jak infrastruktura przeznaczona dla turystów ma znaczenie również dla mieszkańców obszaru. W ramach projektów grantowych instytucje, ale również mieszkańcy niezrzeszeni w formalne struktury będą mogli realizować swoje pasje, hobby i dzielić się nimi z innymi. Dzięki lepszej infrastrukturze, która jak wynika z diagnozy jest częstą przeszkodą w pracy NGO, możliwe będzie realizowanie ciekawszej i skierowanej do różnych grup społecznych oferty.

W ramach przedsięwzięcia 3.2.1(Opracowanie nowych ofert spędzania czasu wolnego) ustalono dodatkowe, szczegółowe kryteria innowacyjności, które muszą być obligatoryjnie spełnione, aby operacja mogła dostać dofinansowanie. Spośród wyróżnionych kryteriów, przynajmniej jedno powinno być realizowane przez operację:

- a) Współpraca minimum trzech partnerów w opracowywaniu oferty
- b) Współpraca partnerów z minimum dwóch sektorów w opracowywaniu oferty
- c) Wypracowana oferta korzysta z minimum dwóch zasobów lokalnych
- d) Wypracowana oferta uwzględnia integrację międzypokoleniową

Wskaźnik rezultatu 3.2 został opracowany na podstawie badań ankietowych z realizacji LSR 2007-2013. Badania przeprowadzone zostały w 2015 roku i pozwalają wskazać liczbę osób korzystających z infrastruktury po okresie wdrażania LSR.

1.0	CEL OGÓLNY 1	Spoleczeństwo terenu LGD rozwijające się ekonomicznie						
1.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Wzmocnienie kapitału ludzkiego mieszkańców obszaru LGD						
1.2		Tworzenie i utrzymanie miejsc pracy						
		<i>Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>stan początkowy 2014 rok</i>	<i>plan 2024 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>		
W1.0	Liczba działalności gospodarczych prowadzonych przez osoby fizyczne na terenie LGD w roku 2024 w stosunku do roku 2014		Szt.	1833	1900	Dane GUS		
		<i>Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>stan początkowy 2015 Rok</i>	<i>plan 2024 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>		
W1.1	Liczba osób przeszkolonych, w tym liczba osób z grup defaworyzowanych objętych wsparciem		Szt.	0	100 (w tym 30 osób z grupy defaworyzowanych)	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD		
	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (określone w LSR)		Szt.	0	1	Dane LGD		
W1.2	Liczba nowo utworzonych miejsc pracy (ogółem)		Szt.	0	41	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD		
	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych		Szt.	0	400	dane LGD		
	Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD		Szt.	0	300	dane LGD		
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				
				nazwa	Jednostka miary	wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
		początkowa 2015 rok	końcowa 2024 Rok					
1.1.1	Wsparcie przedsiębiorczości – doradztwo	Mieszkańcy	Projekt własny	Liczba	Szt.	0	5	Sprawozdania beneficjentów,

	i szkolenia dla mieszkańców		(9 890,94 EUR)	przeprowadzonych szkoleń i spotkań doradczych				dane LGD
1.1.2	Realizacja projektu “Kreator Przedsiębiorczości”	Mieszkańcy	Projekt współpracy (23 750 EUR)	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej	Szt.	0	1	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
				Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	Szt.	0	20	Dane LGD
1.2.1	Podejmowanie działalności gospodarczej	Mieszkańcy	Konkurs (Tworzenie miejsc pracy, (562 245,92 EUR)	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Szt.	0	22	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.2	Tworzenie miejsc pracy poprzez inwestycje w przedsiębiorstwach	Przedsiębiorcy	Konkurs (Tworzenie miejsc pracy, (456 988,46 EUR)	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Szt.	0	10	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.3	Wzrost zaangażowania mieszkańców w realizację LSR	Mieszkańcy, przedsiębiorcy	Animacja (16 250 EUR)	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	Szt.	0	27	Dane LGD
SUMA			1 069 125,32 EUR					
2.0	CEL OGÓLNY 2	<i>Obszar LGD atrakcyjny turystycznie</i>						
2.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Poprawa infrastruktury turystycznej i okolicy turystycznej obszaru LGD						
2.2		Opracowanie narzędzi i promocja obszaru LGD						

		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego		Jednostka miary	stan początkowy 2015 Rok	plan 2024 rok	Źródło danych/sposób pomiaru	
W2.0	Odszetek ankietowanych mieszkańców woj. Świętokrzyskiego potrafiących wskazać charakterystyczny obiekt z terenu LGD z 8% w 2015r. do 15% w 2024 r.			%	8	15	Badania ankietowe	
		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych		Jednostka miary	stan początkowy 2015 Rok	plan 2024 rok	Źródło danych/sposób pomiaru	
W2.1	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści			Szt.	0	1	Dane LGD	
W2.2	Liczba uczestników wydarzeń promocyjnych			Szt.	0	200	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD	
	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści			Szt.	0	1	Dane LGD	
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				Źródło danych/sposób pomiaru
				nazwa	Jednostka miary	wartość		
						początkowa 2015 rok	końcowa 2024 rok	
2.1.1	Realizacja projektu "Marsz po zdrowie"	Mieszkańcy, turyści	Projekt współpracy (22 500 EUR)	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej	Szt.	0	1	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
				Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	Szt.	0	8	Dane LGD

2.2.1	"Czas na Świętokrzyskie" – działania marketingowe	Mieszkańcy, organizacje pozarządowe	Projekt współpracy (10 000 EUR)	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	Szt.	0	1	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
				Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	Szt.	0	6	Dane LGD
SUMA			32 500 EUR					
3.0	CEL OGÓLNY 3	<i>Spoleczeństwo obszaru LGD aktywne i zintegrowane</i>						
3.1	CELE SZCZEGÓLOWE	<i>Integracja społeczna mieszkańców</i>						
3.2		<i>Poprawa oferty spędzania czasu wolnego</i>						
		<i>Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>stan początkowy 2014 rok</i>	<i>plan 2024 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>		
W3.0	Liczba organizacji pozarządowych na terenie LGD w roku 2024 w stosunku do roku 2014		Szt.	132	150	Dane GUS		
		<i>Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>stan początkowy 2015 Rok</i>	<i>plan 2024 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>		
W3.1	Liczba osób biorących udział w imprezach		Szt.	0	4000	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD		
W3.2	Liczba osób, które korzystały z nowopowstałych form spędzania czasu wolnego.		Szt.	0	1200	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD		
	Wzrost liczby osób korzystających ze zmodernizowanych obiektów infrastruktury spędzania czasu wolnego		Szt.	258	1000	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD		

Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				
				nazwa	Jednostka miary	wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
						początkowa 2015 rok	końcowa 2024 Rok	
3.1.1	Realizacja imprez promujących LGD	Mieszkańcy, turyści, organizacje pozarządowe	Projekt grantowy (23 038,73 EUR)	Liczba zrealizowanych imprez	Szt.	0	15	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
3.2.1	Opracowanie nowych ofert spędzania czasu wolnego	Mieszkańcy, turyści, organizacje pozarządowe	Projekt grantowy (34 967,78 EUR)	Liczba nowoutworzonych ofert spędzania czasu wolnego	Szt.	0	15	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
3.2.2	Budowa lub modernizacja infrastruktury spędzania czasu wolnego	Mieszkańcy, turyści, organizacje pozarządowe	Konkurs (487 368,17 EUR)	Liczba nowych lub zmodernizowanych ogólnodostępnych i niekomercyjnych obiektów infrastruktury spędzania czasu wolnego	Szt.	0	20	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
SUMA			545 374,28 EUR					

Realizacja wskaźników produktu i rezultatu w ramach kosztów bieżących LGD

KOSZTY BIEŻĄCE						
CEL		Wdrożenie Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność				
WSKAŹNIKI REZULTATU						
Nr	Nazwa	jednostka miary	Okres osiągnięcia wskaźnika			sposób pomiaru
			2016–2018	2019–2021	2022–2024	
1.	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim	szt.	15	10	5	Mierzony na podstawie

	udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD					rejstru udzielonego doradztwa prowadzonego przez LGD
2.	Liczba osób, które wzięły udział w szkoleniach	szt.	22	22	22	Mierzony na podstawie list obecności z poszczególnych szkoleń
3.	Liczba osób, którym udzielono informacji	szt.	100	200	100	Mierzony na podstawie danych LGD
WSKAŹNIKI PRODUKTU						
Nr	Przedsięwzięcie	Nazwa	jednostka miary	Okres osiągnięcia wskaźnika i środki przeznaczone na jego realizację w latach 2016-2024		
				Wskaźnik	Koszty	
1.	Szkolenia dla pracowników biura LGD	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	szt.	35	2 500 EUR	
2.	Szkolenia dla organów LGD (Rady i Zarządu)	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	szt.	20	1 000 EUR	
3.	Doradztwo w biurze LGD	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	szt.	400	2 000 EUR	
4.	Funkcjonowanie biura	Liczba miesięcy funkcjonowania biura	szt.	102	299 940 EUR	
RAZEM koszty bieżące				-	305 440 EUR	

Powiązanie matrycy logicznej z przeprowadzoną diagnozą

Zidentyfikowane problemy/wyzwania społeczno-ekonomiczne	Cel ogólny	Cele szczegółowe	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
Problem/Wyzwanie 1 Niewystarczający poziom wdrażania nowoczesnych technologii/innowacji w przedsiębiorstwach	Cel ogólny 1 Społeczeństwo terenu LGD rozwijające się ekonomicznie	Cel szczegółowy 1.1. Wzmocnienie kapitału ludzkiego mieszkańców obszaru LGD	Przedsięwzięcie 1.1.1 <i>Wsparcie przedsiębiorczości – doradztwo i szkolenia dla mieszkańców</i>	Liczba przeprowadzonych szkoleń i spotkań doradczych	Rezultat 1.1. Liczba osób przeszkolonych, w tym liczba osób z grup defaworyzowanych objętych wsparciem	Liczba działalności gospodarczych prowadzonych przez osoby fizyczne na terenie LGD w roku 2024 w stosunku do roku 2014	Zmiany gospodarcze i polityczne w kraju Dobra koniunktura gospodarki narodowej Duże inwestycje w Polsce wschodniej Sytuacja międzynarodowa Polityka kraju związana z uchodźcami Polityka prorodzinna Starzenie się społeczeństwa
			Przedsięwzięcie 1.1.2 <i>Realizacja projektu “Kreator Przedsiębiorczości”</i>	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej	Rezultat 1.1 Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (określone w LSR)		
				Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy			
Problem/Wyzwanie 2 Niedostateczna liczba instrumentów wspierająca małą i średnią przedsiębiorczość		Cel szczegółowy 1.2. Tworzenie i utrzymanie miejsc pracy	Przedsięwzięcie 1.2.1. <i>Podjęcie działalności gospodarczej</i>	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Rezultat 1.2 Liczba nowo utworzonych miejsc pracy (ogółem)		
			Przedsięwzięcie 1.2.2. <i>Tworzenie miejsc pracy poprzez inwestycje w przedsiębiorstwach</i>	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa			
			Przedsięwzięcie 1.2.3. <i>Wzrost zaangażowania mieszkańców w realizacji LSR</i>	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	Rezultat 1.2 Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD		

<p>Problem/Wyzwanie 1</p> <p>Słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna</p>	<p>Cel ogólny 2</p> <p>Obszar LGD atrakcyjny turystycznie</p>	<p>Cel szczegółowy 2.1</p> <p>Poprawa infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej obszaru LGD</p>	<p>Przedsięwzięcie 2.1.1</p> <p>Realizacja projektu "Marsz po zdrowie"</p>	<p>Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej</p>	<p>Rezultat 2.1</p> <p>Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści, inne)</p>	<p>Odsetek ankietyowanych mieszkańców woj. Świętokrzyskie go potrafiących wskazać charakterystyczny obiekt z terenu LGD z 8% w 2015r. do 15% w 2024r.</p>	<p>Moda na turystykę regionalną, folklor</p> <p>Bogacenie się społeczeństwa</p> <p>Wzrost świadomości narodowej i regionalnej</p> <p>Dobra koniunktura gospodarki narodowej</p> <p>Duże inwestycje w Polsce Wschodniej</p> <p>Sytuacja międzynarodowa</p>
		<p>Cel szczegółowy 2.2</p> <p>Opracowanie narzędzi i promocja obszaru LGD</p>	<p>Przedsięwzięcie 2.2.1</p> <p>"Czas na Świętokrzyskie" – działania marketingowe</p>	<p>Liczba zrealizowanych projektów współpracy</p>	<p>Rezultat 2.2</p> <p>Liczba uczestników wydarzeń promocyjnych</p> <p>Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści</p>		
<p>Problem/Wyzwanie 2</p> <p>Słaba promocja produktów lokalnych, artystów i atrakcji turystycznych obszaru</p>	<p>Cel ogólny 3</p> <p>Spółeczeństwo obszaru LGD aktywne i zintegrowane</p>	<p>Cel szczegółowy 3.1</p> <p>Integracja społeczna mieszkańców</p>	<p>Przedsięwzięcie 3.1.1</p> <p>Realizacja imprez promujących LGD</p>	<p>Liczba zrealizowanych imprez</p>	<p>Rezultat 3.1</p> <p>Liczba osób biorących udział w imprezach</p>	<p>Liczba organizacji pozarządowych na terenie LGD w roku 2024 w stosunku do roku 2014</p>	<p>Bogacenie się społeczeństwa</p> <p>Wzrost świadomości narodowej i regionalnej</p> <p>Dobra koniunktura gospodarki narodowej</p> <p>Zwiększenie ilości czasu wolnego</p>
<p>Problem/Wyzwanie 1</p> <p>Słaba oferta kulturalna i mała liczba inicjatyw dla dzieci, młodzieży oraz osób starszych</p>		<p>Cel szczegółowy 3.2</p> <p>Poprawa oferty spędzania czasu wolnego</p>	<p>Przedsięwzięcie 3.2.1</p> <p>Opracowanie nowych ofert spędzania czasu wolnego</p>	<p>Liczba nowoutworzonych ofert spędzania czasu wolnego</p>	<p>Rezultat 3.2</p> <p>Liczba osób, które korzystały z nowopowstałych form spędzania czasu wolnego.</p>		
	<p>Przedsięwzięcie 3.2.2</p> <p>Budowa lub modernizacja infrastruktury spędzania czasu wolnego</p>	<p>Liczba nowych lub zmodernizowanych ogólnodostępnych i niekomercyjnych obiektów infrastruktury spędzania czasu wolnego</p>	<p>Rezultat 3.2</p> <p>Wzrost liczby osób korzystających ze zmodernizowanych obiektów infrastruktury spędzania czasu wolnego</p>				

Określając sposób realizacji poszczególnych przedsięwzięć jako granty, projekty własne lub konkurs kierowano się dwoma zasadami. Po pierwsze, projekty grantowe miały odpowiadać na szerokie potrzeby mieszkańców, którzy w danym obszarze (np. realizacji działań z zakresu promocji i kultywowania lokalnej tradycji) chcieli podejmować różne działania, których skala będzie lokalna. W związku z tym, kierowano się interesem mieszkańców i instytucji, które chcą uczestniczyć w animacji społeczności lokalnej. W ten sposób możliwe będzie zrealizowanie większej ilości działań, przy wykorzystaniu relatywnie małych środków finansowych. Dodatkowo, ten rodzaj realizacji przedsięwzięcia zapewnia maksymalnie oddolne działania (możliwość realizacji działań przez grupy nieformalne). Ponadto, doświadczenia okresu programowania 2009-2013 pokazały, że niejednokrotnie przeszkodą dla małych instytucji i/lub mieszkańców planujących działania na małą kwotę była konieczność kontaktu z instytucjami zewnętrznymi. LGD jest organizacją, którą mieszkańcy znają i utożsamiają się, dlatego realizacja przedsięwzięć przez granty może spowodować większe zainteresowanie realizacją działań w ich ramach. Drugą przyjętą zasadą było ukierunkowanie dostępnych środków finansowych dla instytucji i organizacji oraz mieszkańców i grup nieformalnych. Jednym z wniosków płynących z konsultacji społecznych było spostrzeżenie, że mieszkańcy i małe grupy chcą same działać na rzecz obszaru. Taki oddolny sposób jest jak najbardziej pożądanym (stąd projekty grantowe), jednak tego typu działania powinny być wzmocniane przez większe projekty (bardziej kosztowne), realizowane przez instytucje i organizacje z większym doświadczeniem. Uzyskując efekt synergii z działań zupełnie oddolnych i tych, kierowanych przez lokalne instytucje należy spodziewać się pozytywnych zmian społecznych w obszarach interwencji LSR. Na decyzję o realizacji projektu własnego wpłynęło duże doświadczenie LGD w zakresie przedmiotowego celu. Prowadzenie szkoleń dla przedsiębiorców ma kluczowe znaczenie dla synergicznego efektu rozwoju przedsiębiorstw na obszarze objętym wdrażaniem LSR. W związku z tym, niezwykle ważne jest możliwie jak najlepsze ukierunkowanie i przeprowadzenie szkoleń. LGD jest jednostką, która realizowała już podobne przedsięwzięcia, dlatego w trosce o jak najlepsze ich wykonanie opisano to przedsięwzięcie jako własne.

W doborze poszczególnych wskaźników należy wskazać, że z nich została wskazana w PROW 2014-2020 do zastosowania w LSR zgodnie z określonymi obszarami tematycznymi przewidzianymi w LSR, takimi jak turystyka, przedsiębiorczość, animacja, czy projekty współpracy. Inne dobrano w taki sposób aby wprost realizowały założenia poszczególnych przedsięwzięć i wskazywały na zakładane ich efekty.

Sposób i częstotliwość dokonywania pomiaru, uaktualniania danych zależy od rodzaju danego wskaźnika. W przypadku wskaźników realizowanych przez beneficjentów innych niż LGD monitorowanie odbywać się będzie na podstawie corocznie wysyłanej ankiety, w przypadku wskaźników w ramach operacji realizowanych przez LGD monitorowanie odbywać się będzie na bieżąco zgodnie z zaplanowanym harmonogramem realizacji tych operacji.

W przypadku wskaźników określających wzrost wartości wskaźnika, podane wartości oznaczają: w przypadku stanu początkowego stan określony poprzez zebrane dane dla danego roku, natomiast w przypadku stanu docelowego, stan jaki zakłada się uzyskać maksymalnie do końca 2024 roku (dla danego roku). Wzrost oznacza zatem zmianę wartości rocznej. Stan docelowy wskaźników produktu ustalono na podstawie podzielenia założonej na dane przedsięwzięcie kwoty pomocy przez średnią zakładaną wartość przypadającą na pojedynczy wskaźnik (np. operacje, szkolenie, publikacje). W odniesieniu do wskaźników rezultatu założono określony (około 35%) wzrost w stosunku do wartości początkowych lub wartość liczbową wynikającą z doświadczeń

z realizacji przez LGD podobnych przedsięwzięć w poprzednim okresie (np. wskaźniki dotyczące liczby uczestników wydarzeń, liczba osób biorących udział w imprezach itd.)

VI. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

Szczegółowy opis powiązania kryteriów z diagnozą LGD

Przyjęte kryteria wyboru odpowiadają na zdiagnozowane problemy i przyjętą logikę interwencji, a także odnoszą się bezpośrednio do zdiagnozowanych, specyficznych warunków obszaru LGD poprzez wprowadzenie w kryteriach:

1. kluczowych branż, które będą premiowane (branża usług, handlu, budowlana, turystyczna, działalności produkcyjnej, rolna)
2. premiowania operacji, które będą wspierały zdiagnozowane grupy defaworyzowane – seniorów (50+), oraz osoby bezrobotne do 40 roku życia
3. premiowania operacji wykorzystujących lokalne zasoby kulturowe, przyrodnicze i historyczne
4. premiowania operacji będących innowacyjnymi zgodnie z przyjętą definicją w LSR – innowacyjność jest premiowana w przypadku wszystkich operacji w ramach wdrażania LSR. Dodatkowo, w przypadku przedsięwzięcia 3.2.1 spełnienie kryterium innowacyjności jest obligatoryjne i dotyczy doszczegółowienia kryteriów innowacyjności zawartych w rozdziale V LSR. Doszczegółowienie w przypadku obu przedsięwzięć jest uzasadnione naciskiem, jaki LGD chce położyć na realizację operacji dedykowanych dla grup defaworyzowanych, oraz promocję współpracy. Taki cel wynika bezpośrednio z analizy problemów zdiagnozowanych w ramach prowadzonych warsztatów konsultacyjnych.
5. premiowanie projektów uwzględniających zintegrowanie horyzontalne oraz wertykalne opisane w rozdziale X.

Kryteria wyboru operacji zostały wypracowane na podstawie różnych technik konsultacyjnych omówionych w rozdziale II LSR. Dzięki temu, w ramach kryteriów znalazły się zapisy np. premiujące podmioty z obszaru LGD. Dzięki zebrany danym wypracowano osobne procedury wyboru operacji do realizacji dla operacji z zakresu przedsiębiorczości, dla projektów grantowych, projektów własnych oraz dla operacji z innych dziedzin niż przedsiębiorczość. Celem opracowania kryteriów wyboru i oceny jest maksymalizowanie skuteczności wdrażania LSR w odpowiedzi na zdiagnozowane problemy społeczne. Dodatkowo, należy wskazać, że zapewnione będzie stosowanie podczas wyboru parytetów określonych w rozporządzeniu 1303/2013, LGD będzie kierować się zasadą jawności (publikacja procedur i publikacja protokołów na stronie www LGD), założono możliwość złożenia protestu od oceny.

Przyjęte procedury wyboru operacji do realizacji przebiegały w zgodzie z konsultacyjnym modelem pracy nad LSR. Mieszkańcy mieli możliwość wzięcia udziału w pracach zarówno koncepcyjnych, jak i konsultacjach już opracowanych procedur (powstałych po przeprowadzeniu konsultacji w terenie). Po zebraniu uwag z obu konsultacji, opracowano ostateczną ich wersję zatwierdzoną przez Zarząd. W określeniu procedur wykorzystano zatem głos mieszkańców, w szczególności przy opracowaniu procedur odwoławczych, gdzie mieszkańcy zwrócili uwagę na konieczność relatywnie terminowego ich rozpatrywania.

W załączniku nr 11 i 12 do wniosku o wybór Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność przedstawiono lokalne kryteria wyboru dla poszczególnych operacji.

Innowacyjność

Innowacyjność jest ważnym kryterium, którym LGD Powiatu Opatowskiego kieruje się od początku przygotowywania LSR i które znajduje swoje odzwierciedlenie zarówno w lokalnych kryteriach wyboru, jak i celach i przedsięwzięciach. Jako podstawę do definiowania tego, czym jest innowacyjność przyjęto szeroką definicję, gdzie innowacja jest „procesem zarządzania, obejmującym różnorodne czynności, prowadzące do tworzenia, rozwijania i wprowadzania nowych wartości w produktach lub nowych połączeń środków i zasobów, które są nowością dla tworzącej lub wprowadzającej je jednostki. Postrzegane w szerokim ujęciu innowacje obejmują również przenoszenie tych wartości na istniejących bądź nowych partnerów rynkowych, oraz mogą być wynikiem pracy grupy przedsiębiorstw” (P. Niedzielski, K. Rychlik, *Innowacje i Kreatywność*, 2006). W związku z tak szeroko ujmowaną innowacją można syntetycznie wyróżnić rodzaje innowacji:

produktowe - dotyczące wyrobów – produktów, są to wszelkiego rodzaju zmiany polegające na udoskonaleniu oferowanej usługi lub wyrobu już wytwarzanego.

procesowe (technologiczne) - to zmiany w stosowanych przez organizację metodach wytwarzania, przygotowywania oferty/usługi, a także w sposobach docierania z produktem do odbiorców.

organizacyjne - jest wprowadzaniem nowej metody pracy organizacji, organizacji miejsca pracy lub też w relacjach zewnętrznych.

marketingowe - jest wprowadzaniem nowej metody marketingu włączając w to znaczące zmiany w projektowaniu produktu i opakowania, promocji produktu i strategii cenowej.

Innowacyjność może zatem dotyczyć zarówno konkretnych instytucji/organizacji/produktów/usług, jak i samego podejścia np. do rozwiązania problemów społecznych zdiagnozowanych w LSR. Takie rozumienie innowacyjności stanowi podstawę do właściwej oceny poszczególnych operacji w ramach lokalnych kryteriów wyboru. Warto również dodać, że innowacja jest tutaj rozumiana również geograficznie, tzn. wprowadzenie danej innowacji nie musi oznaczać jej wymyślenia. Może natomiast oznaczać nowatorską aplikację już opracowanych rozwiązań, które jednak do tej pory nie były wykorzystywane w danej gminie. Uznano, że terytorium gminy jest właściwe, ze względu na rozległość działalności LGD Powiatu Opatowskiego, co jednocześnie oznacza, że zaproponowane rozwiązanie w jednej gminie może nie docierać do mieszkańców z pozostałych gmin obszaru LGD.

Innowacyjny charakter w LSR Powiatu Opatowskiego przejawia się w trzech jej elementach:

1. Sposób przygotowania LSR – innowacyjne podejście do przygotowania LSR przejawia się w: triangulacji metod i technik badań społecznych oraz partycypacji (patrz rozdział II); zaangażowaniu różnych środowisk w opracowanie LSR, w tym przedsiębiorców, przedstawicieli, NGO, rolników, mieszkańców, liderów społecznych; zastosowaniu modelu *bottom up* i *top down* w procesie uspołecznienia LSR, tzn. wykorzystanie oddolnego tworzenia przez społeczność lokalną części strategii przy jednoczesnej „odgórnej” pracy (opracowywanie) ekspertów i zespołu tworzącego LSR nad kolejnymi częściami strategii; wykorzystaniu nowych technologii (Internet) w procesie konsultacji społecznych.
2. Kryteria wyboru LSR – w ramach kryteriów wyboru operacji oceniana jest innowacyjność składanych przez wnioskodawców propozycji operacji zgodnie z przyjętym w LSR sposobem jej definiowania. Dzięki temu, pomysły kreatywne, wykorzystujące nowe technologie, procesy, rodzaj organizacji, czy w inny sposób innowacyjne będą promowane względem standardowych rozwiązań (w przypadku wybranych przedsięwzięć uszczegółowiono kryterium innowacyjności).

3. Cele i przedsięwzięcia – logika interwencji LGD Powiatu Opatowskiego nastawiona jest na realizację operacji innowacyjnych. Świadczą o tym zarówno lokalne kryteria wyboru, a także same przedsięwzięcia.. Przygotowanie „Kreatora Przedsiębiorczości” (przedsięwzięcie 1.1.2) nie miało do tej pory miejsca na obszarze działania LGD, dlatego należy ten pomysł uznać za innowacyjną metodę odpowiedzi na problem związany z rynkiem pracy i bezrobociem. W drugiej kolejności należy zwrócić uwagę na przedsięwzięcia 2.1.1 Marsz po zdrowie oraz 3.2.1 Opracowanie nowych ofert spędzania czasu wolnego. W przypadku tras Nordic Walking (2.1.2), należy zaznaczyć, że na terenie działania LGD nie ma do tej pory przygotowanych tras do uprawiania tego typu rekreacji, dlatego należy uznać ją za innowacyjną względem terytorialnym. W przypadku drugiego z wymienionych przedsięwzięć, operacje, które będą realizowane w jego zakresie będą musiały spełnić kryterium innowacyjności obligatoryjnie, zatem wszystkie założone operacje będą musiały mieć nowatorski komponent realizacji.

Członkowie Rady decydować będą o tym, że operacja spełnia definicje innowacyjności na podstawie przedstawionej argumentacji wnioskodawcy, własnej wiedzy oraz znajomości obszaru objętego LSR.

Lokalne kryteria wyboru operacji.

Lokalne kryteria wyboru operacji i grantobiorców zostały przyjęte Uchwałą Zarządu Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania Powiatu Opatowskiego” Nr XIX/2015, XX/2015, XXI/2015 oraz XXII/2015 z dnia 10.12.2015r. i stanowią załącznik Nr 11 i 12 do wniosku o wybór Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność.

W ramach opracowanych kryteriów wyboru operacji, przewidziano kryterium wniesienia większego wkładu własnego niż przewidywany. Możliwe będzie uzyskanie 1 pkt. za większy wkład własny niż zakładany do 5%, i 2 pkt. powyżej 5 %.

W ramach wdrażania LSR na lata 2014-2020 LGD Powiatu Opatowskiego będą realizowane dwa projekty grantowe - Realizacja imprez promujących LGD (3.1.1) oraz Opracowanie nowych ofert spędzania czasu wolnego (3.2.1) na łączną kwotę 250 000,00 zł. Przewiduje się realizację jednego przedsięwzięcia (1.1.1) w ramach operacji własnych.

Kwota, jaką będą mogli otrzymać wnioskodawcy operacji tworzących miejsca pracy to 100 000 zł. Taka kwota została ustalona na podstawie konsultacji społecznych i analizy sytuacji gospodarczej obszaru LGD, które wskazały, że jest to realna kwota, która będzie wystarczająca do stworzenia konkurencyjnego i dobrze działającego przedsiębiorstwa. Warto zaznaczyć, że obszar działania LGD jest położony w pobliżu Sandomierza, Ostrowca Świętokrzyskiego, Tarnobrzega i Kielc, co z jednej strony jest atrakcyjne, gdyż jest to duży rynek zbytu na usługi i produkty. Z drugiej jednak strony powstałe firmy muszą pokonać dużą konkurencję, aby przetrwać po zakończeniu realizacji projektu i utrzymać miejsce pracy. W związku z tym ustalono wyżej przedstawioną kwotę dla działań, w których powstanie przynajmniej jedno miejsce pracy. Tak duży poziom wsparcia jest odpowiedzią na niewielki kapitał ekonomiczny ludzi mieszkających na obszarze działania LGD. Mieszkańcy wielokrotnie powtarzali na konsultacjach społecznych, że podstawową barierą ich rozwoju gospodarczego jest brak kapitału na rozpoczęcie/rozwińnięcie działalności. W związku z tym, kwota będzie dobrym motywatorem do podejmowania działań, a także wyrówna szanse na lokalnym, trudnym i konkurencyjnym rynku.

Na spotkaniach prowadzonych w ramach konsultacji LSR ustalono, że dofinansowanie dla beneficjentów chcących rozwijać istniejące przedsiębiorstwa wynosi 70%, natomiast dla organizacji pozarządowych 90%.

Zasady ustalania lub zmiany kryteriów

Zasady ustalania kryteriów wyboru operacji oraz grantobiorców i ich zmiany zostały przyjęte Uchwałą Zarządu Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania Powiatu Opatowskiego” Nr XVII/2015 oraz XVIII/2015 i stanowią załącznik do wniosku o wybór Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność. Organem uprawnionym do zmiany kryteriów jest Zarząd.

VII. Plan działania

Proces wdrożeniowy LSR składać się będzie z naborów przeprowadzonych w 2 okresach czasowych na realizację przedsięwzięć zawartych w matrycy celów i przedsięwzięć przedstawionych w rozdziale V Strategii. W pierwszym okresie przypadającym na lata 2016–2018 zaplanowano 12 naborów wniosków, w drugim okresie w latach 2019–2021 przewidziano 3 nabory. W ostatnim okresie zaś w związku z planowanym otrzymaniem dodatkowych środków przewiduje się realizację kolejnych naborów. Plan działania został ustalony w sposób, który pozwoli zrealizować 3 cele ogólne oraz szczegółowe LSR.

W pierwszym okresie zaplanowano operacje związane z rozwojem przedsiębiorczości. Ich realizacja wpłynie na utworzenie nowych miejsc pracy. Pomóc w tym ma projekt własny – Wsparcie przedsiębiorczości – doradztwo i szkolenia dla mieszkańców oraz realizacja projektu współpracy – Kreator Przedsiębiorczości. Operacje te będą odpowiedzią na zgłaszane przez mieszkańców problemy związane z sytuacją na rynku pracy i niską przedsiębiorczością. Prowadzone będą również nabory związane z modernizacją infrastruktury spędzania czasu wolnego, budową i modernizacją ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, okołoturystycznej i rekreacyjnej, rozwojem i promocją obszaru LGD z wykorzystaniem zasobów dziedzictwa kulturowego, historycznego i przyrodniczego a także odbudową i renowacją obiektów zabytkowych. Dopelnieniem wymienionych działań będą wydarzenia marketingowe obejmujące m.in. udział w targach, promocję produktów i usług lokalnych, wydawnictwa promocyjne oraz realizacja imprez promujących LGD. Wybranie tego typu operacji pobudzi rozwój obszaru LGD, zwiększy zaangażowanie przedsiębiorców i mieszkańców, zachęci potencjalnych turystów do spędzenia czasu w tym miejscu oraz pozwoli rozwiązać problem związany z niezadowalającą ofertą spędzania wolnego czasu.

Na drugi okres, przypadający na lata 2019–2021, przewidziano realizację projektów grantowych w zakresie opracowania nowych ofert spędzania czasu wolnego a także kontynuację zadań z poprzedniej tencji.

Plan działania należy uznać za racjonalny, gdyż zaplanowano go w sposób gwarantujący spełnienie celów i założeń zawartych w LSR.

VIII. Budżet

Budżet LGD Powiatu Opatowskiego będzie realizowany w całości w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. W budżecie nie przewidziano realizacji przedsięwzięć finansowanych z RPO, czy innych środków zewnętrznych. Jednak nie wykluczono takiej możliwości. W latach 2016-2024 LGD będzie starało się jak najlepiej wdrażać LSR, jednak, tak jak w poprzednim okresie programowania, będzie również starało się aktywnie pozyskiwać środki zewnętrzne, które będą wzmacniać skuteczność działań w ramach LSR, a także będą odpowiadały na inne niż zapisane w LSR problemy mieszkańców obszaru LGD.

Łączny budżet LGD w podziale na poszczególne poddziałania wynosi 1 574 500,00 EUR. na poddziałanie 19.2, 56 250 EUR na poddziałanie 19.3 oraz 321 690,00 na poddziałanie 19.4. Łącznie budżet wynosi 1 952 440,00 EUR, z czego 1 069 125,32 EUR przeznaczone jest na realizację celu ogólnego 1, 32 500,00 EUR na realizację celu 2, oraz 545 374,68 EUR na cel ogólny 3. 305 440,00 EUR zostało przeznaczone na koszty bieżące.

Cele strategii będą finansowane z EFRROW w ramach PROW 2014-2020. Nie przewidziano finansowania z innych EFSI. Założono, że operacje dedykowane grupom defaworyzowanym zostanie wydane 1 350 000,00 zł.

IX. Plan komunikacji

IX.1 Główne cele działań komunikacyjnych wynikające z przeprowadzonej analizy potrzeb/problemów komunikacyjnych

Lokalna Grupa Działania przeprowadziła szereg działań konsultacyjnych mających na celu zidentyfikowanie problemów i potrzeb komunikacyjnych w społeczności lokalnej z obszaru wdrażania LSR. Wśród zastosowanych metod, opisanych w Rozdziale II niniejszej strategii wymienić należy: badania ankietowe, wywiady indywidualne i grupowe, ankiety Internetowe oraz konsultacje społeczne. Do najważniejszych wniosków zaliczyć należy:

- Niemal $\frac{3}{4}$ respondentów słyszało o LGD Powiatu Opatowskiego, co świadczy o dużej rozpoznawalności Stowarzyszenia
- Pracownicy LGD mają duże doświadczenie w prowadzeniu działań komunikacyjnych, o czym świadczą liczne i zróżnicowane działania w minionym okresie programowania
- Najbardziej skutecznymi formami komunikacji z mieszkańcami obszaru są spotkania bezpośrednie, na festynach i innych wydarzeniach, ulotki i foldery
- Ważną rolę w komunikacji z mieszkańcami stanowią lokalni liderzy społeczni
- Należy zwrócić szczególną uwagę na działania w Internecie, gdyż ludzie uważają ten kanał za przyszłościowy i ważny dla mieszkańców
- Należy podjąć działania mające na celu dotarcie z informacjami o działalności LGD do grup defaworyzowanych ze względu na rynek pracy oraz osoby w wieku starszym (50+)
- Oprócz działań komunikacyjnych skierowanych do ogółu mieszkańców obszaru LGD, należy zwrócić szczególną uwagę na grupę przedsiębiorców oraz NGO i lokalnych liderów społecznych

W związku z tak postawionymi wnioskami, do głównych celów realizacji planu komunikacji LGD Powiatu Opatowskiego należy zaliczyć:

- Informowanie i uzyskiwanie informacji zwrotnej o stanie realizacji LSR oraz działalności LGD
- Informowanie potencjalnych wnioskodawców o zasadach, typach operacji i kryteriach udzielania wsparcia z budżetu LSR
- Wzrost aktywności liderów społecznych, NGO oraz przedsiębiorców w działaniach na rzecz rozwoju lokalnego
- Promocja operacji realizowanych w ramach LSR
- Informowanie na temat prowadzonego doradztwa przez LGD Powiatu Opatowskiego
- Utrzymanie dobrego wizerunku i rozpoznawalności LGD Powiatu Opatowskiego
- Szczególne wsparcie procesu wdrażania LSR w zakresie tworzenia i utrzymania miejsc pracy

- Szerokie włączenie mieszkańców reprezentujących różne sektory i grupy interesów w proces wdrażania oraz monitoringu i ewaluacji LSR
- Szczególne uwzględnienie grupy defaworyzowanej w zakresie informowania i uzyskiwania informacji zwrotnej nt. wdrażania LSR i realizowanych operacji

IX.2 Działania komunikacyjne oraz odpowiadające im środki przekazu

W ramach działań komunikacyjnych oraz wykorzystywanych środków przekazu zdecydowano, że najbardziej odpowiadającym oczekiwaniom mieszkańców obszaru działania LGD schematem, będzie duże zróżnicowanie metod, utrzymanie dotychczasowych kanałów komunikacji, które się sprawdziły, a także inwestycja w nowoczesne formy przekazu, które do tej pory nie były szeroko wykorzystywane.

Wśród podejmowanych działań należy wyróżnić:

1. Kampanie informacyjne – będą dotyczyły wybranych celów głównych planu komunikacji. Za kampanię informacyjną uznaje się szereg działań komunikacyjnych podejmowanych w ramach jednego celu, wykorzystujących zróżnicowane środki przekazu.
2. Doradztwo indywidualne – prowadzone w biurze LGD doradztwo przez pracowników LGD będzie formą indywidualnych konsultacji spraw związanych z LGD i LSR
3. Doradztwo grupowe – organizowane spotkania dotyczące możliwości włączenia się we wdrażanie LSR, realizowanie operacji w ramach LSR i innych projektów, poza Leaderem.
4. Warsztaty tematyczne – organizowane przez LGD warsztaty dotyczyć będą precyzyjnie zaplanowanych obszarów (współ)działalności zdefiniowanych grup docelowych
5. Wydarzenia promocyjne – odbywać się będą różne formy imprez i wyjazdów, na których grupy adresatów będą mogli zdobywać wiedzę i informacje o LGD i LSR
6. Bieżąca publikacja informacji – pracownicy LGD będą na bieżąco udostępniali informacje poprzez dostępne kanały komunikacyjne Stowarzyszenia oraz partnerów
7. Wydawnictwa i publikacje – w ramach działań komunikacyjnych podejmowane będą również starania publikacji ogłoszeń/artykułów w mediach lokalnych i ponadlokalnych. Dodatkowo, LGD będzie wydawał foldery, broszury itp. służące rozpowszechnianiu informacji nt. LSR 2014-2020 oraz LGD
8. Punkty konsultacyjne – w ramach udziału w różnych wydarzeniach organizowanych na terenie działania, LGD będzie organizował punkty konsultacyjne. Będzie to uzupełnienie działalności informacyjnej i doradczej organizowanej w biurze.

IX.3 Główni adresaci działań komunikacyjnych (grupy docelowe)

Elementem przeprowadzonej analizy było także określenie grup docelowych działań komunikacyjnych oraz określenie ich potrzeb w zakresie komunikacji. Uznano, że zastosowane działania komunikacyjne oraz środki przekazu/ sposoby komunikacji powinny w szczególności skupiać się na grupach docelowych przedsięwzięć realizowanych w ramach wdrażania LSR:

1. Osoby defaworyzowane ze względu na sytuację na rynku pracy oraz osoby w wieku 50+ – podejmowane działania komunikacyjne w szczególności będą nakierowane na dotarcie do osób defaworyzowanych. W związku z tym wykorzystane zostaną nie tylko działania informacyjne sensu stricto, ale również współpraca z instytucjami, dzięki którym dotarcie do tych osób będzie łatwiejsze.
2. Przedsiębiorców i osoby chcące podjąć działalność gospodarczą – jednym z głównych celów realizacji Strategii jest rozwój lokalnej gospodarki poprzez tworzenie miejsc pracy i rozwój

lokalnych przedsiębiorców, dlatego podejmowane działania komunikacyjne będą kierowane szczególnie również do tej grupy.

3. Liderów społecznych – ważną grupą docelową stanowią lokalni liderzy, którzy bardzo często stanowią „łącznik” pomiędzy instytucjami i tym, co dzieje się w gminie, a mieszkańcami. W związku z tym, działania będą nakierowane po pierwsze, na to aby liderzy Ci rzeczywiście mieli możliwie pełną informację nt. LGD i LSR, a z drugiej, Stowarzyszenie będzie chciało motywować liderów do szerszego przekazywania informacji i docierania do osób wykluczonych informacyjnie z ich środowisk.
4. Przedstawiciele NGO i JST – współpraca i informowanie przedstawicieli NGO i JST będzie o tyle ważne, że jednym z celów LGD Powiatu Opatowskiego jest utrzymanie i rozwój dotychczasowej szerokiej współpracy z tymi instytucjami. Są to z jednej strony partnerzy w różnych działaniach w ramach wdrażania LSR (często beneficjenci), a z drugiej dzięki realizowanym funkcjom są też „nośnikiem” informacji, która może za ich pośrednictwem dotrzeć do większej ilości ludzi.
5. Mieszkańców – ogół mieszkańców jest należy również traktować jako ważną grupę odbiorców niektórych działań komunikacyjnych. Jednym z głównych celów Strategii LGD Powiatu Opatowskiego jest aktywizacja społeczna, w związku z tym szereg podejmowanych działań będzie skierowany do wszystkich mieszkańców.

IX.4 Zakładane wskaźniki realizacji działań komunikacyjnych

Szczegółowy wykaz wskaźników znajduje się w załączonej tabeli (załącznik nr 5). Zastosowane wskaźniki spójne są także ze wskaźnikami działań podejmowanych w ramach animacji społeczności lokalnej, które uwzględnione zostały w matrycy logicznej (Rozdział V) oraz założeniami włączenia społeczności lokalnej w działanie LGD i wdrażanie LSR (Rozdział II).

IX.5 Analiza efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych i środków przekazu

Analiza efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych i środków przekazu będzie prowadzona poprzez:

1. Bieżącą analizę liczby uczestników/odbiorców poszczególnych działań. Zebranie poszczególnych danych z prowadzonych działań i stosowania środków przekazu będzie odbywało się na podstawie zbieranych przez pracowników LGD informacji (listy uczestników, ankiety satysfakcji, uczestnictwo w wydarzeniach) oraz za pomocą specjalnych pomiarów (liczba odwiedzających stronę, liczba odbiorców danego medium). Dzięki bieżącemu kontrolowaniu tego ilu było odbiorców/uczestników danego działania komunikacyjnego i stosowanego środka przekazu, możliwe będzie szybkie reagowanie w celu poprawy jakości realizowanych działań, zmiany realizowanych działań lub rezygnacji z realizowanych w danym zakresie działań. Zakłada się prowadzenie cyklicznych podsumowań – miesięcznych oraz półrocznych, w których zbierane dane będą stanowiły podstawę do dyskusji na temat skuteczności i efektywności działań. Działania będą ponadto prowadzone zgodnie z ewaluacją i monitoringiem LGD i LSR.
2. Ewaluację prowadzoną w trakcie wdrażania (ewaluacja on-going) – dzięki przeprowadzonej ewaluacji możliwe będzie zebranie dodatkowych danych dotyczących działalności komunikacyjnej LGD. Zebranie danych po dwóch latach działalności pozwoli na szerokie spojrzenie podejmowane działania pod kątem podstawowych kryteriów ewaluacji.

W obu przypadkach, wyniki pokazujące skuteczność prowadzonych działań będą przedstawiane Zarządowi, który będzie podejmował decyzje co do zmian i podniesienia skuteczności zaplanowanych działań. W związku z tym w przypadku stwierdzenia problemów z realizacją planu,

każdorazowo będą podejmowane działania naprawcze, których zakres i forma będą uzależnione od wykrytych problemów w trakcie ewaluacji i/lub monitoringu. Za wdrażanie usprawnień odpowiedzialny jest pracownik zajmujący się działaniami komunikacyjnymi w LGD.

IX.5 Opis wniosków/opinii zebranych podczas działań komunikacyjnych, sposobu ich wykorzystania w procesie realizacji LSR

Lokalna Grupa Działania Powiatu Opatowskiego będzie podejmowała następujące działania z zakresu pozyskania informacji o funkcjonowaniu LGD i realizacji LSR):

1. Prowadzenie konsultacji społecznych, warsztatów oraz grupowego doradztwa
2. Prowadzenie badań społecznych z zastosowaniem kwestionariuszy ankiet, wywiadów FGI i IDI, w tym ankiet oceniających wybrane przedsięwzięcia funkcjonowania LGD i realizacji LSR (w tym podczas spotkań informacyjnych o zasadach realizacji LSR)
3. Prowadzenie punktu konsultacyjnego w biurze LGD
4. Możliwość kontaktu z pracownikami LGD bezpośrednio, telefonicznie, Internetowo
5. Organizację i uczestnictwo w imprezach wraz z punktem informacji LGD
6. Prowadzenie ankiet Internetowych
7. Prowadzenie monitoringu oraz ewaluacji zgodnie z opisanym schematem w Rozdziale XII

Pozyskiwane w ten sposób informacje będą poddawane analizie przez pracowników biura, Zarząd, a w określonych przypadkach (np. kiedy ocenie będą poddawane organy LGD i/lub pracownicy biura) ekspertów zewnętrznych, którzy będą przedstawiali wnioski wskazujące konieczność wprowadzenia zmian, aktualizacji. W przypadku wykrycia sytuacji problemowej lub niesatysfakcjonującej akceptacji społecznej któregoś z wymiarów działania LGD i/lub wdrażania LSR, Zarząd LGD po zapoznaniu się z przedstawioną analizą przygotowaną przez odpowiedni podmiot lub mieszkańców (jeśli będą miały miejsce skargi bezpośrednio) będzie podejmował kroki naprawcze zgodnie ze schematem zarządzania sytuacją kryzysową: a) Rozpoznanie problemu b) Rozpoznanie przyczyn problemu c) Wprowadzenie niezbędnych zmian/aktualizacji w celu rozwiązania przyczyn problemu zgodnie z regulaminami i statutem LGD d) Publikowanie informacji na temat prowadzonego postępowania m.in. na stronie Internetowej LGD.

IX.6 Całkowity budżet przewidziany na działania komunikacyjne

Całkowity planowany budżet przewidziany na koszty bieżące oraz animację wynosi w kolejnych latach:

- I. lata 2016-2018 - 380 000 (47 tys. animacja + promocja)
- II. II. lata 2019-2021 - 515 000 (58 tys. animacja + promocja)
- III. III. lata 2022-2023 - 230 000 (25 tys. animacja + promocja)

X. Zintegrowanie

X.1 Zintegrowanie poziome

Lokalna Grupa Działania Powiatu Opatowskiego planuje swoje cele w sposób spójny i kompleksowy. Poniżej zaprezentowane zostały warunki zintegrowania w ramach celów szczegółowych:

Cel szczegółowy: 1.1 Wzmocnienie kapitału ludzkiego mieszkańców obszaru LGD

Użyte metody: W ramach celu szczegółowego, zaplanowano przedsięwzięcie 1.1.1 Wsparcie przedsiębiorczości – doradztwo i szkolenia dla mieszkańców oraz 1.1.2 Utworzenie inkubatora przedsiębiorczości. W przypadku pierwszego przedsięwzięcia zakłada się prowadzenie szkoleń zarówno z zakresu szeroko rozumianej przedsiębiorczości, jak i prowadzenia firmy, a także szkoleń bardziej specjalistycznych, dotyczących konkretnych branż. W przypadku pierwszego rodzaju szkoleń nacisk położony będzie zarówno na rozwój przedsiębiorczych cech potencjalnych i obecnych przedsiębiorców, jak i motywację i porady z zakresu zarządzania kryzysem. W przypadku drugiego rodzaju szkoleń, podejmowane będą tematy z zakresu prawa, ekonomii, marketingu i reklamy, czyli podstawowych wymiarów prowadzenia działalności gospodarczej. Celem tego rodzaju szkoleń będzie wyposażenie potencjalnych i obecnych przedsiębiorców w wiedzę, a także umiejętności zarządzania firmą. W przypadku celowych szkoleń, wynikających z potrzeb danej branży, dopuszcza się możliwość przygotowania szkoleń specjalistycznych, np. z zakresu prawa pracy w branży budowlanej, transportowej, czy rolnictwie. Wybór zakresu tematycznego będzie odbywał się w ramach konsultacji z potencjalnymi uczestnikami operacji.

Drugie przedsięwzięcie ma na celu dostarczenie zarówno bazy lokalowej, jak i sprzętowej, a także zapewnienie doradztwa z zakresu prowadzenia działalności gospodarczej (prawo, ekonomia, marketing, reklama).

Zaangażowanie sektorów i partnerów: w ramach omawianego celu szczegółowego zaangażowane zostaną sektor społeczny i gospodarczy, a także mieszkańcy, którzy potencjalnie będą zainteresowani założeniem działalności gospodarczej. Rola współpracy wszystkich sektorów sprowadzać się będzie do opracowania i przeprowadzenia maksymalnie skutecznych i efektywnych (odpowiadających na potrzeby stron) szkoleń. Zakłada się również, że w ramach szkoleń, prowadzone zajęcia będą własnie przez przedstawicieli wszystkich sektorów. Celem takiego rozwiązania ma być maksymalna odpowiedź na potrzeby uczestników szkolenia, ale także aktorów rynku pracy.

Sekwencja interwencji: w pierwszej kolejności planuje się przeprowadzenie całościowo przedsięwzięcia szkoleniowego (1.1.1). Dzięki temu, beneficjenci będą w znaczącym stopniu przygotowani do efektywnego zarządzania własną firmą. Zostaną oni wyposażeni w wiedzę i umiejętności, które w dalszym etapie – realizacji przedsięwzięcia tworzenia „Kreatora Przedsiębiorczości” (1.1.2) – będą mogli z powodzeniem wykorzystywać. Jednocześnie, pomoc oferowana w ramach inkubatora będzie dotyczyła bardziej zaawansowanych problemów w ramach udzielanego doradztwa, natomiast w ramach udostępnienia bazy lokalowej, będzie realizowała inny zakres potrzeb, związany z infrastrukturą. Należy zatem uznać, że są to działania komplementarne.

Cel szczegółowy: 3.2 Poprawa oferty spędzania czasu wolnego

Użyte metody: W ramach celu szczegółowego zakłada się realizację operacji w ramach przedsięwzięcia 3.2.1 Opracowanie nowych ofert spędzania czasu wolnego oraz 3.2.2 Budowa lub modernizacja infrastruktury spędzania czasu wolnego. W ramach pierwszego z przedsięwzięcia zakłada się realizację innowacyjnych w znaczeniu przyjętym w LSR form dla mieszkańców, którzy do tej pory nie odnajdywali dla siebie atrakcyjnych zajęć i/lub chcą poszerzać swoje zainteresowania i możliwości spędzania czasu wolnego. Realizowane operacje będą zatem nastawione na tworzenie oferty, zróżnicowanie form prowadzenia zajęć, przedstawianie ciekawych zajęć, zainteresowań oraz ich rozwijanie. W przypadku drugiego przedsięwzięcia, realizowane będą natomiast operacje związane

z infrastrukturą, która będzie sprzyjała realizacji przedsięwzięcia 3.2.1. Przygotowanie infrastruktury

przyczyni się do zwiększenia wachlarza możliwości propozycji spędzania czasu wolnego i rozwijania zainteresowań.

Zaangażowanie sektorów i partnerów: w ramach realizacji celu szczegółowego zaangażowane będą sektory gospodarczy oraz społeczny. Przedstawiciele wszystkich sektorów będą dążyć do tego, aby stworzyć wieloaspektową i możliwie bogatą ofertę, dlatego w ramach prowadzenia naboru, przewidziane zostały spotkania trójsektorowe, na których wypracowane zostaną zintegrowane pomysły na realizację przedsięwzięcia.

Sekwencja interwencji: w pierwszej kolejności zakłada się realizację części zadań infrastrukturalnych. Dzięki temu zostanie zapewniona i rozwinięta infrastruktura, która będzie mogła służyć realizacji innowacyjnych pomysłów z przedsięwzięcia 3.2.1. Kolejna część operacji inwestycyjnych nastąpi natomiast po realizacji projektu grantowego (3.2.1). Zakłada się, że w ramach realizacji projektu tworzenia innowacyjnych form spędzania czasu wolnego mogą powstać nowe pomysły, jeszcze bardziej śmiałe i innowacyjne. W związku z tym zdecydowano się na podzielenie działań infrastrukturalnych na dwa etapy. Pierwszy, w którym zaspokojone zostaną pierwsze pomysły, oraz drugi, który będzie zakładał realizację operacji, które w części będą wynikały z zebranych doświadczeń i wiedzy po przeprowadzeniu przedsięwzięcia 3.2.1

W ramach realizacji LSR, zakłada się integrację następujących branż działalności gospodarczej zdiagnozowanych w rozdziale III, tj. rolnicza, handel, budownictwo, usługi, działalność produkcyjna. Poprzez preferencyjne traktowanie wspomnianych branż, możliwy będzie ich zintegrowany rozwój. Stymulowanie rozwoju działalności produkcyjnych i usługowych niewątpliwie wpłynie na rozwój budownictwa, natomiast próba rozwoju sektora handlowego może przyczynić się do podniesienia atrakcyjności działalności rolniczej. W związku z tym, integracja branż polegać będzie na pozytywnym wpływaniu rozwoju jednej z branż na pozostałe. Co ważne, lokalnie wypracowane pieniądze, będą mogły zostać wydane również lokalnie, co z makroekonomicznego punktu widzenia (obieg pieniądza) będzie stymulowało całą gospodarkę lokalną. Cel ogólny 1 ma przyczynić się do rozwoju gospodarczego obszaru LGD. Dzięki podejmowanym operacjom z zakresu tworzenia miejsc pracy, pobudzania przedsiębiorczości i szkoleń, na lokalnym rynku przybędzie osób, które realnie będą mogły wydawać pieniądze (w tym inwestować) na lokalnym rynku. W związku z tym, realizacja celu będzie impulsem do dalszego rozwoju zwłaszcza branży usługowej oraz handlowej. Warto zwrócić również uwagę na fakt, że rozwój handlu i usług może dodatnio wpłynąć także na rozwój działalności budowniczej, która zapewnia możliwość realizacji inwestycji infrastrukturalnych. Branża budownicza będzie dodatkowo stymulowana poprzez operacje przewidziane zarówno w celu ogólnym 2 jak i 3, gdzie przewidziano przedsięwzięcia infrastrukturalne. W związku z tym, realizacja operacji przyczyni się do rozwoju lokalnych przedsiębiorców poprzez dostarczenie im zleceń w ramach wdrażania LSR. Ważnym wymiarem integrującym branże rolniczą, handlową, usługową oraz produkcyjną jest turystyka, której rozwój został przewidziany w ramach celu ogólnego 2. W tym przypadku, przedsięwzięcia nastawione są zarówno na budowę i rozwój infrastruktury, a także promocję lokalnych zasobów, w tym lokalnych usług i produktów. Integracja będzie zatem następować poprzez wspólne podejmowanie starań na rzecz rozwoju atrakcyjności turystycznej regionu, a co za tym idzie wzroście liczby turystów. Dzięki pojawieniu się większej ilości turystów będzie mógł rozwijać się zarówno handel, usługi jak i branża produkcyjna. Jednym z kluczowych przedsięwzięć, aby do tego doszło, są jednak inwestycje infrastrukturalne. Planowe i zintegrowane działania na rzecz poprawy atrakcyjności turystycznej regionu dadzą efekt synergiczny, w postaci wartości dodanej jaką w tym przypadku jest oprócz poprawy sytuacji ekonomicznej obszaru, również zintegrowanie społeczeństwa. Zintegrowanie branżowe jest tutaj rozumiane poprzez współpracę wspomnianych branż przy wykorzystywaniu

lokalnych zasobów, tworzenie zintegrowanych ofert łączących producentów, usługodawców i handlarzy oraz wspólną promocję realizowaną w ramach przedsięwzięcia 2.2.1. Niewątpliwie dobrą płaszczyzną do podejmowania tego typu współpracy będzie inkubator przedsiębiorczości, którego jednym z zadań będzie integracja i próba sieciowania przedsiębiorców różnych branż.

Warto również dodać, że integracja LSR Powiatu Opatowskiego dotyczy również wykorzystania i rozwoju potencjału obszaru poprzez realizację poszczególnych celów. W tym aspekcie, niezwykle ważne są zarówno zdiagnozowany kapitał ludzki, walory przyrodnicze obszaru, jak i dziedzictwo kulturowe. Rozwój obszaru LGD Powiatu Opatowskiego został pomyślany w oparciu o czynniki endogenne. Tak również zostały zaprojektowane niektóre przedsięwzięcia (1.1.1, 3.1.1, 3.2.1) jak i kryteria oceny, które uwzględniają wykorzystanie lokalnych zasobów.

X.2 Zintegrowanie pionowe

Lokalna Strategia Rozwoju LGD Powiatu Opatowskiego jest zintegrowana z następującymi dokumentami strategicznymi:

1. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 1305/2013 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005, w zakresie priorytetów unijnych:
 - a. 6A ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy;
 - b. 6B wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich;
2. Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020, w zakresie:
 - a. Priorytet 1 Osoby młode na rynku pracy
 - b. Priorytet 2 Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji
3. Program Operacyjny Polska Wschodnia (2014-2020), w zakresie:
 - a. Oś priorytetowa 1 Przedsiębiorcza Polska Wschodnia
4. Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020, w zakresie:
 - a. Cel strategiczny 1 Koncentracja na poprawie infrastruktury regionalnej (cel operacyjny 1.2 – Poprawa infrastruktury społecznej i usług publicznych, czyli wzrost kapitału społecznego, wsparcie zatrudnienia i wyższa jakość życia w regionie)
 - b. Cel strategiczny 2 Koncentracja na kluczowych gałęziach i branżach dla rozwoju gospodarczego regionu
 - c. Cel strategiczny 3 Koncentracja na budowie kapitału ludzkiego i bazy dla innowacyjnej gospodarki (cel operacyjny 3.3 – Tworzenie sprzyjających warunków dla przedsiębiorczości, w tym przede wszystkim sektora MŚP, czyli dla podmiotów, które finalnie decydują o innowacyjności)
 - d. Cel strategiczny 4 Koncentracja na zwiększeniu roli ośrodków miejskich w stymulowaniu rozwoju gospodarczego regionu
 - e. Cel strategiczny 5 Koncentracja na rozwoju obszarów wiejskich (cel operacyjny 5.3 Rozwój funkcji pozarolniczych)
 - f. Cel strategiczny 6 Koncentracja na ekologicznych aspektach rozwoju regionu (cel operacyjny 6.4 Ochrona cennych zasobów przyrodniczych)
5. Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego 2014-2020 (wersja 5.0), w zakresie:
 - a. Oś priorytetowa 2 Konkurencyjna gospodarka
 - b. Oś priorytetowa 4 Dziedzictwo naturalne i kulturowe

- c. Oś priorytetowa 8 Rozwój edukacji i aktywne społeczeństwo
 - d. Oś priorytetowa 9 Włączenie społeczne i walka z ubóstwem
 - e. Oś priorytetowa 10 Otwarty rynek pracy
6. Strategia Rozwoju Powiatu Opatowskiego, w zakresie:
- a. Obszarów strategicznych działań, tj. I Przedsiębiorczość, III Środowisko społeczne, IV Turystyka, kultura, sport
 - b. Scenariuszy projektów wiodących w zakresie:
 - i. I Program Przeciwdziałania Bezrobociu
 - ii. II Program Wspierania Przedsiębiorczości
 - iii. III Program Rozwoju Turystyki i Agroturystyki
 - iv. IV Program Promocji Produktu Regionalnego
7. Strategie gminne, w zakresie:

Gmina	Założenia Strategii Gminnej
Opatów	<u>Strategia Rozwoju Gminy.</u> Cel strategiczny: Poprawa sytuacji finansowej mieszkańców gminy, Cel strategiczny: Promocja i reklama historycznego wizerunku miasta Opatowa, Cel strategiczny Uaktywnienie społeczności lokalnej w oparciu o szeroko rozumiane usługi turystyczne, Cel strategiczny: Promowanie i tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości w gminie, Cel strategiczny: Poprawienie standardów życia mieszkańców Opatowa
Ożarów	<u>Strategia Rozwoju Gminy.</u> Strategiczne programy działań realizacyjnych w zakresie przedsiębiorczości (cel operacyjny III), usług społecznych (cel operacyjny IV)
Tarłów	<u>Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Tarłów.</u> Priorytet 2 – Rozwój infrastruktury społecznej; Priorytet 3 – Przeciwdziałanie bezrobociu, łagodzenie jego skutków i aktywizacja zawodowa bezrobotnych; Priorytet 4 – Rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich
Wojciech owice	<u>Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wojciechowice, część B – kierunki zagospodarowania przestrzennego.</u> Rozdział 2.2 Kierunki zmian w strukturze przestrzennej: pkt. 3 ochrona walorów kulturowych (w oparciu <u>Gminny Program Ochrony Zabytków</u>) pkt. 6 poprawa rynku pracy i usług, pkt.7 budowa i rozbudowa bazy sportowo-rekreacyjnej
Sadowie	<u>Strategia rozwoju gminy Sadowie.</u> Cel strategiczny 1. Tworzenie atmosfery współpracy na rzecz rozwoju gminy, Cel strategiczny 3. Promocja gminy, Cel strategiczny 7 Rozwój turystyki i agroturystyki, Cel strategiczny 9 Rozwój przedsiębiorczości

XI. Monitoring i ewaluacja

Celem prowadzonych badań i analiz będzie zebranie informacji na temat finansowego, rzeczowego oraz społecznego wymiaru działania LGD i wdrażania LSR pod kątem podstawowych kryteriów ewaluacyjnych pracy Stowarzyszenia. Dodatkowo, przyjęte procedury mają na celu ocenę zintegrowania oraz innowacyjności realizowanych operacji. W związku z tak postawionym celem ogólnym prowadzenia badań ewaluacyjnych i monitoringu, analizy będą prowadzone przy udziale: pracowników LGD, członków organów LGD, ekspertów zewnętrznych w dziedzinie prowadzenia ewaluacji i monitoringu, a także przedstawicieli trzech sektorów partnerstwa LGD i samych mieszkańców obszaru LGD.

Schemat realizacji ewaluacji i monitoringu został wypracowany przy udziale społeczności lokalnej. Dzięki prowadzonym wieloetapowym konsultacjom dostosowano formy komunikacji oraz stopień zaangażowania mieszkańców do ich preferencji.

Realizacja badań ewaluacyjnych odbywać się będzie z zastosowaniem podstawowych kryteriów ewaluacji, którymi są:

1. Trafność (ang. relevance). Kryterium to pozwala ocenić w jakim stopniu cele programu odpowiadają potrzebom i priorytetom danego sektora lub regionu.
2. Efektywność (ang. efficiency). Kryterium efektywności pozwala ocenić tzw. „ekonomiczność” danego projektu / programu, czyli stosunek poniesionych nakładów (zasobów finansowych, ludzkich, poświęcony czas) do uzyskanych produktów, rezultatów oraz oddziaływania
3. Skuteczność (ang. effectiveness). Kryterium skuteczności pozwala ocenić, do jakiego stopnia cele projektu/programu zdefiniowane na etapie programowania zostały osiągnięte.
4. Użyteczność (ang. utility). Kryterium to pozwala ocenić, do jakiego stopnia oddziaływanie projektu/programu odpowiada potrzebom grupy docelowej.
5. Trwałość (ang. sustainability). Kryterium trwałości pozwala ocenić czy uprzednio zaplanowane pozytywne efekty projektu/programu będą nadal widoczne po zakończeniu jego realizacji.
6. Spójność (ang. integrity). Kryterium będzie określać poziom spójności LSR z innymi dokumentami programowymi i strategiami obejmującymi obszar realizacji LSR.

Prace bieżącego zbierania i kontrolowania danych będą wykonywane przez pracowników oraz odpowiednie organy na bieżąco, co powoduje, że w przypadku wykrycia nieprawidłowości i/lub niskiej oceny któregoś z przyjętych kryteriów, możliwe będzie szybkie reagowanie i wprowadzenie niezbędnych zmian w organizacji LGD i/lub wdrażaniu LSR. W ramach bieżącego zbierania danych LGD będzie posługiwało się ankietami dla beneficjentów, listami obecności i rejestrami działań tworzonych na odpowiednich formularzach.

Uzyskane wnioski z prowadzonych badań i analiz z zakresu monitorowania i ewaluacji funkcjonowania LGD i wdrażania LSR będą przedmiotem dyskusji na spotkaniach Zarządu. Celem spotkań będzie ustalenie, które i w jaki sposób, wnioski płynące z dokonanych analiz należy zaimplementować w pracy Stowarzyszenia i/lub we wdrażaniu LSR.

Każdorazowa planowana do wprowadzenia zmiana terminu czy zakresu monitoringu lub ewaluacji uzasadniana będzie przed Samorządem Województwa Świętokrzyskiego oraz wymagała będzie jego akceptacji.

Szczegółowa procedura monitoringu i ewaluacji została zawarta w załączniku nr 2 do LSR.

XII. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Lokalna Grupa Działania Powiatu Opatowskiego złożyła Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach wniosek L.dz.48/2015 z dnia 16.11.2015r. w sprawie braku konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność. RDOŚ pismem z dnia 30.11.2015r. WPN-II.510.2030.2015.MK, po przeanalizowaniu przedstawionych w złożonym wniosku materiałów, na podstawie art. 47 i art. 57 ustawy z dnia 3 października 2008r. (Dz. U. z 2013 r. poz. 1235, ze zm.), uzgodnił brak konieczności przeprowadzania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu LSR, co jest równoznaczne z brakiem konieczności opracowania prognozy oddziaływania na środowisko.

Analiza przedłożonej dokumentacji do RDOŚ wskazuje, że projekt Strategii nie wyznacza ram dla realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko wymienionych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U. Nr 213, poz. 1397, ze zm.), jak również realizacja jego postanowień nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko. Ponadto, RDOŚ przyjmuje przedstawione w złożonym przez LGD wniosku uzasadnienie mówiące, że dokument strategiczny charakteryzuje się dużym stopniem ogólności, określa cele i kierunki rozwoju, nie przesądza jednak o lokalizacji poszczególnych operacji i nie precyzuje konkretnych rozwiązań technicznych stosowanych przy ich realizacji.

Odnosząc się do projektów infrastrukturalnych, w decyzji RDOŚ wskazano, że mimo możliwych krótkotrwałych, odwracalnych oddziaływań negatywnych oddziaływań (jak np. hałas przy prowadzonych pracach), działania będą raczej pozytywnie oddziaływać na środowisko.

W piśmie wskazano również, że dla niektórych form ochrony przyrody występujących na terenie obszaru LGD należy stosować obowiązujące regulacje wynikające z ustawy o ochronie przyrody oraz aktów ustanawiających poszczególne formy. Należą do nich: Jeleniowski Obszar Chronionego Krajobrazu, obszary Natura 2000 mające znaczenia dla Wspólnoty: Przełom Wisły w Małopolsce PLH260045 oraz Ostoja Żyznów PLH260036, specjalny obszar chroniony ptaków Małopolski Przełom Wisły PLB140006, stanowisko dokumentacyjne „Zespół utworów geologicznych” oraz pomniki przyrody.

Zwrócono również uwagę, że realizowane w ramach LSR inwestycje powinny być poprzedzone szczegółowym rozpoznaniem uwarunkowań lokalnych w zakresie spełnienia wymogów ochrony środowiska i ochrony przyrody, biorąc pod uwagę ustanowione na tym terenie obszary i obiekty chronione, a w uzasadnionych przypadkach może być konieczne uzyskanie zezwolenia, o którym mowa w art. 56 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.

Wykaz wykorzystanej literatury

1. Dokumenty strategiczne na poziomie gmin, powiatu, województwa
2. Rozporządzenia i Ustawy z zakresu RLKS i PROW 2014-2020
3. Lokalna Strategia Rozwoju Powiatu Opatowskiego 2007-2013
4. Poradnik dla LGD w zakresie opracowania LSR 2014-2020
5. Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020
6. Program Operacyjny Polska Wschodnia (2014-2020),
7. Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego 2014-2020 (wersja 5.0)

Załącznik nr 1 – Procedura aktualizacji LSR

Cel procedury: Celem procedury jest sformalizowanie procesu dokonywania zmian w Lokalnej Strategii Rozwoju w sposób zapewniający udział przedstawicieli sektora społecznego, gospodarczego, publicznego oraz mieszkańców obszaru LGD Powiatu Opatowskiego.

Zakres procedury: Procedura obejmuje czynności związane ze zgłaszaniem, analizowaniem i przyjmowaniem przez Zarząd zmian w zapisach Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Powiatu Opatowskiego na lata 2014-2020.

Założenia ogólne:

- Proces aktualizacji LSR odbywa się z jak najszerszym udziałem przedstawicieli sektora społecznego, gospodarczego, publicznego oraz mieszkańców obszaru LGD.
- Wszystkie działania LGD dotyczące wdrażania LSR są jawne
- LGD monitoruje na bieżąco wdrażanie LSR
- Aktualizacja LSR nie powinna być dokonywana częściej niż raz w roku na Posiedzeniu Zarządu Stowarzyszenia, ale dopuszcza się nadzwyczajne okoliczności wprowadzania dodatkowych korekt
- Działania logistyczne zapewnia Biuro LGD

Procedura:

1. Wnioski w sprawie zapisów zmian w LSR mogą zgłaszać:
 - członkowie LGD;
 - organy Stowarzyszenia;
 - wszyscy mieszkańcy obszaru.
2. Zgłaszanie wniosków jest sformalizowane i następuje na formularzu udostępnionym na stronie internetowej LGD oraz w Biurze. Wzór formularza stanowi załącznik do niniejszej procedury.
3. Analiza zgłaszanych do LGD potrzeb zmian oraz analiza otoczenia prawnego związanego z funkcjonowaniem LGD dokonywana jest przez pracowników Biura oraz Zarząd Stowarzyszenia.
4. Zarząd może dodatkowo podjąć decyzję o zleceniu ekspertom zewnętrznym analizy związanej z koniecznością aktualizacji dokumentów Stowarzyszenia.
5. Dyrektor Biura przygotowuje projekty uchwał dotyczące zmian w zapisach LSR Zarządowi Stowarzyszenia.
6. Aktualizacja LSR dokonywana jest uchwałą Zarządu Stowarzyszenia.

Załącznik do procedury aktualizacji LSR:

Formularz proponowanych zmian do zapisów LSR Lokalnej Grupy Działania Powiatu Opatowskiego

FORMULARZ ZMIAN LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU LGD POWIATU OPATOWSKIEGO	
Obecny zapis:	Proponowany zapis/zmiany:
Cel dokonania zmian zapisu/ ów, przewidywane efekty tych zmian:	
Uwagi dodatkowe:	
Autor Formularza	
Adres/telefon/mail	
Czy jest Pan/Pani członkiem LGD	☐ TAK ☐ NIE
Czy życzy sobie Pan/Pani otrzymywać regularne informacje od LGD?	☐ TAK ☐ NIE
Czy chciałby Pan/Pani włączyć się w działania LGD?	☐ TAK ☐ NIE

	<p>.....</p> <p>podpis</p>
--	----------------------------

Załącznik nr 2 – Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu

Procedura monitoringu

Zadania związane z prowadzeniem monitoringu będą realizowane przez pracowników biura LGD. W poniższej tabeli szczegółowo rozpisano aspekty funkcjonowania i realizacji LSR, które będą podlegać analizie i ocenie.

Elementy podlegające monitorowaniu	Badane aspekty	Źródła danych
Funkcjonowanie LGD i animacja	<ul style="list-style-type: none"> • Realizacja szkoleń dla pracowników LGD • Realizacja szkoleń dla organów LGD • Efektywność doradztwa w biurze LGD • Liczba porad i charakter doradztwa świadczonego w biurze LGD, • Ocena świadczonego doradztwa • Częstotliwość i regularność spotkań organów LGD, • Frekwencja na spotkaniach organów LGD 	<ul style="list-style-type: none"> • Dane własne LGD • Badania ankietowe: <ul style="list-style-type: none"> ○ osoby korzystające z doradztwa, ○ osoby uczestniczące w spotkaniach szkoleniach, imprezach organizowanych przez LGD
Realizacja planu działania	<ul style="list-style-type: none"> • Przestrzeganie przyjętych procedur 	<ul style="list-style-type: none"> • Dane własne LGD
Realizacja LSR	<ul style="list-style-type: none"> • Stopień osiągnięcia założonych wartości wskaźników (rezultatów i produktów) • Realizacja działań skierowanych do grupy defarowyzowanej • Ocena skuteczności stosowanych kryteriów wyboru • Stopień wykorzystania funduszy • Wysokość zakontraktowanych środków 	<ul style="list-style-type: none"> • Dane własne LGD • Ankieta monitorująca dla beneficjentów i grantobiorców • Dane zebrane z prowadzonych konkursów
Realizacja planu komunikacyjnego	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba i charakter działań promocyjnych podjętych przez LGD, • Postępy w realizacji planu komunikacji • Liczba i charakter uczestnictwa w działaniach zewnętrznych wobec LGD (w tym wydarzeniach lokalnych i ponadlokalnych) • Realizacja wskaźników planu komunikacyjnego • Efektywność działań komunikacyjnych • Stopień rozpoznawalności LGD wśród mieszkańców obszaru 	<ul style="list-style-type: none"> • Dane własne LGD • Statystyki stron internetowych i kanałów w mediach społecznościowych oraz statystyki innych wykorzystywanych w planie komunikacyjnym narzędzi komunikacyjnych (np. ulotki, gazety, radio) • Badania ankietowe osób uczestniczących w spotkaniach, szkoleniach, imprezach organizowanych przez LGD

Charakterystyka źródeł danych oraz sposobów pomiaru i oceny danych:

- Dane własne LGD – dane gromadzone w toku normalnej działalności LGD, w szczególności w ramach obowiązkowej sprawozdawczości realizowanej przez Stowarzyszenie. Dane własne obejmują:
 - Wskaźniki planu komunikacji
 - Dane ilościowe dotyczące doradztwa w biurze
 - Dane gromadzone w trakcie naborów (m.in. terminy naborów, ilość złożonych wniosków, środki finansowe przypisane do naborów)
 - Wskaźniki LSR i PROW
 - Realizację budżetu LSR
 - Dane dotyczące pracy organów LGD
 - Informacje o szkoleniach dla pracowników i członków organów LGD.
- Badania własne:
 - Ankieta monitorująca dla beneficjentów i grantobiorców – badanie pozwoli na zbieranie istotnych informacji dotyczących postępu rzeczowo-finansowego. Pozwoli także pogłębić informacje uzyskane z wniosków o dofinansowanie operacji, m.in. pozwoli na dezagregację obowiązkowych wskaźników PROW. Ankieta będzie wypełniana przez beneficjentów i grantobiorców raz, w roku, w którym rozliczyli oni operację.
 - Badania ankietowe osób korzystających z doradztwa – badanie realizowane na bieżąco, w których jednostką analizy będą udzielone porady. O wypełnienie ankiety będą proszone osoby korzystające z doradztwa w biurze LGD. Anonimowe ankiety wrzucane będą do pojemnika umieszczonego przy wejściu do biura LGD.
 - Badania ankietowe uczestników spotkań informacyjno-konsultacyjnych lub szkoleń organizowanych przez LGD – realizowane w czasie każdego tego typu wydarzenia zorganizowanego przez LGD.

Dane zgromadzone za pomocą wymienionych powyżej technik będą poddawane okresowej analizie przez pracowników biura LGD w przypadku ewaluacji on-going lub przekazywane przez pracownika LGD wyspecjalizowanemu zewnętrznemu podmiotowi w przypadku ewaluacji mid-term i ex-post, który będzie na potrzeby LGD opracowywał stosowny raport. Dane będą przygotowywane i przekazywane według wytycznych sformułowanych przez ten podmiot zewnętrzny. Ponadto wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny, na bazie zebranych i przeanalizowanych przez pracowników biura LGD danych, będzie przygotowywał w formie prezentacji coroczny raport z monitoringu. Zostanie on wykorzystany do realizacji warsztatów refleksyjnych w ramach ewaluacji wewnętrznej (patrz „Procedura ewaluacji”).

Jeśli chodzi o czas dokonania pomiaru, to jest on niemożliwy do sprecyzowania w przypadku danych, które będą rejestrowane na bieżąco (np. w przypadku danych dotyczących doradztwa w biurze LGD). Wiele zaplanowanych źródeł danych sama w sobie zawiera wskazanie momentu rejestracji danych, np. ankiety dotyczące spotkań informacyjno-konsultacyjnych, szkoleń lub imprez organizowanych przez LGD powinny być realizowane na ich zakończenie (ankiety będą wypełniane w czasie wszystkich spotkań organizowanych przez LGD).

Ankiety monitorujące będą realizowane do końca roku, w którym rozliczona została operacja zgodnie z wytycznymi zamieszczonymi powyżej.

Raport z monitoringu dotyczący ostatniego zakońzonego roku kalendarzowego będzie przygotowany w terminie do 20 stycznia następnego roku w każdym roku realizacji LSR. LGD będzie przekazywać

zewnętrznemu wykonawcy raportu dane zebrane w ramach monitoringu w minionym roku kalendarzowym w terminie do 5 stycznia kolejnego roku kalendarzowego.

Procedura ewaluacji

Procedura ewaluacji zakłada realizację kilku działań w różnych momentach wdrażania LSR:

1. ewaluacja ex-ante
2. corocznej ewaluacji wewnętrznej (on-going),
3. śródkresowej ewaluacji mid-term,
4. końcowej ewaluacji zewnętrznej (ex-post).

Coroczna ewaluacja wewnętrzna prowadzona będzie w ramach warsztatów refleksyjnych w ramach ewaluacji on-going. Sposób i termin ich realizacji będzie zgodny z Wytocznymi Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi nr 5/3/2017 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczności w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 z dnia 18 sierpnia 2017 r. W czasie spotkań wykorzystany zostanie raport z monitoringu przygotowanych w formie prezentacji przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny.

Badania ewaluacyjne w ramach ewaluacji mid-term i ewaluacji zewnętrznej pozwolą na ocenę funkcjonowania LGD i realizacji LSR z uwzględnieniem kryteriów ewaluacyjnych. Przyjęte kryteria ewaluacyjne zdefiniowane zostały w sposób następujący:

- **Trafność:** stopień, w jakim przyjęte cele, przedsięwzięcia i sposób funkcjonowania LGD odpowiadają zidentyfikowanym problemom w obszarze objętym realizacją LSR i realnym potrzebom odbiorców działań
- **Spójność:** stopień spójności LSR z innymi dokumentami programowymi i strategiami obejmującymi obszar realizacji LSR
- **Efektywność:** stosunek poniesionych nakładów (zasobów finansowych, ludzkich, czasu) do uzyskanych wyników i rezultatów
- **Skuteczność:** stopień osiągnięcia zdefiniowanych celów i przedsięwzięć
- **Użyteczność:** stopień zaspokojenia potrzeb odbiorców działań w wyniku osiągnięcia rezultatów operacji
- **Trwałość:** ocena możliwości i stopnia utrzymania się efektów i wpływu działań po zakończeniu ich realizacji.

W poniższej tabeli zaprezentowano sposób operacjonalizacji kryteriów ewaluacyjnych, tzn. sposób w jaki znajdują one odzwierciedlenie w konkretnych pytaniach badawczych. Pytanie te wskazują na obszary funkcjonowania LGD oraz realizacji LSR, które będą podlegać ewaluacji ex ante, mid-term oraz ex-post (zewnętrznej). Pytania badawcze i obszary badania są również powiązane z zaplanowanymi technikami badawczymi, które zostaną scharakteryzowane pod tabelą.

Ewaluacja i podmiot wykonujący	Kryteria ewaluacyjne i główne pytania badawcze
Ewaluacja ex-ante – pracownicy i zarząd LGD (ocena własna)	<p>Trafność</p> <p>Jakie idee przyświecały wyborowi celów? Czy przyjęte założenia były poparte rzetelną diagnozą?</p> <p>W jakim stopniu uwzględniono głos społeczności lokalnej przy wyborze celów?</p> <p>Ocena powiązania celów LSR z celami szczegółowymi PROW.</p>

	<p>Ocena przyjętych rozwiązań w zakresie funkcjonowania LGD, w tym świadczonego doradztwa i aktywizacji społeczności, pod względem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • jego zgodności z zasadami realizacji RLKS • oczekiwań mieszkańców obszaru LGD. <p>Spójność Ocena spójności LSR i planowanych działań z innymi strategiami i programami obejmującymi obszar realizacji LSR</p>
<p>Ewaluacja mid-term – hybrydowa, realizowana we współpracy z zewnętrznymi ekspertami</p>	<p>Trafność Czy w społeczności nie zaszły jakieś istotne zmiany, które mają wpływ na obniżenie poziomu trafności LSR?</p> <p>Efektywność Czy osiągnięte efekty rzeczywiście były wynikiem realizacji przedsięwzięć w ramach wdrażania LSR? Określenie stopnia prawdopodobieństwa, że obserwowane rezultaty mogłyby pojawić się pomimo braku interwencji. Jaki jest stosunek poniesionych nakładów w stosunku do uzyskanych rezultatów.</p> <p>Skuteczność Jaki jest poziom realizacji wskaźników produktu i rezultatu? Ocena stopnia realizacji harmonogramu i budżetu wdrażania LSR.</p> <p>Użyteczność W jakim stopniu potrzeby beneficjentów zostały zaspokojone dzięki realizacji operacji? Jakie są nieplanowane efekty wdrażania LSR?</p> <p>Spójność Czy realizowane działania uzupełniają się z innymi programami obejmującymi obszar LGD?</p> <p>Trwałość Czy realizowane operacje mają potencjał wywołania trwałych zmian?</p>
<p>Ewaluacja ex-post – zewnętrzna (realizowana przez wyspecjalizowany podmiot we współpracy z LGD)</p>	<p>Efektywność, skuteczność, użyteczność (pytania badawcze dla kryteriów – jak powyżej).</p> <p>Spójność Czy działania realizowane w toku wdrażania LSR uzupełniały się z innymi programami obejmującymi obszar LGD? W jakim stopniu działania realizowane w toku wdrażania LSR uzupełniały się wzajemnie?</p> <p>Trwałość Czy zrealizowane operacje wywołały trwałe zmiany w lokalnej społeczności?</p>

W czasie ewaluacji ex-ante, mid-term, on-going oraz ex-post zastosowane zostaną następujące techniki badawcze:

- Analiza danych zastanych (ewaluacja ex-ante, mid-term, ex-post) – analiza dokumentacji wytworzonej przez biuro i organy LGD. Analiza ogólnodostępnych danych statystycznych (np. Bank Danych Lokalnych). Analiza dostępnych publikacji i raportów z badań dotyczących obszaru LGD. Bardzo istotnym źródłem danych zastanych będą raporty z monitoringu oraz sprawozdania z warsztatów refleksyjnych. Analiza danych zastanych zostanie w szczególności wykorzystana do określenia trafności prowadzonej interwencji. Wyniki analizy danych

zastanych będą ponadto stanowić punkt wyjścia do zbierania danych przy pomocy pozostałych technik badawczych. Analiza dokumentacji w największym stopniu zostanie jednak wykorzystana w badaniu **trafności i spójności** procesu wdrażania LSR. Analiza w opisywanym tu zakresie w ramach ewaluacji zewnętrznej oraz ewaluacji mid-term przeprowadzona zostanie przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny. LGD zobowiązane jest do przekazania jego przedstawicielom danych, informacji oraz materiałów niezbędnych do wykonania tego zadania badawczego.

- Wywiady eksperckie (ewaluacja ex-ante, mid-term, ex-post)) – wywiady (indywidualne i grupowe) z przedstawicielami biura LGD oraz organów LGD. Wywiady eksperckie będą odgrywać znaczącą rolę dla badania **spójności** procesu wdrażania LSR, jak również określenie jego **trafności i skuteczności**.
- Badanie ankietowe mieszkańców obszaru LGD (mid-term, ex-post) – badanie ilościowe przeprowadzone na losowo dobranej próbie lub za pośrednictwem badań online. Ankiety przeprowadzone zostaną przez pracowników LGD, z wykorzystaniem techniki PAPI lub elektronicznie z wykorzystaniem techniki CAWI. Badanie ankietowe zostanie przeprowadzone 2-krotnie: w ramach ewaluacji mid-term i ex-post. Kwestionariusze ankiety dostarczone zostaną przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny, który będzie merytorycznie odpowiedzialny za przeprowadzenie badań ewaluacyjnych. Badania ankietowe pozwolą na uspołecznienie procesu ewaluacji i włączenie mieszkańców w proces oceny funkcjonowania LGD. Wyniki ankiet będą istotne przede wszystkim dla oceny **trafności, skuteczności** oraz **użyteczności** procesu wdrażania LSR oraz **trwałości** uzyskanych efektów.
- Badanie ankietowe osób korzystających z doradztwa (ewaluacja mid-term, ex-post) – służyć będzie do **badania poziomu efektywności doradztwa**. Prowadzone będzie w ramach monitoringu, a zebrane dane będą zbierane w corocznych raportach z monitoringu i poddawane ocenie w czasie warsztatów refleksyjnych. Dane te zostaną poddane dodatkowej zbiorczej analizie w czasie ewaluacji mid-term i ex-post.
- Badanie ankietowe wśród wnioskodawców (ewaluacja ex-post) – badanie ilościowe przeprowadzone za pomocą formularza internetowego (CAWI) lub z wykorzystaniem techniki CATI (telefonicznie). Do jego udostępnienia wykorzystana zostanie baza kontaktów zgromadzonych przez LGD w ramach wdrażania LSR. Ankieta będzie wypełniana przez wnioskodawców. Badanie to pozwoli na analizę **efektywności** interwencji podjętych w ramach wdrażania LSR oraz będzie uzupełnieniem danych gromadzonych przy pomocy ankiet wypełnianych przez osoby korzystające z doradztwa w biurze LGD oraz ankiet monitorujących dla beneficjentów. W przypadku realizacji badań CAWI, ankieta internetowa opracowana zostanie przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny odpowiedzialny za realizację ewaluacji ex-post.
- Warsztaty refleksyjne realizowane w ramach ewaluacji on-going. W ich czasie uczestnicy będą mogli uzyskać informacje na temat działalności LGD i postępów we wdrażaniu LSR. Uczestnicy będą brali udział w ocenie danych zebranych w ramach monitoringu. Istotnym celem spotkań będzie też pozyskiwanie informacji zwrotnych od uczestników.

	Źródła danych i techniki ich pozyskania	Termin realizacji	Efekt realizacji
Ex-ante	Lokalna Strategia Rozwoju (analiza szczegółowych rozwiązań przyjętych w dokumencie strategicznym) Dokumentacja wytworzona w czasie konsultacji na etapie powstawania LSR Ogólnodostępne dane statystyczne Raporty, publikacje, dokumenty strategiczne dotyczące obszaru objętego LSR	Ostatni kwartał 2016	Kompleksowa ocena procesu powstawania Lokalnej Strategii Rozwoju oraz zapisów dokumentu strategicznego. Oszacowanie wszystkich możliwych efektów wdrażania LSR
Mid-term	Analiza danych zastanych Wywiady eksperckie Badanie ankietowe na losowo dobranej próbie mieszkańców obszaru LGD (realizowane przez biuro LGD za pomocą ankiety dostarczonej przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny)	2019	Włączenie mieszkańców w proces ewaluacji LSR. Kompleksowa ocena dokumentu strategicznego. Opisanie i ocena zmian w społeczności lokalnej osiągniętych dzięki wdrażaniu LSR. Identyfikacja ewentualnych istotnych zmian w społeczności lokalnej rodzących potrzebę zmian zapisów LSR. Sformułowanie rekomendacji dotyczących funkcjonowania LGD oraz dalszych działań związanych z wdrażaniem LSR. Sformułowanie rekomendacji odnośnie ewentualnych zmian zapisów LSR, regulaminów lub procedur stosowanych w LGD.
Ex-post	Analiza danych zastanych Wywiady eksperckie Badanie ankietowe na losowo dobranej próbie mieszkańców obszaru LGD (realizowane przez biuro LGD za pomocą ankiety dostarczonej przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny) Badanie ankietowe wnioskodawców	Po roku 2020	Włączenie mieszkańców w proces ewaluacji LSR. Kompleksowa ocena dokumentu strategicznego. Ocena wszystkich aspektów funkcjonowania LGD oraz działań podjętych w ramach aktywizacji. Opisanie i ocena zmian w społeczności lokalnej osiągniętych dzięki wdrażaniu LSR. Sformułowanie rekomendacji dotyczących przyszłego sposobu funkcjonowania LGD.

Ewaluacja on-going	Warsztaty refleksyjne za każdy rok realizowane na początku kolejnego roku kalendarzowego na podstawie zbieranych na bieżąco danych opracowanych w formie prezentacji pracownika biura lub podmiot zewnętrzny	Do końca lutego każdego roku wdrażania LSR	Włączenie mieszkańców w proces ewaluacji LSR. Ocena wdrażania dokumentu strategicznego. Ocena aspektów funkcjonowania LGD oraz działań podjętych w ramach aktywizacji. Opisanie i ocena zmian w społeczności lokalnej osiągniętych dzięki wdrażaniu LSR. Sformułowanie rekomendacji dotyczących przyszłego sposobu funkcjonowania LGD.
--------------------	--	--	--

Załącznik nr 3 – Plan działania

Cel ogólny nr 1 Społeczność terenu LGD rozwijające się ekonomicznie	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2024			Razem 2016-2024		Program	Poddziałanie/zakres Programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (EUR)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (EUR)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (EUR)	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie (EUR)		
Cel szczegółowy 1.1 Wzmocnienie kapitału ludzkiego mieszkańców obszaru LGD													PROW	
Przedsięwzięcie 1.1.1	Liczba przeprowadzonych szkoleń i spotkań doradczych	5 szt.	100	9 890,94	0 szt.	100	0	0 szt.	100	0	5 szt.	9 890,94	PROW	Realizacja LSR
Przedsięwzięcie 1.1.2	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej	0 szt.	0	0	1 szt.	100	23 750	0 szt.	100	0	1 szt.	23 750	PROW	Projekt współpracy
	Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	0 szt.	0	0	20 szt.	100	0	0 szt.	100	0	20 szt.	0		
Razem cel szczegółowy 1.1				9 890,94			23 750			0		33 640,94		
Cel szczegółowy 1.2 Tworzenie i utrzymanie miejsc pracy													PROW	
Przedsięwzięcie 1.2.1	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	15 szt.	68	351 410,27	2 szt.	77	68 552,18	5 szt.	100	142 283,47	22 szt.	562 245,92	PROW	Realizacja LSR
Przedsięwzięcie 1.2.2	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	8 szt.	80	337 418,75	2 szt.	100	119 569,71	0 szt.	100	0	10 szt.	456 988,46	PROW	Realizacja LSR
Przedsięwzięcie 1.2.3	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	15 szt.	56	8 750	12 szt.	100	7 500	0 szt.	100	0	27 szt.	16 250	PROW	Animacja
Razem cel szczegółowy 1.2				697 579,02			195 621,89			142 283,47		1 035 484,38		

Razem cel ogólny 1		707 469,96			219 371,89			142 283,47			1 069 125,32			
Cel ogólny nr 2 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2024			Razem 2016-2024		Program	Poddziałanie/zakres Programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (EUR)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (EUR)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (EUR)	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie (EUR)	PROW	Realizacja LSR
Cel szczegółowy 2.1 Poprawa infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej obszaru LGD												PROW		
Przedsięwzięcie 2.1.1	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej	1 szt.	100	22 500	0 szt.	100	0	0 szt.	100	0	1 szt.	22 500	PROW	Projekt współpracy
	Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	8 szt.	100	0	0 szt.	100	0	0 szt.	100	0	8 szt.	0		
Razem cel szczegółowy 2.1		22 500			0			0			22 500			
Cel szczegółowy 2.2 Opracowanie narzędzi i promocja obszaru LGD												PROW		
Przedsięwzięcie 2.2.1	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej	1 szt.	100	10 000	0 szt.	100	0	0 szt.	100	0	1 szt.	10 000	PROW	Projekt współpracy
	Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	6 szt.	100	0	0 szt.	100	0	0 szt.	100	0	6 szt.	0		
Razem cel szczegółowy 2.2		10 000			0			0			10 000			
Razem cel ogólny 2		32 500			0			0			32 500			
Cel ogólny nr 3 Społeczeństwo obszaru LGD aktywne i zintegrowane	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2024			Razem 2016-2024		Program	Poddziałanie/zakres Programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (EUR)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (EUR)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (EUR)	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie (EUR)		Realizacja LSR

Cel szczegółowy 3.1 Integracja społeczna mieszkańców													PROW	
Przedsięwzięcie 3.1.1	Liczba zrealizowanych imprez	15 szt.	100	23 038,73	0 szt.	100	0	0 szt.	100	0	15 szt.	23 038,73	PROW	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 3.1				23 038,73			0			0		23 038,73		
Cel szczegółowy 3.2 Poprawa oferty spędzania czasu wolnego													PROW	
Przedsięwzięcie 3.2.1	Liczba nowoutworzonych ofert spędzania czasu wolnego	15 szt.	100	34 967,78	0 szt.	100	0	0 szt.	100	0	15 szt.	34 967,78	PROW	Realizacja LSR
Przedsięwzięcie 3.2.2	Liczba nowych lub zmodernizowanych ogólnodostępnych i niekomercyjnych obiektów infrastruktury spędzania czasu wolnego	11 szt.	55	192 574,87	2 szt.	65	75 743,30	7 szt.	100	219 050,00	20 szt.	487 368,17	PROW	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 3.2				227 542,65			75 743,30			219 050,00		522 335,95		
Razem cel ogólny 3				250 581,38			75 743,30			219 050,00		545 374,68		
Razem LSR (poddziałanie 19.2 i 19.3 i animacja)				990 551,34			295 115,19			361 333,47		1 647 000,00		
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach podziałania Realizacja LSR PROW													% budżetu podziałania Realizacja LSR	
											1 019 234,38	64,73%		

Załącznik nr 4 – Budżet LGD Powiatu Opatowskiego

Wsparcie finansowe w ramach poszczególnych działań LGD (w EUR)

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe				
	PROW	RPO		PO RYBY	RAZEM EFSI
		EFS	EFRR		
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. B rozporządzenia nr 1303/2013)	1 574 500	-	-	-	1 574 500
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. C rozporządzenia nr 1303/2013)	56 250	-	-	-	56 250
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. D rozporządzenia nr 1303/2013)	305 440	-	-	-	305 440
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. E rozporządzenia)	16 250	-	-	-	16 250

nr 1303/2013)					
Razem	1 952 440	-	-	-	1 952 440

Tabela – Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014-2020

	Wkład EFRROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	1 001 854,35	572 645,65	0	1 574 500
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	0	0	0	0
Razem	1 001 854,35	572 645,65	0	1 574 500

Załącznik nr 5 – Plan komunikacji

Termin	Cel komunikacji	Działania komunikacyjne	Adresaci działań komunikacyjnych	Środki przekazu	Wskaźniki realizacji działań komunikacyjnych	Wskaźniki liczbowe	Planowane efekty działań komunikacyjnych
Druga połowa 2016	Informowanie o rozpoczęciu realizacji LSR, planowanych działaniach	Bieżące publikacje informacji Doradztwo	Osoby defaworyzowane Przedsiębiorcy oraz osoby chcące założyć	Komunikacja bezpośrednia Komunikacja za pośrednictwem strony Internetowej LGD	Liczba opublikowanych komunikatów informacyjnych na stronach internetowych LGD i partnerów nt. stanu realizacji LSR oraz działalności LGD	4	Poinformowanie społeczności lokalnej o rozpoczęciu realizacji LSR oraz działalności LGD Wzrost wiedzy grup docelowych na temat założeń LSR i jej realizacji

	i możliwościach dofinansowania a także działalności LGD	indywidualne Otwarte spotkania informacyjne	działalność gospodarczą Liderzy społeczni Przedstawiciele NGO i JST Ogół mieszkańców	i partnerów	Liczba udzielonego doradztwa indywidualnego w biurze LGD w formie bezpośredniej lub pośredniej	30	Zwiększenie zainteresowania mieszkańców działalnością LGD
					Otwarte spotkania informacyjne na terenie LGD	1	
Druga połowa 2016	Informowanie potencjalnych wnioskodawców o zasadach, typach operacji i kryteriach udzielania wsparcia w ramach realizacji LSR	Kampanie informacyjne	Osoby defaworyzowane	Komunikacja bezpośrednia	Liczba udzielonego doradztwa indywidualnego w biurze LGD w formie bezpośredniej lub pośredniej	80	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o możliwościach, technicznych aspektach realizacji i składania wniosków na operacje w ramach budżetu LSR celem przygotowania się do ogłaszanych konkursów. Zwiększenie zainteresowania mieszkańców działalnością LGD
Rok 2017		Doradztwo indywidualne	Przedsiębiorcy oraz osoby chcące założyć działalność gospodarczą	Komunikacja mailowa	Liczba zorganizowanych spotkań (doradztwo grupowe) w formie bezpośredniej	4	
Rok 2018		Doradztwo grupowe	Liderzy społeczni	Komunikacja za pośrednictwem strony Internetowej LGD i partnerów	Liczba opublikowanych postów na stronie LGD i partnerów	10	
Rok 2019		Bieżące publikacje informacji	Przedstawiciele NGO	Ogłoszenia w lokalnych mediach	Liczba ogłoszeń w lokalnych mediach	8	
Rok 2020		Punkty konsultacyjne		Ogłoszenia parafialne	Liczba komunikatów podanych w ogłoszeniach parafialnych	30	
Rok 2021		Ogłoszenia parafialne			Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych	29	
Rok 2022							
(przed ogłaszaniem konkursami)							

Pierwsza połowa 2019	Promocja operacji realizowanych w ramach LSR	Wydawnictwa i publikacje	Osoby defaworyzowane Przedsiębiorcy oraz osoby chcące założyć działalność gospodarczą Liderzy społeczni Przedstawiciele NGO i JST Ogół mieszkańców	Folder i broszury promocyjne	Liczba wydanych folderów i broszur promocyjnych	1	Wzrost wiedzy społeczności lokalnej nt. realizowanych „wokół” nich projektów Podwyższenie świadomości nt. działalności LGD Pobudzenie społeczności lokalnej do włączenia się w realizację LSR
Cały okres wdrażania LSR	Utrzymanie dobrego wizerunku i rozpoznawalności LGD	Otwarte spotkania informacyjne Kampanie informacyjne Publikacja informacji bieżących Wydawnictwa i publikacje	Ogół mieszkańców	Ogłoszenia w lokalnych mediach	Liczba ogłoszeń w lokalnych mediach	6	Wzrost liczby mieszkańców rozpoznających LGD Wzrost liczby mieszkańców znających założenia funkcjonowania LGD i wdrażania LSR Pozytywna ocena działalności LGD Powiatu Opatowskiego na rzecz rozwoju lokalnego wśród społeczności lokalnej
				Strona www LGD i partnerów	Liczba zamieszczonych ogłoszeń na stronie www LGD i partnerów	14	
				Foldery i broszury promocyjne	Liczba wydanych folderów i broszur informacyjno-promocyjnych	3	
				Imprezy promocyjne	Liczba imprez promocyjnych	2	
					Otwarte spotkania informacyjne na obszarze LGD	2	
Pierwsza połowa 2019	Szerokie włączenie mieszkańców reprezentujących	Kampania informacyjna Bieżące publikacje	Osoby defaworyzowane Przedsiębiorcy oraz osoby	Ogłoszenia na www LGD i partnerów Ogłoszenia w	Liczba opublikowanych postów na stronie LGD i partnerów nt. prowadzonego monitoringu i ewaluacji	5	Wzrost udziału mieszkańców w proces monitoringu i ewaluacji LSR i LGD

oraz pierwsza połowa 2022	różne sektory i grupy interesów w proces wdrażania oraz monitoringu i ewaluacji LSR	informacji	chcące założyć działalność gospodarczą Liderzy społeczności Przedstawiciele NGO i JST Ogół mieszkańców	lokalnych mediach	Liczba ogłoszeń w lokalnych mediach nt. prowadzonego monitoringu i ewaluacji	2	
Cały okres wdrażania LSR	Włączenie mieszkańców reprezentujących różne sektory i grupy interesów w proces aktualizacji LSR	Bieżące publikacje informacji	Przedsiębiorcy oraz osoby chcące założyć działalność gospodarczą Liderzy społeczności Przedstawiciele NGO i JST Ogół mieszkańców	Strona www LGD	Liczba opublikowanych postów na stronie LGD	8	Wzrost udziału mieszkańców w proces aktualizacji LSR, Dostosowanie elementów LSR do bieżącej sytuacji społeczno-gospodarczej grup docelowych Poznanie aktualnych potrzeb i problemów

Oprócz przedstawionych powyżej działań komunikacyjnych, LGD Powiatu Opatowskiego będzie ponadto prowadziło zadania bieżące oraz animacyjne przedstawione w matrycy logicznej oraz w tabeli działalności bieżącej w rozdziale V.